

UMRE REHBERİ

DİYANET
İŞLERİ
BAŞKANLIĞI

UMRE REHBERİ

Hazırlayan
Dr. Ekrem Keleş

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları / 687

Halk Kitapları / 166

UMRE REHBERİ (*)

■ Tashih
İsmail Derin

■ Grafik & Tasarım

www.sfn.com.tr

Tel: (0 312) 435 15 95

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 01.03.2007/13

ISBN: 978-975-19-3998-2

■ Diyanet İşleri Başkanlığı

© Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel.: (0312) 295 72 93 - 94

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

* Bu eser, Dr. Ekrem Keleş ve Prof. Dr. Bünyamin Erul'un hazırladığı Başkanlığımız yayınlarından 'Haccı Anlamak' kitabından özetlenerek umre ibadeti için uyarlanmıştır. Ziyaret yerleri ile ilgili kısımlar da yine Başkanlığımız yayınlarından Dr. Necati Öztürk tarafından hazırlanan 'Hicaz Albümü'nde verilen bilgilere dayanmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
GİRİŞ	7

BİRİNCİ BÖLÜM

UMRE NEDİR?	12
Umrenin Zamanı	12
Umrenin Fazileti	12
UMRENİN YAPILIŞI	13
I. İhram	13
A. Niyet	14
B. Telbiye	15
C. İhram Yasakları	15
İhramlı iken Yasak Olmayan Bazı Fiil ve Davranışlar	16
Harem Bölgesine Giriş	17
Tavaf	17
Sa'y	19
Tıraş Olup İhramdan Çıkma	20
Umre'de Kadınlar	21
UMRE İBADETİNİN YAPILIŞI	22

İKİNCİ BÖLÜM

ANLAM OLARAK UMRE

İhram	26
Tavaf	27
Sa'y	29
Hacer-i Esved	30
Mültezem	32
Makam-ı İbrahim	33
Zemzem	34
Tıraş olup ihramdan çıkış	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAZI ZİYARET YERLERİ

Hira	38
Sevr	40
Arafat	43
Nemire Mescidi	47
Müzdelifa ve Meş'ar-i Haram	48
Mina	49
Hayf Camii (Mescid-i Hayf)	52

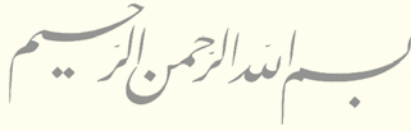
Akabe	53
Cin Mescidi (Mescid-i Cin)	55
Mualla Kabristanı (Cennetu'l-Mualla)	56
Peygamber Efendimizin Doğduğu Ev (Mevlid-i Nebi).....	58
Hudeybiye.....	60
Cirane	64
Kâbe ve Mescid-i Haram İle İlgili Bazı Bilgiler.....	67
Kâbe.....	67
Kâbe'nin Kısımlarına İlişkin Kısa Bazı Bilgiler.....	72
Hacer-i Esved	72
Mültezem	72
Hicr-i Kâbe.....	72
Altınoluk.....	73
Şazirvan.....	73
Kisve-i Kâbe (Kâbe'nin Örtüsü)	73
Kâbe'nin İçi	74
Mescid-i Haram	75
Safâ ve Merve.....	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEKKE-MEDİNE YOLCULUĞU	84
Hubeyb ve Zeyd (r.a.)'in Şehid Edildiği Yer	85
Meymune Validemizin Kabri	86
Mekke-i Mukerreme'nin Fethi Öncesinde İslâm Ordusunun Konakladığı Yer (Marri Zahran-Cümm) ve Mescid-i Feth.....	87
Reci Olayının Gerçekleştiği Yer.....	87
Usfan	89

BEŞİNCİ BÖLÜM

MEDİNE-İ MÜNEVVERE	92
Manevî Atmosfer.....	93
Baki Kabristanı (Cennetu'l-Baki)	108
Kuba	110
Kibleteyn Mescidi.....	112
Uhud	114
Hendek.....	116
Cuma Mescidi (Mescid-i Cumua).....	119
Mikat Mescidi	120
Mescid-i Nebevî İle İlgili Bazı Bilgiler.....	121
Mescid-i Nebevî ile ilgili bazı teknik bilgiler	124

ön söz

Umre, Müslüman'ın hayatında dönüm noktası teşkil eden ibadetlerdendir. Bu ibadet, kişinin manevî dünyasını geliştirmesi ve yenilemesi için önemli bir fırsattır. Kişisel açıdan bir manevî gelişim yolculuğu olarak nitelendirilebilecek bu kutsal seyahatin amacına uygun bir şekilde gerçekleşebilmesi için, bilinçli bir şekilde yerine getirilmesi gerekir.

Birtakım sıkıntıları ve maddî külfeti göze alarak karar verilen bu kutlu yolculuğa niçin çıkılır? Bu yolculuk kişiye neler kazandırır veya kazandırmalıdır? Bu kutsal yolculuğun amacına uygun olarak gerçekleşebilmesi için nasıl hareket edilmelidir? Umre ibadeti nedir ve nasıl yapılır? Bu ibadetteki fiil ve davranışların anlamı nedir? İşte elinizdeki kitapçık, bu tür sorulara az da olsa cevap verebilmek ve bu fırsatın iyi değerlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Umrenin yapılışı, ayrıntıya girilmeden -nerede ne yapılacaksa- basit bir anlatım ile adım adım açıklanmıştır.

Umrenin şekli birtakım davranışlardan ibaret kalmaması için, anlam olarak umre fiil ve davranışlarının açıklaması büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan kitapçıkta umre fiil ve davranışlarının anlamı da izah edilmeye çalışılmıştır.

Umreye gidenler, bir bakıma Allah Resûlünün yaşadığı zamana doğru da bir yolculuğa çıkmış olmaktadır. Bu sebeple kitapçıkta umre yolcusunun kutsal yolculuğunda uğrayacağı tarihî mekânlarla ilgili kısa açıklamalara da yer verilmiştir. İslâm medeniyetinin temellerinin atıldığı, Hz. Peygamberin, arkadaşlarının ve ehli beytinin yaşadığı ve pek çoğunun bağrında yattığı kutsal yerleri ziyaret ederken tarihin derinliklerine doğru bir yolculuğa çıkmak gerekmez mi?

Manevî dünyasında yeni bir pencere açmak, hayatında olumlu bir gelişme meydana getirmek amacıyla çıktığı bu kutsal yolculukta kişinin amacına ulaşması için, zihnen, kalben, fikren yoğunlaşarak umre yapması gerekir. Böylece yanlış yöneliş, duygu, düşünce ve günahlardan arınacak, temizlenecek ve hayatında yepyeni tertemiz bir sayfa açmış olarak bu yolculuktan dönecektir. Bu kitapçık, kişiye bu kutlu yolculuğunda yardımcı olabilirse amacına ulaşmış olacak ve Diyanet İşleri Başkanlığı da bundan büyük mutluluk duyacaktır.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

giriş

Umre yolculuğu, hac yolculuğu gibi bir ibadet yolculuğudur. Bu yolculuk, kişinin manevî hayatını gözden geçirmesi ve ruhî bir yenilenme gerçekleştirebilmesi için önemli bir fırsattır. Kişinin kendini, yolunu, hayat yolculuğundaki yerini ve sonuçta Rabbini tanıması için bu fırsat iyi değerlendirilmelidir. Bunun için başından sonuna kadar bu yolculukta ibadet bilincinin muhafaza edilmesi gerekir. Çünkü bu bilinç kaybedilirse yapılan yolculuk anlamını yitirir ve manevî açıdan içi boşaltılmış bir seyahate dönüşür. Böyle bir konuma düşmemek için, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem (a.s.)'den itibaren pek çok ulu'l-azm peygamberin Allah'a bağlılık ve teslimiyetine tanık olan kutsal topraklara doğru yola çıkarken bir bakıma kendimizi yeniden keşfetme yolculuğuna çıktığımızın farkında olmalıyız.

Kendimizi, yeryüzündeki görevimizi ve sorumluluğumuzu doğru bir şekilde kavrayabilirsek yolumuzu şaşırmayız. Kendimiz, çevremiz ve tüm insanlık için yararlı bir insan oluruz.

İnsan olarak, kul olarak herkesin geçmişte birtakım eksiklikleri, hataları ve yanlış yönelişleri olabilir. Muhakkak ki bunları işlememiş olmayı çok arzu ederiz. Ancak kutsal ik-

limde içinde bulunulan atmosfer, geçmişte içine düştüğümüz yanlışların ve günahların ağır yükünü atabilmek, geleceğe yönelik olarak da hayatımızda tertemiz bir sayfa açabilmek için büyük bir imkân sunmaktadır. Çünkü Allah'ın insanları affettiği ve duaları, tövbeleri geri çevirmediği mübarek mekânlar da bulunmak, bunun için önemli bir fırsattır. İçtenlikle yapılacak duaların asla geri çevrilmeyeceği bu atmosferi iyi değerlendirebilmek ve bundan sonraki hayatımız için tertemiz bir sayfa açabilmek için umre yolculuğumuzun, hayatımızın geri kalan süresi açısından bir sözleşmeye dönüşmesi gerekir. Bu, geçmişte işlediğimiz ve İslâmî bir şuurla bağdaşmayan her şeyi silip süpürüp atmak ve hayatımızda yeni bir sayfa açmak üzere yapılacak bir sözleşmedir. Tıpkı Mina'da Akabe biatleriyle, temel insanî ve ahlâkî değerlere bağlı kalacaklarına dair Hz. Peygamberle sözleşme yapan Medineli sahabiler gibi.

Bu sözleşmede kişi, bundan böyle hiç kimseye haksızlık yapmayacağına, kul hakkı yemeyeceğine, kendisine emanet edilmiş olan diğer mahlûkat ile ilişkilerini Allah'ın koyduğu sınırlar içerisinde sürdüreceğine, tabiatı ve sosyal çevreyi tahrip etmeyeceğine, yeryüzünü imar edeceğine ve orada bozgunculuk yapmayacağına, Allah elçisinin çizdiği yoldan sapmayacağına, yoldan sapmış insanları kılavuz edinmeyeceğine, İslâm'ın ortaya koyduğu güzellikleri insanlara ulaştırmak için çalışacağına, haksızlıklara arka çıkmayacağına, Allah'ın çizdiği sınırları koruyacağına ve onları ihlal etmeyeceğine, iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olacağına söz verecektir. Umre yolculuğu böyle bir sözleşmeye dönüştürülebildiği takdirde anlam kazanır ve kişinin kendini yenilemesine ve gönül dünyasını arındırmasına vesile olur. Umre yolculuğunu, böyle bir misakın randevusu hâline getirebilenler, umre yolculuğunun içini doldurmuş olurlar.

Umreye niyet etmek üzere girilen ihram, bu misakın simgesidir. İhram, elbise değildir. İhram, niyet ve telbiyedir. Bir karardır. Bir ikrardır. Kibirden, gururdan, kendini beğenmiş-

likten, bencillikten, gösteriştten sıyrılıp ihlâsı ve takvayı kuşanmaktır. İhram giysileri, bu kararın ve ikrarın dış görüntüsünden ibarettir. Umre yapan kişi ihrama girmekle bu ikrarını ortaya koyar ve bunu telbiye ile seslendirir. Bu ikrarın verdiği heyecanla dağlara, taşlara, vadilere, tepelere ve her karşılaştığı topluluğa kararını haykırır. Telbiye, bu ikrarın sloganıdır. *‘Buyur Allah’ım! Senin koyduğun ölçülerini gözeticeğim’* demektir.

Umre yolculuğuna çıkanlar bağlamında düşünüldüğünde, şeytanın en çok uğraştığı hususlardan biri, bu mübarek yolculuğu sıradan bir yolculuk hâline dönüştürmek ve bu kutsal yolculuğun içini boşaltmaktır. İçi boşaltılmış bir tür umre yolculuğundan Allah’a sığınmak gerekir. Bu bakımdan umre yolculuğunun, tertemiz bir milada dönüştürülmesi hedeflenmelidir. Basit birtakım meselelere takılıp kalıp umre yolculuğunu anlamsız hâle getirmemeye özen göstermelidir. İbadeti anlamsızlaştıran bu tür bir yolculuğun umrenin işlevini yansıtmaması düşünülemez. Tıpkı namaz kıldığı hâlde namazından gafil olanlar ve kıldığını namazı, kendilerini kötülüklerden alıkoymayanlar gibi. İşte bu sebeple, umre yolculuğumuzun içi boşaltılmış kuru, kupkuru bir seyahat olarak kalmaması ve yalnızca kutsal topraklarda karşılaşılan birtakım olaylarla anılan ve yaşanan hatıraları anlatılan kuru bir seyahate dönüşmemesi için, bu randevumuzun hayatımızda yeni ve temiz bir sayfa açma sözleşmesine dönüşmesi gerekir.

Bu sözleşme, gizli ve açık her şeyi bilene, her şeye gücü yetene, hiçbir şey bilgisinin ve gücünün dışında kalmayana, sınırsız güç sahibine, kendi kendine yeterli olana karşı teslimiyet sözleşmesi olacaktır. Bu sözleşme bir teslimiyet sözleşmesi olacağı için, şart koşma makamında değiliz. Çünkü ibadet alanı, Allah’ın koyduğu ölçülere teslim olma yeridir. Tıpkı *“Rabbi, ona teslim ol, demiş o da, âlemlerin Rabbine teslim oldum, demişti”* (Bakara, 2/131) ayetinde ifade edildiği gibi bir teslimiyet... Böyle bir teslimiyet kararı taşımadan yapılacak bir umre yolculuğunun, kendisinden beklenen sonuçları ortaya koyması düşünülemez.

Harem iklimi, tövbelerin kabul edildiği bir iklimdir. Többe esasen dönüş demektir. Bu dönüşü gerçekleştirmek için umre bize en güzel fırsatı sunmaktadır. Hayatımızdaki yanlışları anlamak, kendimizi kontrol etmek, nefis muhasebesi yapmak için önemli bir fırsattır bu. Kendimizi yenilemek, eksikliklerimizi gidermek, iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olabilmek için bir milattır.

Umreye niyetlenmek, tıpkı hacca niyette olduğu gibi samimiyeti kuşanmaktır. Samimiyeti kuşanmadan umre yapılmaz. Takva eğitimine girmektir bu yolculuğa çıkmak. Kardeşlik bilincine ermek, insanı insan yapan değerlerin şuuruna varmaktır. Hz. Peygamberin getirdiği evrensel ilkeleri benimseme ve hayata geçirme sürecine girmektir. Bu süreçte kişi bencilliği yenmeyi öğrenecek, kendinden önce başkalarını düşünme anlayışı ve zihniyeti kazanacaktır.

Umre vesilesi ile yapılan Medine-i Münevvere ziyareti de, gönlümüzü Hz. Peygamberin getirdiği değerlere olabildiğince açma vesilesi olmalıdır. Hz. Peygamberi ziyaret ederken gönlümüz onun getirdiği değerlere kapalı olursa, bu ziyaretin ne anlamı olabilir? Medine'den, İslâmî duyarlılığımızı bulunduğu noktadan daha ileri taşımış olarak dönmeliyiz.

Her karışı Resûlullah (s.a.s.)'ın ve sahabe-i kiramın hatıraları ve izleriyle dolu bir coğrafyaya yolculuk yaparken aslında onların yaşadığı döneme doğru tarihin derinliklerine de bir yolculuk yapmak ve onların İslâm namına yaptıkları fedakârlıkları hatırlamak ve İslâm'ın bize nice güçlüklerle ulaştığını anlamak ve sahip olduğumuz bu büyük nimetten dolayı Cenab-ı Hakk'a şükretmek ve bu büyük nimetin bize ulaşmasını sağlayanları hayırla yâd etmek gerekir.

Yapılan umrelerin, cahiliye değerlerinin egemenliğinden kurtularak İslâmî ve insanî değerlerin huzur iklimine girmeye vesile olması niyazıyla.

BİRİNCİ BÖLÜM

■ UMRE NEDİR?

■ UMRENİN YAPILIŞI

UMRE NEDİR?

Umre kelimesi, ziyaret etmek anlamına gelmektedir. Dinî bir terim olarak umre, *'Belirli bir zamana bağlı olmaksızın ihrama girerek Kâbe'yi tavaf etmek, Safâ ile Merve arasında sa'y yapmak ve tıraş olup ihramdan çıkmak suretiyle yerine getirilen ibadet'* demektir.

Umrenin iki farzı vardır: İhram ve tavaf. Bunlardan ihram şart, tavaf rükündür. Vacipleri ise sa'y ile tıraş olup ihramdan çıkmaktır.

Ömürde bir defa umre yapmak sünnettir. Bazı âlimler farz olduğunu söylemişlerdir.

Umrenin Zamanı

Umre için belirli bir zaman yoktur. Her zaman yapılabilir. Ancak, Arefe günü sabahından Kurban bayramının dördüncü günü akşamına kadar yapılması mekruh görülmüştür.

Umrenin Fazileti

Umrenin faziletine ilişkin bazı hadis-i şerifler vardır. Bunlardan ikisinin anlamı şöyledir:

*"Umre, diğer bir umre ile arasındaki günahları siler."*¹

*"Ramazan'da yapılan umrenin sevabı bir haccın sevabına denktir."*²

¹ Müslim, Hac, 437 (Hadis No:1349)

² İbn-i Mace, Menasik, 45 (Hadis No:2991)

UMRENİN YAPILIŞI

I. İhram

Umre yapmak için ilk önce 'İhram'a girmek gerekmektedir.

Kelime olarak "İhram", haram kılmak demektir. Normal durumlarda yapılması dinen yasaklanmamış olan bazı iş ve davranışların, hac ve umre yapacak kişiler için belli bir süre yasak kılınması anlamına gelir. Söz konusu yasaklar, umreye niyet edip ihrama girmekle başlar.

İhrama girmeden önce genel bir vücut temizliği yapılır. Mümkünse gusledilir, değilse abdest alınır. Varsa güzel koku sürülür.

Erkekler, iç çamaşırları da dâhil normal giysilerini çıkarır, sadece "izar" ve "rida" denilen iki parça ihram örtüsüne bürünürler. Bunların beyaz renkli ve yeni olması güzel olur. Başlarını açık tutarlar, çoraplarını ve ayakkabılarını çıkarırlar. Ayaklarına terlik ve benzeri şeyler giyerler. Bayanlar ise normal kıyafetlerini değiştirmezler. Çorap, ayakkabı ve eldiven giyebilirler. Yüzlerini açık bırakarak başlarını örterler.

Şayet, mekruh bir vakit değilse³, iki rekât "ihram namazı" kılınır. Namazın ilk rekâtında, Fatıha'dan sonra "Kâfirûn", ikinci rekâtında "İhlâs" sûrelerinin okunması güzel olur. Namazdan sonra niyet edilmesi ve Telbiyenin söylenmesiyle ihrama girilmiş olur.

3 Namaz kılmanın mekruh olduğu vakitler; güneşin doğuşu, güneşin tam tepe noktasına gelişi ve güneşin batışı esnasında belirlenmiş olan vakitlerdir.

Umre yapmak üzere yola çıkan hanımlar, ihrama girme anında özel hâllerinde bulunsalar da ihrama girerler. İhram için gerekli hazırlığı yaparak umreye niyet edip ‘Telbiye’ getirirler ve böylece ihrama girmiş olurlar. Fakat Mekke-i Mükەرreme’ye varınca özel durumları sona erene kadar umre yapmazlar, Kâbe’yi tavaf etmezler. İhramda kalmaya devam ederler. Özel durumları sona erince gusûl yaparlar ve Harem-i Şerif’e gidip umrelerini yerine getirirler.

Doğrudan umre için değil de bir başka vesile ile Mekke-i Mükەرreme’ye giden ve özel hâllerinde bulunan hanımlar ise, Mekke-i Mükەرreme’ye vardıkları andan itibaren oradan ayrılınca kadar özel durumları süreceksa, umreye niyet etmemelidirler. Çünkü bu durumda umre yapamazlar ve umre yapmadan ihramdan çıkmak zorunda kalabilirler. Bundan dolayı hem ceza kurbanı kesmek ve hem de yerine getiremedikleri bu umreyi daha sonra kaza etmek durumuna düşerler. Bu bakımdan Mekke-i Mükەرreme’ye geldikleri andan itibaren dönünceye kadar özel durumları devam edecek olan hanımlar umreye niyet etmemelidirler.

A. Niyet

“Niyet”, kişinin, yapacağı ibadete zihnen karar vermesidir. Esas niyet budur. Niyetin,

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اُرِیْدُ الْعُمْرَةَ فِیْسِرْهَا لِیْ وَ تَقَبَّلْهَا مِنِّیْ

*“Allahum! Senin rızan için umre yapmak istiyorum.
Bunu kolaylaştır ve kabul eyle.”*

şeklinde dil ile söylenmesi de güzel olur. Niyet yapıldıktan sonra Telbiye söylenerek ihrama girilmiş olur.

B. Telbiye

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ،
إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ

*“Lebbeyk Allahümme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk,
innel hamde ve’n-ni’mete leke ve’l-mülk, lâ şerîke lek.”*

sözleridir.

Anlamı: “Buyur Allahım buyur! Emrindeyim buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Emrindeyim buyur! Şüphesiz hamd sana mahsustur. Nimet de senin, mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur.”

C. İhram Yasakları

İhrama girildiği andan itibaren ihramdan çıkıncaya kadar “ihram yasakları” olarak ifade edilen bir dizi yasak başlar. Normal zamanlarda yasak olmayan bazı iş ve davranışlardan ihram süresince uzak durulması gerekmektedir.

Harem denilen bölgenin (Mekke ve çevresinin) doğal bitkilerini kesmek, koparmak, av hayvanlarını avlamak, korutmak; erkeklerin ihram örtülerinin dışında elbise giymesi, başlarını ve yüzlerini örtmeleri, eldiven, çorap, ayakkabı giymeleri; tırnak kesmek, saç sakal tıraşı olmak, vücudun herhangi bir yerindeki kılları koparmak veya kesmek, saç sakal ve bıyıkları yağlamak, boyamak, oje ve ruj kullanmak, vücutta veya ihram örtüsüne koku sürmek ve parfüm kullanmak; eşiyle ilişkiye girmek veya buna yol açacak davranışlarda bulunmak, şehevî duyguları tahrik edici şeyleri konuşmak... Bütün bunlar ihramlı için yasaktır. Bunlara ek olarak diğer zamanlarda da haram ve yasak olan başkalarına zarar vermek,

kavga etmek, sövmek, kötü söz ve davranışlarda bulunmak gibi tutum ve davranışlar da ihram yasakları içinde olup bunların günahı ihramlı için daha ağırdır.

Bu yasaklara uymayanlara yasağın durumuna göre birtakım cezalar gerekir. Bu cezalar, en hafifinden en ağırına doğru bir miktar sadaka vermekten, yapılacak umrenin iptal olmasına kadar uzanır ki ihtiyaç durumunda bu hususlar, ilgili kitaplardan veya din görevlilerinden öğrenilmelidir.

İhramlı iken Yasak Olmayan Bazı Fiil ve Davranışlar

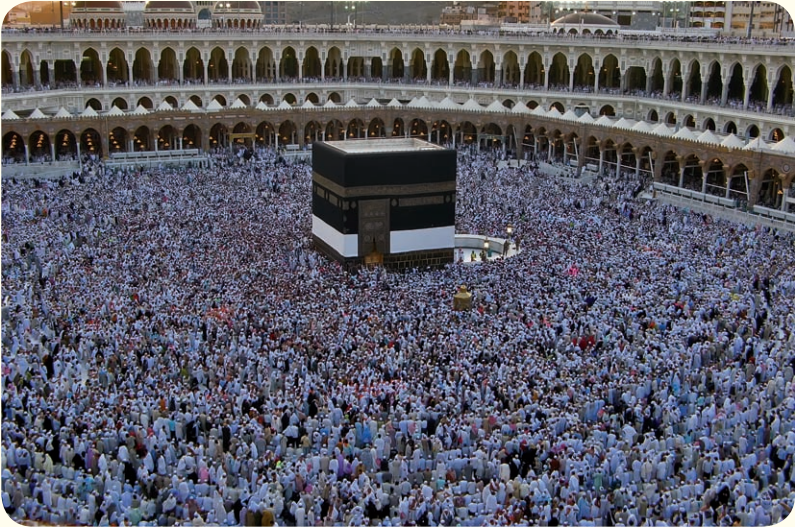
İhramlının yıkanması, parfümsüz sabun kullanması, diş fırçalaması, diş çektirmesi, kırılan tırnağı ve zarar veren bir kılı koparması, kan aldırması, iğne yaptırması, yara üzerine sargı sardırması, kol saati, yüzük ve bilezik takması, kemer kullanması, omuza çanta asması, yüzü ve başı örtmeden üzerine battaniye, pike ve benzeri şeyler alması, palto ve benzeri giysileri giymeksizin omuza alması yasak değildir.

Harem Bölgesine Giriş

İhrama giren kişiler, içtenlikle dua ederek ve Yüce Allah'ı anarak Harem-i Şerif'e yönelirler. Dışardan gelenler, Mekke'ye vardıklarında kutsal iklime ulaştıklarından dolayı Yüce Allah'a şükrederler.

Mekke'de yine telbiye, dua ve diğer zikir cümlelerini söyleyerek Harem-i Şerif'e giderler. Bunlar söylenmese de olur. Ancak bilenlerin söylemesi güzel olur. Harem-i Şerif, Kâbe'yi çevreleyen mescittir. Tavafa başlamadan evvel Telbiyeyi keşerler. Daha sonra "Umre tavafı"nı yaparlar.

Tavaf

Tavaf, Hacer-i Esved köşesi hizasından başlayarak usulüne göre Kâbe'nin etrafında ibadet amacıyla yapılan yedi dönüş-ten (şavt) oluşur.

Tavafa başlamadan önce erkekler, vücudun üst kısmına örtülen peştamalın bir ucunu sağ koltuk altından geçirerek sol

omuza atıp sağ kolu omuzla birlikte açıkta bırakırlar (İztıba). Tavaf bitince omuz kapatılır.

Umre tavafı için Hacer-i Esved hizasına gelmeden;

“Allahım! Senin rızan için umre tavafı yapmak istiyorum. Bunu kolaylaştır ve kabul eyle” diye niyet edilir.

Kâbe, kişinin sol tarafında kalacak şekilde Hacer-i Esved’in hizasına doğru gidilir, bu esnada dua edilir. Bilenler tekbir, tehlil, salâvat-ı şerife okurlar. Bunlar okunmasa da tavaf geçerlidir. Önemli olan içtenlikle Yüce Allah’a yöneliştir.

Hacer-i Esved’in hizasına varılınca eller, içleri Kâbe’ye doğru olacak şekilde namaza durur gibi omuz veya kulak hizasına kadar kaldırılıp *“Bismillahi Allahu Ekber”* denildikten sonra Hacer-i Esved selamlanır (istilam). Aslında istilam, elleri Hacer-i Esved’in üzerine koyup onu öpmek demek ise de, günümüzde izdiham sebebiyle bu mümkün olmamaktadır. Bu sebeple Hacer-i Esved’e uzaktan elle işaret edilir. Hacer-i Esved istilam edilirken durup beklememelidir.

Tavafa başlarken, her şavtın başında ve tavaf sırasında çeşitli dualar okunur. Bu dualar okunmasa da tavaf geçerlidir. Ancak tavafın Kur’an tilaveti, dua ve zikirle yapılması güzel olur. Tavafın, Hatim (Kâbe’nin kuzey tarafındaki yarım daire şeklindeki duvar)ın dışından yapılması gerekir. Tavafın ilk üç şavtında erkekler kısa adımlarla koşar gibi çalımli yürür (Remel). Bu yapılmasa da bir eksiklik olmaz. Remel, sadece arkasından sa’y yapılacak tavaflarda yapılır.

Tavaf esnasında bağırarak dua etmek uygun değildir. Bu durum, orada huşû içinde tavaf yapan bazı insanları rahatsız edebilir. Önemli olan duanın içtenlikle yapılmasıdır.

Duanın Arapça olması şart değildir. Herkes kendi dilinde içinden geldiği gibi dua edebilir. Belirttiğimiz gibi önemli olan, içtenliktir.

Tavaf esnasında dua edilir, tekbir ve tehlil getirilebilir. Töve ve istiğfarda bulunulur. Yüce Allah zikredilir. Kur'an okunur. Özellikle Kur'an'dan dua ayetleri okunması güzel olur.

Böylece Hacer-i Esved köşesinden başlayan ilk dönüş, tekrar Hacer-i Esved köşesi hizasına varılınca tamamlanmış olur. Beklemeden tekrar Hacer-i Esved selamlanarak ikinci şavta devam edilir. Diğer şavtlar da aynı şekilde yapılır ve yedinci şavtın sonunda Hacer-i Esved tekrar selamlanarak tavaf bitirilir. Sonra -izdihama neden olmamak kaydıyla- Makam-ı İbrahim'in arka taraflarında iki rekât tavaf namazı kılınır. Kalabalık olması veya oranın müsait olmaması durumunda tavaf namazı başka uygun bir yerde kılınır. Tavaf namazının, mekruh vakit değilse tavafın hemen peşinden kılınması daha iyidir.

Tavaf, kesintisiz olarak yapılır. Tavaf sırasında farz namaz için kamet getirilmesi, abdestin bozulması, ya da yorulup dinlenme ihtiyacı duyulması ve benzeri durumların dışında tavafa ara verilmemelidir. Böyle mazeretlerin ortaya çıkması durumunda tavafa ara verilip daha sonra kalınan yerden devam edilebilir. Tavaf namazından sonra dua edilir. Zemzem içilmesi de güzel olur.

Sa'y

Koşmak, hızlı yürümek anlamına gelen Sa'y, Safâ ile Merve arasında usulüne göre gerçekleştirilen gidiş geliştir. Terim olarak,

hac ve umrede Kâbe'nin doğu tarafındaki Safâ'dan başlayarak Merve'ye dört gidiş, Merve'den Safa'ya üç dönüş olmak üzere bu iki mevki arasındaki gidiş-gelişe denir. Sa'y esnasında Safâ ile Merve arasındaki

mesafenin iki yeşil ışık arasında bulunan bölümünde daha canlı ve hızlı yürümeye ise “Hervele” denilmektedir.

Sa’y yapacak kişi, Hacer-i Esved’i istilam ederek Safâ tepesine yönelir.

“Allahım! Senin rızan için umre sa’yini yapmak istiyorum. Bunu kolaylaştır ve kabul eyle” diye niyet eder, Kâbe’ye döner, tekbir, tehlil, salâvat okur ve içtenlikle dua eder. Sonra Merve tepesine doğru yürüyerek sa’yin ilk şavtına tekbir, tehlil ve dualarla başlar. Yukarıda da belirtildiği üzere bunların okunması zorunlu değildir. Önemli olan içtenlikle Allah’a yöneliş ve duadır.

Yeşil ışıklı direklerin arasında, erkekler koşar adımlarla yürür (Hervele).

Merve’ye varınca bir şavt tamamlanmış olur. Burada da yine Kâbe’ye yönelerek tekbir, tehlil ve salâvat-ı şerife okunur, dua edilir. Sonra Merve’den Safâ’ya doğru yürünür. Safâ’ya varınca ikinci şavt tamamlanmış olur. Diğer şavtlar da aynı şekilde yapılır. Yedinci şavt tamamlandıktan sonra Merve’de Kâbe’ye karşı dönerek dua edilir ve sa’y tamamlanmış olur.

Tıraş Olup İhramdan Çıkma

Saçlar tıraş edilmek suretiyle ihramdan çıkılır. Erkekler saçlarını dipten tıraş eder veya kısaltırlar. Kadınlar ise saçlarının ucundan parmak ucu uzunluğundan daha az olmayacak miktarda keserler. Tıraş olduktan sonra umre ihramından çıkmış olur. Böylece geçici ihram yasakları da kalkar. İhramdan çıkma aşamasına gelmiş ihramlı kimseler, kendilerini ve birbirlerini tıraş edebilirler.

Mekke-i Mükەرreme’de bulunulduğu sürece beş vakit namazın Harem-i Şerif’te kılınmasına özen gösterilmeli ve fırsat buldukça bol bol nafile tavaf yapılmalıdır. İmkân bulunca Harem-i Şerif’te Kur’an okumaya gayret edilmeli, uzaktan ge-

lenler nafile namaz yerine, nafile tavaf yapmalıdırlar. Mekke-i Mükerrreme’de zaman, olabildiğince iyi değerlendirilmeye çalışılmalıdır.

Umre’de Kadınlar

Umrenin yerine getirilişi açısından kadınlarla erkekler arasında görülen farklar şunlardır:

1. Kadınlar için erkeklerde olduğu gibi özel bir ihram kıyafeti söz konusu değildir. Kadınlar umre esnasında da elbise, başörtüsü, çorap, ayakkabı gibi her zaman giydikleri kıyafetlerini giyerler. Yalnızca yüzlerini örtmezler.

2. Telbiye, tekbir, tehlil, salâvat okurken ve dua ederken erkeklerin yaptığı gibi seslerini yükseltmezler.

3. Remel⁴ ve Hervele⁵ yapmazlar.

4. İzdiham olan yerlerde mümkün olduğu kadar erkeklerin arasına girmemeye özen gösterirler. Özellikle namaz kılarlarken, erkek safları arasında kalmayıp kadınlara ait yerlerde namaz kılarlar.

5. Âdetliyken ihrama giren veya ihrama girdikten sonra âdet görmeye başlayan hanımlar, umrelerini özel günleri geçtikten sonra yaparlar. Âdetleri devam ettiği sürece dua, tesbihat ve zikir ile kutsal iklimdeki vakitlerini değerlendirirler.

4 Sonunda sa’y bulunan tavafların ilk üç şavtında koşar adımlarla çalımlı yürüme.

5 Safâ ile Merve arasında sa’y yaparken yeşil ışıklı direkler arasında koşar adımlarla yürüme.

BAŞLIKLARLA UMRE İBADETİNİN YAPILIŞI

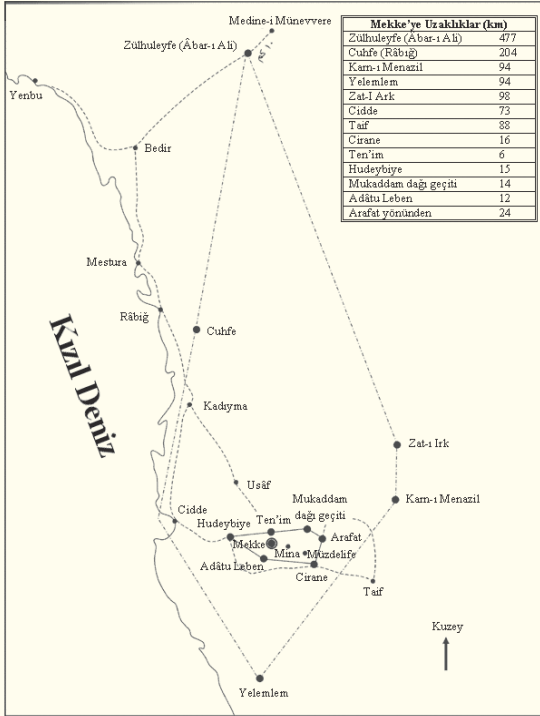
- **İhrama giriş** [İhrama ‘Niyet’ ve ‘Telbiye’ ile girilir. Erkekler iki parça örtüye bürünür, ayaklarına terlik giyerler.]
- **Kâbe’yi tavaf** [Hacer-i Esved köşesinin hizasından başlayarak Kâbe’nin etrafında yedi defa dönmek/ Not. Hacer-i Esved’in baktığı karşı duvarda yeşil renkli bir lamba vardır.]
- **Tavaf namazı** [Tavaftan sonra iki rekât tavaf namazı kılmak. Sonra da kılınabilir.]
- **Safâ ile Merve arasında sa’y** [Safâ’dan başlayarak Merve’ye dört gidiş ve Merve’den Safâ’ya üç dönüş/ Not: Safâ tepeciğinin olduğu yer, Kâbe’yi çevreleyen Mescid-i Haram’da tekli minarenin olduğu yerdir. Diğer minareler çifttir.]
- **Saçları kısaltarak veya başı tıraş ederek ihramdan çıkış** [Erkekler saçlarının ucundan bir miktar –en az bir cm. kadar– keserek veya saçlarını dipten tıraş ederek, kadınlar da saçlarının ucundan bir miktar keserek ihramdan çıkarlar.]

Şekil olarak umrenin yapılışı, kısaca böyledir.

İbadetler, Allah nasıl emretti ve Elçisi nasıl gösterdi ise öyle yapılır. Bu bakımdan ibadetlerin şekli ve yapılışı konusunda yapılacak akli açıklamalar, nihayet bir yorumdan öteye geçmez. Şu kadar var ki, ibadetlerin görünen yönlerinin yanı sıra, çeşitli hikmetlerinin de varlığı inkâr edilemez. Dolayısıyla, onların şekillerinin ve yerine getiriliş biçimlerinin öğrenilmesi kadar, hikmetlerinin de anlaşılmaya çalışılması bir ihtiyaçtır. Özellikle de bünyesinde pek çok sembolik anlamlı

davranış bulunan hac ve umre gibi ibadetlerin özünün ve ruhunun yakalanabilmesi açısından bu tür açıklamalar, ayrı bir önem taşımaktadır.

Dıştan bakıldığında sembolik davranışlar şeklinde gözüken her fiil ve davranışın bir anlamı ve mü'mini eğitici ve bilinçlendirici bir yönü vardır. Şimdi bu fiil ve davranışlarla ilgili yapılmış bazı değerlendirmelere yer vermek istiyoruz.

İhrama girilen Mikat yerleri, Haram Bölgesi ve buralara ulaşan yollar Haritası.

Mekke-i Mükerrerme'yi çevreleyen ve bu şekilde altı önemli giriş noktası belirlenmiş bulunan sınırlar, Harem sınırlarıdır.⁶

⁶ Şekil, Dalil-alhaj.com'dan alınmıştır.

*Harem sınırlarını gösteren Osmanlı dönemine ve günümüze ait işaretler.
Hudeybiye tarafı.*

Zülhuleyfe Mikat Sınırı

İKİNCİ BÖLÜM

ANLAM OLARAK UMRE

İhram

İhrama girmek, en başta tüm dünyevî ayrıcalıklardan soyunmayı ve bütün insanlarla eşitlenmeyi simgeler. İhrama giren kişi, bu hareketiyle makam-mevki, mal-mülk, sosyal ve ekonomik statü gibi tüm ayrıcalıkları bir kenara bıraktığını, dünyaya ait ne varsa hepsini terk etmeye hazır olduğunu göstermektedir.

Allah katında herkesin eşit olduğunu sembolize eden iki basit giysiye bürünmüş olarak ihramlı, sanki öldükten sonra dirilişteki toplanma alanına yürümektedir. Artık orada ne malı vardır, ne mülkü, ne makamı vardır, ne mevkii. Yanında yalnızca o zamana kadar işledikleri kalmıştır. Kaçınılmaz olarak o zamana kadar işlediklerinin sonuçlarıyla karşılaşacaktır. Kişi bu hâliyle, yalın ve yalnız bir şekilde tek başına sadece Rabbine kul olduğunu artık daha rahat görebilir. Böyle bir durumda onu değerli kılacak tek şeyin, Rabbine ve O'nun koyduğu değerlere bağlılık olduğunun bilincine varabilir.

O ana kadar kıymet ölçüsü olarak bildiği her şey; servet, makam, milliyet, cinsiyet, beşerî üstünlükler olarak ne varsa hepsi ihramın rengi içinde erir. Renksiz, dikişsiz, rozetsiz, bayraksız bu elbise, kişiyi dünyevî bütün güç ve imkânlardan soyutlar. İşte bilinçli bir kişi, bu diriliş senaryosunu yaşamak suretiyle bundan sonraki hayatında gerçek dirilişe daha iyi hazırlanma sözünü verir kendi kendine ve ruhunda kalbî bir dirilişi gerçekleştirir.

Kâbe'de arzu edilen ruhî yenilenmeyi sağlayabilmek için, ihrama girerken yalnızca elbiseleri değil, kişi, içindeki her türlü manevî kir ve pası, ruhuna yük teşkil eden bütün ağırlıkları da söküp atmalıdır. Tüm dünyalık kaygıları bir tarafa bırakıp ruhunu arındırmaya tam anlamıyla yoğunlaşmalıdır. Elbiselerini çıkarıp beyaz iki parça beze bürünürken o güne

kadar içine sıkıntı veren, gönlünü rahatsız eden, kalbine ağırlık veren ne varsa hepsinden soyunmalı ve kutsal iklimle öyle girmelidir.

Aslında ihram, sadece zahirî bir kıyafet değişikliği değil, insanın yaşama ve davranış biçiminin köklü bir değişikliğe uğramasına yol açması gereken bir eylemdir. Nitekim ihramlı kişi, bu kıyafeti taşıdığı süre içinde başka zamanlarda kendisine meşru olan bir dizi davranıştan uzak durmak zorundadır. Bu program dışı hayat, kişinin geçici kaygı, alışkanlık ve bağımlılıklarından kurtulmasına ve kendisiyle hesaplaşmasına imkân tanıyan önemli bir fırsattır.

İhram yasaklarındaki espriyi doğru anlamak gerekmektedir. Bu, sadece Müslümanlara veya insanlara karşı değil, canlı ve cansız hemen hiçbir şeye zarar vermeme bilinci vermeye yönelik bir uyarı eğitimidir. Hayvanlar, bitkiler ve hatta Allah'ın mü'minlere bahsettiği bütün tabiat ve çevre dokunulmaz bir sit alanıdır ihramlı için artık. Hiçbir kimseye, hiçbir şeye zarar vermeyeceksiniz; bir otu, çiçeği bile koparamayacaksınız, kuşu dahi korkutmayacaksınız.

İhramın bu söylenenlere benzer pek çok hikmeti dile getirilmektedir. Önemli olan böyle bir bilinçle ihrama girebilmektir. Böyle bir bilince sahip olmadan veya bu doğrultuda bir bilince erişme amacı taşımadan ihrama girmek, ihramla hedeflenen gayelerin gerçekleşmesine yardımcı olmaz.

Tavaf

Tavaf, sözlükte bir şeyin etrafında dönmek ve dolanmak demektir. Kâbe etrafında dönerek gerçekleştirilen tavaf, kâinatın ve yaratılışın özeti, teslimiyetin ve ilâhî takdire boyun eğişin sembolü sayılır. Evrende maddenin en küçük parçası olan atomdan, en büyük galaksilere varıncaya kadar her şey tavaf hâlinindedir. Atomda elektronlar çekirdek etrafında baş döndürücü bir hızla dönerken, galaksiler de milyarlarca yıldız

sistemleriyle galaksinin merkezi etrafında akıl almaz bir hızla dönmektedirler. Sanki hepsi kendilerini var eden ve yaratan Yaraticıya ibadet etmektedirler. Kur'an'da ifade edildiği gibi, her biri bir yörüngede seyretmektedir (Yâsin sûresi, âyet: 40).

Kâbe'nin etrafında tavaf eden on binlerce Müslüman'ın oluşturduğu tablo, bir galaksinin, milyarlarca yıldızıyla dönüşünü andıran bir manzara gibidir. Bu bakımdan tavaftaki manevî hazzı tam anlamıyla elde edebilmek için kendini yörüngeye bırakmak gerekmektedir. Zaten Kâbe'nin çekim alanında yörüngeye girebilen bu manevî akışa kendini bırakır ve mü'minler denizinden bir damla olabilmenin zevkine erer.

Tavafa, Kâbe sola alınarak başlanır. Bunun da simgesel bir anlamı vardır. Nazargâh-ı ilâhî olan insanın kalbi, 'Beytullah' yani Allah'ın eviyle karşı karşıya gelir tavafta. Allah, insanın şekline, kalıbına, malına mülküne değil, kalbine bakar. Bu yönüyle Kâbe ile insan kalbi arasında dikkat çekici bir ilgi vardır. Bu sebeple tavafta kişinin kalbi Kâbe tarafında yer alır. Bunda aynı zamanda tavafin ne kadar kalpten ve gönülden yapılması gerektiğine de bir işaret vardır.

Kâbe'nin etrafında mü'min olmanın zevki yaşanır. Allah'a yakın olmanın tattırdığı bu zevki bir başka yerde bu kadar canlı ve bu kadar coşkulu bir şekilde yaşamak çok zordur. Bu kutsal mekânda tanık olunan yakınlaşma duygusu, hacıya kendi evinde olduğu hissini verir. Burada hacı kendini sılâya kavuşmuş gibi hisseder. Çünkü Kâbe'nin yüzü kendisine öylesine tanıdık, kokusu öylesine bildik, sıcaklığı öylesine kuşatıcı gelir ki mü'min için, başka hiçbir sevgi bu denli çekici olamaz.

Tıpkı namaz kılarken olduğu gibi, Kâbe'nin etrafında tavaf eden insanlar arasında hiçbir ayırım yoktur. Burada mü'minler eşitlenir. Kişiyi diğerlerinden ayıran hiçbir işaret veya alâmet yoktur artık. Orada tevhidin simgesi olan birlik vardır. Burada mü'minler denizinde kaybolmak ve toplulukta erimek gerekmektedir.

Birisinin etrafında dönmek, âdeta onun etrafında pervane kesilmek, sembolik olarak yürekte bağlılığı ve onun için her şeyini feda edebileceğini gösteren bir harekettir. Bu bakımdan Beyt-i Atık'ı tavaf, yalnızca Yüce Yaratıcıya yönelmenin ve yalnızca onun huzurunda eğilmenin ve ondan başkasına ibadet etmemenin fiilî bir göstergesidir.

Kâbe bir semboldür. Bu sembole yaklaşırken Rabbimize yakınlığımızı ölçmeliyiz. Mesele, yalnızca fizikî planda Kâbe'nin yanında olmak değildir. Önemli olan, kişinin bu fizikî yakınlığı Rabbine olan manevî yakınlığını artırmaya vesile kılabilmesidir. Nerede olursa olsun yüzünü Kâbe'ye çevirirken gönlünü de Allah'tan başka her şeyden çevirme bilincine ulaşabilmesidir.

Kâbe'nin, bütün Müslümanları bir noktada toplayan, her birinin ortak istikameti olma gibi birleştirici, bütünleştirici sembolik bir anlamı da bulunmaktadır.

Veryüzünün ilk mabedinin etrafında, ibadetlerin özü olan ihlâsın en güzel örneklerine tanık olunur. Burada içtendir yakarışlar. Müslüman, af için Rabbine nihaî başvurusunu burada yapar. Burası, affedilmeden ayrılmama noktasıdır. Onun için daha ötesi düşünülemez bir rahmet ortamında eller açılır rahmetin sahibine... Bu bakımdan kendisine Kâbe'yi tavaf nasip olan Müslüman bu rahmet ortamını olabildiğince iyi değerlendirmeye çalışmalıdır.

Sa'y

Hacda yapılmakta olan sa'yin aslı, Hz. Hacer'in henüz kendisini emmekte olan oğlu Hz. İsmail için su ararken, bu iki tepe arasında koşması hadisesine dayanır. Sa'y, Hz. Hacer'in bu hatırasının canlandırılmasıdır. Safâ ile Merve arasında yapılan bu sa'y, Allah'ın rahmetinin en büyük göstergelerinden biri olan anne sevgisi ve şefkatinin Hz. Hacer validemizde

kendini gösteren şeklinin yâd edilmesidir. Kadına ve annelik şefkatine, sevgisine, bu yüce duyguya İslâm'ın verdiği değeri gösteren simgesel bir harekettir.

Koşmak, hızlı yürümek anlamına gelen “Sa’y”, bir arayışı simgeler. İnsan sa’y alanındaki koşuşturmasıyla, Hz. Hacer’e somut bir şekilde uzanan ilâhî rahmetten bir şeyler elde edebilme arzusundadır.

Sa’y, müslümanların sırf hac fiil ve davranışlarından olduğu için, ibadet amacıyla katıldıkları bir yürüyüştür. Müslüman bu sayede kendisi gibi aynı yola girmiş, aynı niyet ve duyguları taşıyanlarla beraber koşmanın heyecanını yaşar.

Safâ ile Merve arasında sa’y ederken hacı, manen kurtuluşu aramak için tıpkı Hz. Hacer validemiz gibi koşar. Beşerî olandan ilâhî rahmete koşar. Nefes nefese bütün uzaklıkları yakınlaştırarak, Yüce Yaratıcı’nın kendisine ne derece yakın olduğunu hissederek koşar.

Sa’y, tıpkı Hacer validemizin kızgın güneşin altında susuzluktan kıvranan biricik İsmail’ine hayat verecek suyu arayışı gibi bir arayış iştiağıyla yapılmalıdır. Hz. Hacer’in oğlu İsmail’i kurtarmak için koşuşturması gibi derin bir arzu ile... İlâhî rahmete olan ihtiyacı bütün iştiağı ile ortaya koymanın bir simgesi olarak...

Hacer-i Esved

Tavafın başlama noktasını göstermek gibi pratik bir faydası da bulunan bu taşın menşei, tarihçesi, mahiyeti ve manevî değeri hakkında, bir kısmı zayıf, bazıları sembolik anlam taşıyan çok sayıda rivayet vardır. Bu rivayetlerde umumiyetle Hacer-i Esved’in aslında beyaz iken insanların günahları yüzünden karardığı, cennetten indirildiği, Nuh tufanı sırasında Ebû Kubeyş Dağı’nda korunduğu ve Hz. İbrahim’in Kâbe’yi inşası esnasında oradan yerine getirilerek konulduğu, onun

Allah'a verdiği sözü yerine getirenlere şahitlik edeceği gibi hususlar dile getirilmektedir.

Risalet öncesi Kâbe'nin onarımı esnasında Hacer-i Esved'i yerine kimin koyacağı konusunda kabileler birbirlerine düş-tüklerinde Hz. Peygamber hakem seçilmiş ve onu bir örtü üzerine koyup, her kabileden bir kişiye örtüden tutturduktan sonra, onu kendi elleriyle yerine yerleştirmişti.

Hz. Peygamber, müsaitse Hacer-i Esved'i öper, değilse eliyle veya elindeki baston vb. ile selamlayarak tavafa başlardı. O, güçlü kuvvetli birisi olan Hz. Ömer'i, zayıf bünyeli kimsele-re eziyet verebileceği gerekçesiyle, Hacer-i Esved'i öpmek için izdihama dalmaması konusunda uyarılmış, eğer boş ise istilam etmesini, aksi takdirde tehlil ve tekbir ile geçmesini söylemişti. Hz. Peygamber'in bu tavsiyesinden sonra o, izdihamın olduğu hâllerde istilamı terk edip geriden selamlamakla yetinmiştir. Ni-tekim İbn Abbas da *"Hacer-i Esved kalabalık olduğu zaman kimseye eziyet verme! Eziyet de çekme, geç!"* tavsiyesinde bulunmuştur.

O zamanlar şimdiki kadar fazla kalabalık olmamasına rağmen, izdiham olması durumunda Hacer-i Esved'in öpül-memesi, bu hususta başkalarının rahatsız edilmemesi tavsiye edilmiştir. Günümüzde milyonlara varan mahşerî kalabalık-ta, kişinin, sünnete uyma adına kardeşlerine eza cefa etmesi asla tasvip edilemez. Kaldı ki, burada sünnet olan, mutlaka Hacer-i Esved'i öpmek değil, onu bir şekilde selamlamaktır. Hacer-i Esved'i öpmek için kardeşleriyle itişip-kakışmak, ne sünnettir, ne de ibadet! Bu konuda hem Hz. Peygamber'in ör-nek davranışına, hem de onun uyarı ve tavsiyesine uyulmalı, izdihamlı durumlarda uzaktan selamlama ile yetinmelidir.

Sahabe, Hacer-i Esved'i selamlarken; *"Allahım! Sana inana-rak, Kitabını ve Peygamberinin sünnetini tasdik ederek / Peygambe-rinin sünnetine uyarak"* derlerdi. Burada asıl olan taşın kendisi değil, Hz. Peygamber'in sünneti, örnek davranışdır. Zira Ha-cer-i Esved, önce Hz. İbrahim'in sonra da Hz. Peygamber ve ashabının hatırasını yâd etmeye vesile olan bir semboldür.

Nitekim bir defasında Hz. Ömer, Hacer-i Esved'e seslenerek; *"Biliyorum ki sen bir taşsın. Ne zarar, ne de fayda verirsin. Eğer ben, Resûlullah'ın sana dokunduğunu görmeseydim, sana el sürmez / öpmezdim"* (Buharî, Hac, 57) dedi ve ona eliyle dokunarak selamladı / öptü. O, Hacer-i Esved'e bu şekilde seslenirken, bir taşla karşı yaptığı bu davranışın, cahiliyye dönemindeki putlara tapınma gibi olmadığını, bunun sadece Hz. Peygamber'in sünnetine uyarak Allah'a ta'zim ve yaklaşma için yapılan sembolik bir davranış olduğunu vurguluyordu.

Hacer-i Esved'i selamlama, Allah'a vermiş olduğu ahdi yenileme anlamına gelmektedir. Kul, ruhlar âleminde verdiği kulluk sözünü, amelleriyle ortaya koyduğu iman akdini bu defa Beyit'te, Beyt'in sahibinin önünde bu hareketiyle temsilî olarak yineler ve pekiştirir. İşte Hacer-i Esved'i selamlama, ahdi, bey'atı tazelemeyi, sözünde durmayı sembolize eder.

Mültezem

Mültezem, Hacer-i Esved ile Kâbe kapısı arasında kalan kısımdır. İnsanlar buraya yapışarak ısrarla dua ettikleri için bu adın verildiği söylenmektedir. Allah Resûlü (s.a.s.)'nün de Mültezem'e gelerek göğsünü, yüzünü ve ellerini açıp oraya yapıştığı ve o şekilde dua ettiği rivayet edilmektedir. Mültezem'de yapılacak duaların kabul edileceği rivayetlerde yer almaktadır. Buranın fazileti hakkında pek çok rivayet vardır.

Öteden beri bazı kişiler gözyaşları içerisinde Mültezem'e yapışarak dua ederler. İster Kâbe'nin kapısına veya eşiğine, isterse Kâbe'nin duvarlarına veya örtüsüne sarılarak ağlasın, kişinin ağlaması, en içten duygularla Mevla'ya yakarması, tıpkı yaramazlık yapıp da annesine kendisini affettirmek için gözyaşları döken çocuğun durumuna benzer. Anne onu önce kabul etmese de, eteğini bırakmayan yavrusuna sonunda yüreği dayanamaz ve affeder, kucaklar, bağrına basar. Acaba

merhametlilerin en merhametlisi olan Allah, Kâbe'sinin etekleri etrafında defalarca tavaf eden, evinin perdelerine sarılmış ve bütün benliğiyle *"Hatalarıma rağmen başka bir yere değil senin kapına geldim; benim günahım çok, ama senin merhametin daha çok! Beni affetmeden buradan ayrılmam ya Rabbi!"* diye niyaz eden kulunu affetmez mi? İşte bu duygu ve düşüncelerle kişi -izdihama neden olmamak kaydıyla- Kâbe'de kendisini affettirmek için içtenlikle yalvarır, yakarır, gözyaşları döker. Şüphesiz böylesi içten bir yöneliş Yüce Allah tarafından karşılık görecektir. Rahman ve Rahim olan O ev sahibi Beyti yaındaki içten bir yönelişi boş çevirmeyecektir.

Makam-ı İbrahim

Kâbe kapısının birkaç metre karşısında, madenî sarı bir mahfaza içinde yer alan taşı, Hz. İbrahim'in, oğlu İsmail ile birlikte Kâbe'yi yeniden inşa ederken üzerine basıp iskele olarak kullandığına inanılmaktadır. Bir başka inanışa göre o, Hz. İbrahim'in insanları hacca davet için üzerine çıktığı taştır.

Bunlardan her ikisi de mümkün olabilirse de, bizim açımızdan önemli olan, -taş veya bu taşın bulunduğu yer- Makam-ı İbrahim'in Kur'ân-ı Kerim'de geçmesidir. (Bakara, 2/125; Âl-i İmran, 3/96)

Gerek orada namaz kılınmasını söyleyen ayet, gerekse Hz. Peygamber'in Makam-ı İbrahim'i Kâbe ile arasına alarak namaz kılması sebebiyle, tavaf sonrası kılınan iki rekât namaz, izdihamın olmadığı durumlarda orada veya oraya yakın bir yerde kılınmaktadır. Hz. Peygamber, Makam-ı İbrahim'de kıldığı iki rekât namazında Allah'ın birliğini, tevhidi içeren Kâfirun ve İhlâs sûrelerini okumuştur. Ancak, kalabalık zamanlarda bu namazın tam orada değil de, tavaf edenleri engellemeyecek şekilde başka bir yerde kılınması daha uygun düşmektedir.

Zemzem

Zemzem, Allah'ın Hz. Hacer ve oğlu Hz. İsmail'e ihsan ettiği mübarek suyun adıdır. Hz. İbrahim, Allah'tan aldığı vahiy ile eşi Hacer ve henüz süt emmekte olan oğlu İsmail'i Zemzem'in bugünkü yerine bırakıp gider. Henüz Kâbe yapılmadığı ve Mekke şehri kurulmadığı için orada yaşayan birileri de yoktur.

Rivayetlere göre Hz. İbrahim, onları bırakarak bir şey söylemeden geri dönüp gitmek üzere hareket edince Hz. Hacer, ona kendilerini böyle bırakarak nereye gittiğini sorar. Fakat İbrahim (a.s.), birkaç defa tekrarlanan bu soruya cevap vermez. Bunun üzerine Hz. Hacer, ona bunu kendisine Allah'ın mı emrettiğini sorar. İbrahim (a.s.)'den 'Evet' cevabını alınca, büyük bir teslimiyetle 'Mademki Allah (c.c.) bunu emretti. O bizi korur, bizi burada zayi etmez' der.

İbrahim (a.s.), oradan ayrılarak 'Seniyye' diye adlandırılan yere gelince şöyle dua eder:

"Ey Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bir kısmını, senin kutsal evinin (Kâbe) yanında tarıma elverişli olmayan bir vadiye yerleştirdim. Bunu yaptım ki Rabbim, namazı kılınlar! İnsanların gönülleri onlara meylettir ve çeşitli ürünlerden onlara rızık ver ki şükretsinsinler!" (İbrahim sûresi, âyet: 37)

Çok geçmeden yanındaki suyu biten Hz. Hacer, yavrusuna su bulabilmek için, annelik sevgisi ve şefkatiyle sağa sola koşuşturmaya başlar. Su temin edebilecek birilerini görebilir miyim diye Safâ ve Merve diye bilinen bu iki tepe arasında gidip gelir. İki tepe arasındaki vadiye indiği zaman çocuğunu göremediği için orayı koşarak geçer. Bu su arayış, ilahî iradenin hemen Kâbe'nin yanı başından Zemzem suyunu ikram etmesine kadar devam eder.

Zemzem, halen Kâbe'nin 20 m. kadar doğusunda, Makam-ı İbrahim'e yakın bir yerde bulunan tavaf alanının altındaki

kuyudan çıkmaktadır. 2003 yılında, tavaf alanını genişletmek amacıyla Zemzem kuyusuna iniş yeri kapatılmış, bunun yerine tavaf alanı etrafındaki Zemzem içme yerleri çoğaltılmıştır.

Hız. Peygamber'in Zemzem hakkında: *"Zemzem ne niyetle içilirse o yararı sağlar"* (İbn Mâce, Menasik, 78) buyurduğu rivayet edilmektedir. Çeşitli rivayetlerde onun şifa verici özelliği anlatılmıştır. Medine'ye hicret ettikten sonra Hız. Peygamber'in Mekke'den Zemzem suyu getirttiği de nakledilmektedir. Zemzem içerken, *"Allahım! Senden yararlı ilim, bol rızık ve her dert için şifa istiyorum"* diye dua edilir.

Kişi, tıpkı Hız. İbrahim ile oğlu İsmail'in Kâbe'yi ibadet için temizledikleri gibi, tavaf ederken gönül evi olan kalbini takva ile tertemiz yapar. Kalbindeki kirleri yıkar, yakar, yok eder ve Zemzem suyuna gelir. Orada ise bu defa o mübarek su ile midesini temizler. Bir daha haram lokma, şüpheli rızık girmeyecek hâle gelinceye kadar arındırır. Nefsini, açgözlülüğünü doyuracak kadar içer. Haramdan beslenme hastalığına şifa verecek kadar doyusıya içer. Tamahkâr nefsi susuncaya, vicdanı takva kararını duyuncaya, ruhu onunla doyunca-ya kadar içer. Böylece, o mübarek yerlerde Yüce Allah'a söz verdikten sonra bir lokma da olsa, Zemzem'le pak eylediği midesini ifsat etmemeye, kazancını haramlarla kirletmemeye, çocuklarını haksız kazançla beslememeye söz vererek içer bu arınma suyunu.

Tıraş olup ihramdan çıkış

İhramdan çıkmak için yerine getirilen tıraş, kişinin kendi varlığını Allah yolunda feda edebileceğini simgeler. Bu, bir taraftan, gerektiğinde saçını değil, canını da Allah yolunda verebileceğini temsil ederken, başından dökülen her saç teli, âdeta dökülen günahlarını simgeler.

Hız. Peygamber, *"Allahım, başlarını tıraş ettirenlere merhamet et!"* diye üç defa dua etmiş, sahabeden bazıları, *"Saçlarını*

kısaltanlara da dua etseniz ey Allah'ın Resûlü?" demişler, O da dördüncüsünde "Saçlarını kısaltanlara da" diyerek onlar için de dua etmiştir. Sahabeden kimileri saçlarını tamamen kazıtmış, bazıları da saçlarını kısaltmıştır. (Buharî, Hac, 127)

Saçların tıraş edilmesi, tevazuu, "başı açık-yalın ayak" diye tabir edilen muhtaç oluşu sembolize eder. Bu husus, hanımlarda saçların uçlarından bir miktar alınmasıyla sembolize edilir.

Umre ibadetine ilişkin hac fiil ve davranışları hakkında yapılan bu değerlendirmeler, yapılan bu ibadetin nasıl sembolik bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir.

Bütün ibadetlerde olduğu gibi umrede de önemli olan, ihlâs ve samimiyettir, aşkla yöneliştir. İhlâssız olarak yapılan ibadetler, yapay çiçekler gibidir. Görüntüsü güzel olsa bile, onda çiçeği çiçek yapan öz ve koku yoktur.

İnsanların en hayırlısı,
insanlara faydalı olan;
malın en hayırlısı,
Allah yolunda harcanan;
Allah yolunda harcananın en hayırlısı da
insanların en çok ihtiyaç duydukları
şeyleri karşılayandır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAZI ZİYARET YERLERİ

Hira

Hira Mağarası'nı veya Hira Mağarası'nın bulunduğu Nur Dağı'nı ziyaret etmek, ibadetin bir parçası değildir. Ancak bir Müslüman, Mekke-i Mükەرreme'de bulunduğu sürece Hz. Peygambere ilk vahyin geldiği Hira Mağarası'nın bulunduğu Nur Dağı'nı en azından uzaktan defalarca seyredecektir.

Hira mağarasının üzerinde bulunduğu Nur dağı.

Hira mağarası, Nur Dağı'nın zirvesinden 15 m. aşağıda dağın kuzeyine bakan tarafında yer almaktadır. İçerisinde bir kişinin kalabileceği kadar bir alan vardır. Mekke-i Mükەرreme'ye bakan tarafında bir açıklık bulunmaktadır. Bu açıklıktan Kâbe-i Muazzama görülebilir. Ancak bu gün çevredeki yapılaşma nedeniyle sadece Mescid-i Haram'ın minareleri görülebilmektedir.

Hız. Peygamber, 35 yaşından itibaren burada inzivaya çekilmeye, orada günlerce kalarak tefekkür etmeye başlamıştır. İlk vahiyler olan Alâk sûresinin ilk 5 ayeti böyle bir inziva esnasında burada inmiştir.

Mutasavvıflar, O'nun Nur Dağı'ndaki itikâfını, Hız. Musa'nın Tur Dağı'ndaki halvetiyle kıyaslarlar, inziva ve itikâfın önemini vurgulamak için Hira tecrübesine işaret ederler.

Hakikatı arayışı içerisinde olan Hız. Peygamber, câhiliyye'nin hüküm sürdüğü Mekke'nin hareketli hayatından uzaklaşıp, kendisini dinleyebilmek, kâinat hakkında tefekkür edebilmek amacıyla geliyordu Hira'ya. Orada inen ilk vahiylerle hem kendisini, hem de Rabbini bulmuştu. Çünkü O, vahiyle, Kur'an'la buluşmuştu.

O günkü Mekke'ye nispetle çok daha fazla yoğun ve yorucu bir hayatın içinde olan günümüz insanı, Hız. Peygamber'in bu inzivasına benzer bir inziva tecrübesini belki de hiç yaşamamıştır. Sürdürdüğü o hızlı tempolu modern hayatında "inziva"

ve "tefekkür" kavramları, belki de hiç yer almamıştır. Doğrusu ne kendini dinlemeye, ne hakikati tefekkür etmeye, ne de Allah'ın gönderdiği vahiyle, Kur'an'la baş başa kalmaya yeterli zamanı olmuştur. Namaza ayırdığı kısa zaman dilimlerinden başka, belki de kâfi derecede zaman ayıramamıştır kendini ve Rabbini tanımaya. Yaşadığı modernite, ister istemez sürekli uzaklaştırdı ve yabancılaştırdı onu Hira'nın armağanı Kur'an'dan ve vahyin öğretilerinden. Birçokları için bu ve buna benzer gerçekleri düşünebilmesi için Mekke-i Mükerreme'ye geliş, bir fırsattır. Hira, bu acı gerçekle yüzleşmenin bir anlık da olsa düşünüldüğü, hatırlandığı yerdir. Hız. Peygamber'i vahiyle buluşturan Hira, ziyaretçiyi de buluştur-

malıdır vahiyle, Allah'ın Kitabıyla. Hz. Muhammed'in hayatını değiştiren Hira'nın Kitabı, onun hayatını da değiştirmeli, ona da hayat vermelidir.

Hira'yı anlamak, vahyi anlamaktır, Kur'an'la yeniden bu luşmaktır. Hira, hakikati arayan için inzivaya ve tefekküre olan ihtiyacı hatırlamaktır.

"Hani, o ikisi mağarada iken arkadaşına: 'Üzülme! Allah bizimle beraberdir' diyordu. Tam o sırada Allah ona serinkanlılık indirdi ve onu sizin görmediğiniz ordularla destekledi. Kâfirlerin planını da alaşağı etti..."

(Tevbe sûresi, 9/40)

Sevr'in zirvesinden gün batımı.

Sevr

Sevr Mağarası'nı ziyaret etmek de ibadetin bir parçası değildir.

Hicret sırasında Resûlullah (s.a.s.), Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile birlikte müşriklerden korunmak amacıyla içine girerek sığın- dıkları ve üç gün kaldıkları yere Sevr mağarası denmektedir. Sevr Dağı, Mekke'nin güney batısında yer almaktadır. Yemen yolu üzerinde Mekke'den 5 km. uzaklıkta yer alır. Hayli yük- sektir. Bu mağara, Sevr Dağı'nın tam tepesinde bulunmak- tadır. İki üç kişinin sığacağı kadar bir alanı vardır. Kur'an-ı Kerim'de de bu mağara zikredilmektedir. (Tevbe sûresi, 9/40)

Mekkelilerin, kendisine suikast düzenleyeceęi haberini alan Hz. Peygamber, sıcak sebebiyle herkes öğle uykusunday- ken Hz. Ebu Bekr'in evine gelir. Ona, kendisine hicret emri

verildiğini söyler. Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra ikisi, doğru Sevr Dağı'nın zirvesine çıkarlar. Aslında Medine'ye hicret etmelerine rağmen, sırf suikastçıları şaşırtmak için strateji gereği Medine istikametine değil de, tam ters istikametteki Sevr'e tırmanırlar.

Allah Resûlü, her zaman olduğu gibi, bu seferinde de her türlü tedbiri almıştır. Yol arkadaşı olarak Hz. Ebu Bekr'i seçmiş, ücretini ödeyerek onun devesini almış, yol için gerekli yiyecek ve su hazırlanmış, kılavuz tutulmuş, arkalarından izlerini kapatması için bir davar sürüsü ayarlanmış ve Mekke'den günlük haber getiren bir haberci kullanılmıştır. Bütün bu tedbirlerden sonra Sevr Dağı'nın zirvesindeki birkaç kayanın üzerini kapattığı, üç tarafı insan girebilecek kadar açık olmasına rağmen mağarayı andıran büyükçe bir kayanın altına gizlenmişlerdir. Ancak, her tarafta onları arayan müşrikler üç gün sonra mağaranın ağzına kadar gelmişlerse de, Allah bu iki hicret yolcusunu korumuştur. Kur'an, bu sahneyi şöyle anlatmaktadır:

Hani, o ikisi mağarada iken arkadaşına: 'Üzülme! Allah bizimle beraberdir' diyordu. Tam o sırada Allah ona serinkanlılık indirdi ve onu sizin görmediğiniz ordularla destekledi. Kâfirlerin planını da alaşağı etti..." (Tevbe sûresi, 9/40)

Buradan anlaşılıyor ki, Hz. Ebû Bekr, müşriklerin Hz. Peygamber'e bir zarar vermesinden korkmuş, Peygamberimiz ise onu Allah'ın kendileriyle beraber olacağını hatırlatarak teskin etmiştir. Gerçekten de bu kadar tedbiri aldıktan sonra Allah'a tevekkül etmekten başka çareleri olmayan bu iki kulundan Yüce Allah yardımını esirgememiş, elçisine önce "serinkanlılık" indirmiş, ardından da onu "görünmeyen ordularıyla" destekleyerek korumuştur. Kimsenin göremediği

ve mahiyetini bilemediği bu ordular, müşriklerin mağaranın ağzından geri dönmesini sağlamıştır. Onların gitmelerinden sonra bu iki yolcu Medine yolculuğuna devam etmişlerdir.

Sevr'i anlamak, Hz. Peygamber'i doğru anlamakla mümkündür. Her yönüyle "güzel bir örnek olan" Allah Resûlü, suikastçılardan korunmak için, gayet yerinde bir strateji uygulayarak bu konuda da örnekliğini göstermiştir. Mekke şartlarında yaşayan herhangi bir insanın yapması gerekenleri yapmış, alması gereken tedbirleri almış, eskilerin tabiriyle "esbaba tevessül etmiş", ondan sonra "Allah bizimle beraberdir" diyerek tevekkül etmiştir. "Nasıl olsa Allah beni korur" diye devesine binip doğru Medine yoluna koyulmamış, ters yöne gidip, Sevr'de üç gün gizlenerek müşrikleri yanıltmıştır. Dikkat edilirse bu yolculukta Allah'ın yardımı tam zamanında yetişmiştir. Zaten, kendisine yardım edenlere (Onun koyduğu ölçülere göre hareket edenlere) Allah'ın da yardım etmesi, O'nun değişmez bir kanunudur.

Sevr'i anlamak, sünneti, hikmeti, basireti, tedbiri, tevekkülü, Allah'ın yolunda olmayı ve Allah'ın yardımını anlamakla mümkündür. Tedbir almadan tevekkül etmek nasıl doğru olmazsa, esbaba tevessül etmeden, gerekli tedbirlere başvurmadan ilâhî yardım beklemek de doğru değildir. Kısaca Sevr, sünneti ve stratejiyi anlamak demektir. Sevr ziyaret edilirken bunları yeniden anlamaya çalışmalıdır.

Sevr Dağı'nın zirvesi.

Cebel-i Rahme

Arafat

Yukarıda açıklandığı gibi umre ibadeti, Kâbe'yi tavaf ve Safa-Merve arasında sa'y ile gerçekleşir. Umrede ibadet olarak Arafat, Müzdelife ve Mina'da yapılacak herhangi bir iş ve davranış yoktur. Ancak umre ibadeti için Mekke-i Mükەرreme'ye gelenler, Hac ibadetinin en önemli rüknü olan Arafat vakfesinin yapıldığı yeri ve Haccın vaciplerinden olan Müzdelife vakfesinin yapıldığı yer ile cemeratın icra edildiği Mina'yı ziyaret etmek isterler. İbadete ilişkin olarak buralarda yapılacaklar, hac ibadeti ile ilgilidir. Haccın en önemli rüknü olan Arafat vakfesi, Arafat'ta gerçekleştirilir. Hacda ayrıca Müzdelife vakfesi de vardır. Bunun yanında Mina'da yapılacak birtakım fiil ve davranışlar da yine hac ibadetine ilişkindir.

Arafat

Kelime olarak Arafat, “bilme, anlama, tanıma” ve “güzel koku” gibi manalara gelen bir kökten gelmiştir. Dünyanın her tarafından gelen insanların bu yerde birbirleriyle görüşüp tanışmaları veya günahlarını itiraf ederek Allah’tan af dilemeleri, affedilmelerinden sonra günah kirlerinden temizlenip Allah katında güzel bir kokuya sahip olmaları sebebiyle Arafat’a bu adın verildiği ileri sürülmüştür.

Hac esnasında Arafat’ta vakfe, bütün dünya müslümanlarını temsilen gelen heyetlerin oluşturduğu dünyada eşi benzeri görülmeyen bir zirvedir. Sadece Müslüman olan ülkelerden gelenlerin değil, diğer ülkelerde yaşayan müslümanların da katıldığı büyük bir ibadet toplantısıdır. Ancak bu büyük toplantının müslümanlar ve insanlık açısından çok büyük potansiyel faydaları vardır. Geçmişte olduğu gibi, dinî, ilmî, içtimâî ve de siyasî meselelerini konuşup çözüme kavuşturabilecekleri modern anlamda organizeli, düzenli, disiplinli bir kongre olamasa da, gönüllerin, ruhların uzlaşması vardır orada. Dilleri, ırkları, renkleri, kültürleri ve coğrafyaları farklı olmasına rağmen, inançları, duyguları, dertleri, dilekleri ve duaları aynı olan milyonların yürekleri ve yanık yakarışları vardır Arafat vakfesinde.

Arafat, insan türünün geçici yurdu Dünya ile ilk buluştuğu noktadır. İnsanlığın başladığı yerdir âdetâ. Hz. Peygam-

ber (s.a.s.)'in Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi mahiyetindeki Veda Hutbesini okuduğu yerdir. Bu kutsal mekânı ziyaret ederken kişi, kendini daha iyi tanımak, yolunu daha iyi tanımak, hayat yolculuğundaki yerini tanımak ve sonuçta Rabbi'ni tanımak için neler yapabileceğini, bundan böyle nasıl bir yol izleyeceğini düşünmelidir. Çünkü insan olarak kendini, yeryüzündeki görevini ve sorumluluğunu doğru bir şekilde kavrayabilen kişiler yolunu şaşırılmaz.

Arafat'ta genel görünüm

İnsan olarak kendimizi tanıyamazsak yolumuzu şaşırırız. Sonuçta hem kendimize hem de çevremize ve diğer yaratılmışlara karşı zararlı bir unsur hâline geliriz. İnsanlık tarihinde en acımasız, en kirli, en kötü yönelişlere de tanık olmak mümkündür, en güzel, en erdemli yönelişlere de. Önemli olan bu yelpazede bizim yerimizin bugüne kadar neresi olduğunu keşfedip bundan sonra neresi olması gerektiğini belirleyebilmektir. Bunun için Arafat önemli bir fırsattır. Çünkü Arafat marifettir.

Cebel-i Rahme, Arafat'ın doğu tarafında Hz. Peygamber (s.a.s.)'in eteğinde Arafat vakfesini yaptığı tepeciktir. Allah Resûlü (s.a.s.), Arafat vakfesini sırtını Rahmet dağına verip Kibleye dönerek bu tepeciğin eteğinde yapmıştır. Bazı rivayetlerde burası, Âdem (a.s.) ile Havva validemizin Cennetten indikten sonra dünyada ilk defa buluştukları yer olarak anlatılmaktadır.

Rahmet dağı, Arafat düzlüğündeki yegâne tepeciktir. Dağın tam tepesinde dikdörtgen bir sütun bulunmaktadır. Bu sütunun dinî bir niteliği yoktur. Bu tepeye tırmanmak da Sünnet değildir. Bu tepeciğin eteğinde yer alan ve Osmanlılardan kalmış bulunan eserler izale edilmiş, buradaki sebillerden kalan son çeşme de en son 2005 yılında kaldırılmıştır. Halen bu tepenin yanında Osmanlı döneminden kalma yıkık bir su deposunun kalıntıları ve diğer bazı kalıntılar bulunmaktadır.

Rahmet dağının eteğinde atalarımızın hacılara su sağlamak üzere yaptıkları çeşmelerin kalıntıları.

Nemire Mescidi

Arafat'ta bulunan büyük bir camidir. Arefe günü öğle ve ikindi namazları cemeat-i kübra (büyük cemeat) ile cem-i takdim (usulüne göre birleştirilerek) bu camide kılınır ve burada hutbe okunur.

Veda haccında Allah'ın elçisi (s.a.s.) için burada bir çadır kurulmuş ve Hz. Peygamber burada namaz kıldırıp hutbe okumuştur. Daha sonra buraya etrafı duvarla çevrilerek bir sahra mescidi yapılmış ve bu cami tarih boyunca pek çok defalar yenilenmiş ve genişletilmiştir.

Son hâliyle içinde yaklaşık üç yüz bin kişinin namaz kılabilceği altı minareli bazı yerleri iki katlı bir cami hâline gelmiştir.

Müzdelife ve Meş'ar-i Haram

Müzdelife, Harem sınırları içinde Arafat ile Mina arasında kalan bir bölgenin adıdır. Haccın vaciplerinden Müzdelife vakfesi burada yapılır. Kur'an-ı Kerim'de geçen Meş'ar-i Haram da buradadır. Hacılar, Arafat dönüşü gece Müzdelife'de akşam ve yatsı namazlarını birleştirerek kılarlar.

İnsanların toplandığı bir yer olması münasebetiyle buraya Müzdelife dendiği rivayet edilmektedir. Başka bir rivayete göre, Hz. Âdem ile Hz. Havva burada birleştikleri için buraya Müzdelife denilmektedir.

Müzdelife ziyareti sırasında kişi, Yüce Allah'ı hayatında ne derece andığının bir muhasebesini yapmalıdır. Çünkü Müzdelife'deki Meş'ar-i Haram, Kur'an'da, insanların Allah (c.c.)'ı çokça zikretmeleri emriyle birlikte geçmektedir. Allah Resûlü (s.a.s.), burada akşam ve yatsı namazını birleştirerek kıldırılmış, sonra da Kuzah Dağının eteğinde istirahat buyurmuştur. Sabahleyin de burada vakfe yapmıştır.

Kuzah Dağı, bugün Meş'ar-i Haram mescidi olarak anılan mescidin yakınında yer almaktadır. Eskiden Müzdelife gecesi burada ateş yakılmış.

Müslümanın övgüye lâyık en önemli niteliklerinden biri, her daim Allah'ı anması, ve O'nu unutmamasıdır. Yüce Allah, *"Beni anın ki ben de sizi anayım..."* (Bakara sûresi, 2/152)

buyurmaktadır. Gerek genişlik ve rahatlık zamanlarında ve gerekse sıkıntılı ve zor zamanlarda Allah'ı anan kişi, her zaman Allah'ın yardımını yanında bulur. Müzdelife, bu nitelik karşısındaki konumumuzu değerlendirme yeridir. Bu bakımdan "...Arafat'tan ayrılıp (sel gibi Müzdelife'ye) akın ettiğinizde Meş'ar-i Haram'da Allah'ı zikredin. Onu, size gösterdiği gibi zikredin..." (Bakara sûresi, 2/198) ayetinde özellikle, Allah'ı, üzerinde anmamız zikredilen Müzdelife'yi ziyaret ederken O'nu anma ve unutmama konusundaki konumumuzu gözden geçirmeli, bu açıdan bir nefis muhasebesi yapmalıdır.

Mina

Arafat'tan Mekke-i Mükerrreme'ye doğru yol alırken Müzdelife'den sonra Mina'ya gelinir. Mina, etrafı dağlarla çevrili bir vadidir. Doğudaki başlangıcı, Vadi-i Muhasir, batı sınırı ise Akabe'dir. Mescid-i Haram'dan yaklaşık iki km. uzaklıktadır. Mescid-i Haram'ın kuzey doğusuna düşer.

Zilhicce'nin sekizinci günü hacılar sabah namazını Harem'de kıldıktan sonra Mina'ya hareket ederler. Zilhicce'nin sekizinci günü öğle, ikindi, akşam, yatsı ve zilhiccenin dokuzuncu günü sabah namazını burada kılarak Arafat'a hareket ederler. Arafat dönüşü de Zilhicce'nin onuncu, on birinci ve on ikinci günleri burada kalınır ve Hac menasikinden ceme-rata taş atma, kurban kesme ve tıraş olma fiil ve davranışları burada yerine getirilir.

Allah Resûlü (s.a.s.), Mina'da, Mescid-i Hayf'ın bulunduğu yerde kalmış ve orada namaz kılmış, hutbe okumuş ve tıraş olup kurbanlarını kesmiştir. Günümüzde Mina, bir çadır kent hâline gelmiştir. Hacılar için buraya modern ve kalıcı çadırlar yapılmıştır. Bu çadırlarda hacılar, rahat bir şekilde kalabilmektedirler. Hacıların bu çadırlarda kalacağı günlerde doğal ihtiyaçlarını rahat bir şekilde karşılayabilecekleri düzenlemeler yapılmaktadır.

Mina'nın başlangıç noktasındaki Muhassir bölgesi, filleriyle Kâbe'yi yıkmak üzere gelen Ebrehe ordusunun, sürü sürü kuşlar tarafından atılan taşlarla hüsrana uğratıldığı yerdir.

Mina; aşırı istek, arzu demektir. Mina, Hz. İbrahim ile oğlu İsmail'in, Allah'a olan aşklarının sınanıldığı yerdir. Bu sınavda Hz. İbrahim, ahir ömründe kendisine verilen biricik oğlunu Allah için kurban etmek; İsmail ise, bu uğurda canını vermek gibi çok ciddi bir sınavdan geçmektedirler. Bir tarafta Allah'ın emri ve aşkı, diğer tarafta ise ciğerparesi vardır ve her ikisi de sınanmaktadır. Allah sevgisi mi, evlat sevgisi mi? Allah sevgisi mi, yaşama arzusu mu?

Hz. İbrahim, durumu oğluna açar ve görüşünü sorar. Hz. İsmail'in cevabı kısa ve nettir: *"Babacığım! Sana emredileni yap! Beni sabredenlerden bulacaksın!"* (Saffât sûresi, 37/102) Bu cevap üzerine Hz. İbrahim, sevgili oğlunu Allah yolunda kurban etmeye karar verir ve Mina yolunu tutar. Allah'ı her şeyden, herkesten daha çok sevdiğini, Allah'a olan aşkının her şeyin üstünde olduğunu ispat etmek üzere çıkar yola. Ancak, peygamber de olsa, baba olabilmek için neredeyse tam bir asır bekleyen bir insan olan Hz. İbrahim'in karşısına o esnada şeytan çıkar. Bu kez, bir tarafta Allah'ın emri, diğer tarafta şeytanın vesvesesi vardır. Ve İbrahim'i kararlılık ağır basar. Hz. İbrahim, tercihini Allah sevgisinden, ebedî aşktan yana kullanır. Kendisini Allah'a yaklaştıran yolda karşısına çıkan şeytanı, bugün taşlamanın yapıldığı yerlerde defalarca taşlar. Neticede baba-oğul ikisi de Allah'ın emrine teslim olurlar ve bu ağır sınavı kazanırlar. (Saffât sûresi, 37/103-107)

İşte Mina, can, mal, mülk, mesken, evlat, eş, kardeş, ticaret, aşiret, mevki, makam, rütbe vb. fani sevgilerin aşıldığı, Allah sevgisinde zirveye ulaşıldığı yerdir. Mina'yı ziyaret ederken iç dünyamızı bir gözden geçirmeli ve Allah sevgisi karşısındaki konumumuzu bir değerlendirmeye tabi tutmalıyız. Allah sevgisi mi, diğerleri mi? Bize verilen nimetler ve imkânlar, bizleri Allah sevgisine mi götürüyor, yoksa O'nun yolunda birer engel mi teşkil ediyor? Diğer bir ifade ile kişi, Hz. İbrahim ve İsmail misali, en çok sevdiği varlıklarını, Allah sevgisi uğruna feda edebiliyor mu? Bu noktada Allah'ın

müjdesine mi itibar ediyor, yoksa şeytanın vesvesesine mi? Aslında Hz. İbrahim ile oğlunun sınavıyla, bugün bizim sınavlarımız pek farklı değildir. Ancak İbrahimî tavır takınmanın çok zor olduğunda şüphe yoktur. Bu zorlu sınavda diğer sevgiler ağır basıyorsa, burada yapılacak şey, Allah'tan istiğfar dilemektir. Nitekim ayette de Allah'tan bolca bağışlanma dilenmesi emredilmektedir.

Hayf Mescidi

Hayf Camii (Mescid-i Hayf)

Mina'nın kuzeyindeki dağın eteğinde Cemre-i suğra'ya (küçük şeytan) yakın bir yerde büyük bir cami bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere Allah Resûlü (s.a.s.), bu camiin bulunduğu yerde kalmış, namaz kılmış ve hutbe okumuştur. İlk önce etrafı çevrilerek bir sahra mescidi hâlinde düzenlenen bu cami de tarih boyunca pek çok defalar yeniden yapılmış ve genişletilmiştir. En son olarak Suudi Arabistan tarafından yapılan yeniden yapım ve genişletme ile dört minareli büyük bir cami hâline getirilmiştir.

Akabe Mescidi

Akabe

Mina'da bulunan Cemre-i Kübra (büyük şeytan)dan Mekke-i Mükەرreme istikametine doğru az ilerde sağ tarafta bir mescit bulunmaktadır. Bu mescide Akabe Mescidi veya Biat Mescidi denmektedir. Bu mescidin bulunduğu yerde tarihin akışını değiştiren biat olayı yaşanmıştır. Bu büyük olayın anısına yapılan bu mescid, tarih boyunca birçok defa yenilenmiştir. Bizim için önemli olan, bu mescidin bulunduğu yerin hatırasıdır. Burası, hac mevsiminde Medine'den gelen sahabilerin Resûlullah (s.a.s.) ile buluşarak ona biat ettikleri yerdir.

Bilindiği gibi Resûlullah (s.a.s.), bütün benliğiyle insanları hidayete ulaştırmak için çabalıyordu. Bu hususta elinden gelen bütün gayreti gösteriyordu. Resûlullah (s.a.s.)'ın uzun süren bu gayretleri nihayet önemli bir karşılık bulmuştu. Bir hac mevsiminde Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Yesrip'ten gelen ve Hazrec kabilesine mensup bulunan altı kişiyle karşılaştı ve onlara İslâm'ı tebliğ etti. Bu kişiler son bir peygamber geleceğini Yahudilerden duymuşlardı. Bu Hazreçliler, Allah

Akabe Mescidi

Resûlü (s.a.s.)'nün davetini kabul ettiler ve Müslüman oldular.

Bir sene sonra Medine'den on iki kişi Müslüman olarak gelip Allah Resûlü (s.a.s.)'ne burada biat ettiler. Bu yapılan biata 'Birinci Akabe Biatı'

denildi. Bu biattan sonra Resûlullah (s.a.s.), Musab b. Umeyr (r.a.)'ı Kur'an-ı Kerim'i ve İslâm'ı onlara öğretmek üzere görevlendirerek yanlarına verdi.

Mus'ab b. Umeyr (r.a.)'ın ve bu sahabilerin gayretleri sonucu ertesi sene, Medine'den yetmiş iki erkek ve iki de kadın, Allah Resûlü (s.a.s.) ile Akabe'de buluştular. Allah Resûlü (s.a.s.)'ne biat ederek onu canları, malları ve ırzları gibi koruyacaklarına söz verdiler. Ayrıca Resûlullah (s.a.s.)'ı Medine'ye hicret için davet ettiler. Bu biatte Hz. Peygamber'in amcası Abbas (r.a.) da bulunmuş ve Medinelilere verdikleri söz ile nasıl büyük bir tehlike ile karşı karşıya geleceklerini anlatmıştır. Verdikleri sözün ne anlama geldiğini açıklayarak, Allah Resûlü (s.a.s.)'nü koruyamayacaklarsa onu Medine'ye çağırılmalarını ve Mekke'de tebliğine devam etmesinin gerekliliğini söylemiştir. Onlar, biatlarının ne anlama geldiğini bildiklerini ve İslâm için bütün bu tehlikeleri göze aldıklarını söyleyerek söz verdiler.

Bu biatla Hicret'in de yolu açılmış oldu ve tarihin akışını değiştirecek büyük değişim süreci hız kazandı. Bu, İslâm dininin insanlara ulaştırılması için artık Medine-i Münevvere'nin merkez seçilmesi anlamına da geliyordu. Dolayısıyla Yesrib'in Medine-i Münevvere'ye dönüşüm süreci de böylece başlamış oldu.

İşte Akabe, bu büyük olayın yaşandığı yerdir. Akabe'den geçerken Müslüman, bu kuytu köşede Resûlullah (s.a.s.)'ın İslâm'ı nasıl güçlüklerle insanlara ulaştırdığını, bunun için ne kadar sıkıntılar çektiğini ve ilk müslümanların İslâm için nasıl hayatlarını, mallarını, canlarını ve her şeylerini ortaya koyduklarını bir kez daha hatırlamalı ve İslâm için ne yapıp yapamadığı hususunda kendi konumunu bir gözden geçirmelidir.

Akabe biatları, Medineliler için hayatlarının olumlu anlamdaki en büyük değişimi idi. Acaba kutsal iklime yaptığımız yolculuk olumlu anlamda bizim hayatımızda ne gibi bir değişim meydana getirecektir? Bundan böyle Hz. Peygamberin getirdiği evrensel ilkeleri benimseme ve hayata geçirme bağlamında hayatımızda herhangi bir gelişim olacak mıdır? İşte Akabe'de bunun muhasebesi yapılmalıdır.

Cin Mescidi (Mescid-i Cin)

Cinlerin Hz. Peygamber (s.a.s.)'den Kur'ân-ı Kerim dinleyerek iman edip kendisine biat ettikleri yer olarak ifade edilen mahalde Cin Mescidi adıyla bir mescit bulunmaktadır. Bugün burada bulunan mescidin yerinde daha önce eskiden yapılmış bir mescit bulunmaktaydı. Bu mescidin de tarih boyunca pek çok defa yenilendiği anlatılmaktadır. Rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (s.a.s.), yanına Abdullah b. Mesud (r.a.)'u alarak bu mescidin olduğu yere gelir. Bir daire çizer. Abdullah b. Mesud'dan onun dışına çıkmasını ister. Cinler burada Allah elçisini dinlerler, ona biat ederler ve Müslüman olurlar.

Cin Mescidi

Bu mescidi ziyaret etmek de ibadetin bir parçası değildir. Ancak burayı ziyaret eden Müslüman kendisine yol gösterici olarak verilmiş bulunan Kur'ân-ı Kerim'in, görünen ve görünmeyen idrak sahibi varlıkları nasıl etkilediğini ve bu büyük kılavuzu idrak sahiplerine ulaştırmak için ne denli gayret sarf etmesi gerektiğini düşünmelidir.

Cin Mescidi, Mescid-i Haram'ın kuzeyinde ve 2 km. uzaklıkta bulunmaktadır.

Mualla Kabristanı (Cennetu'l-Mualla)

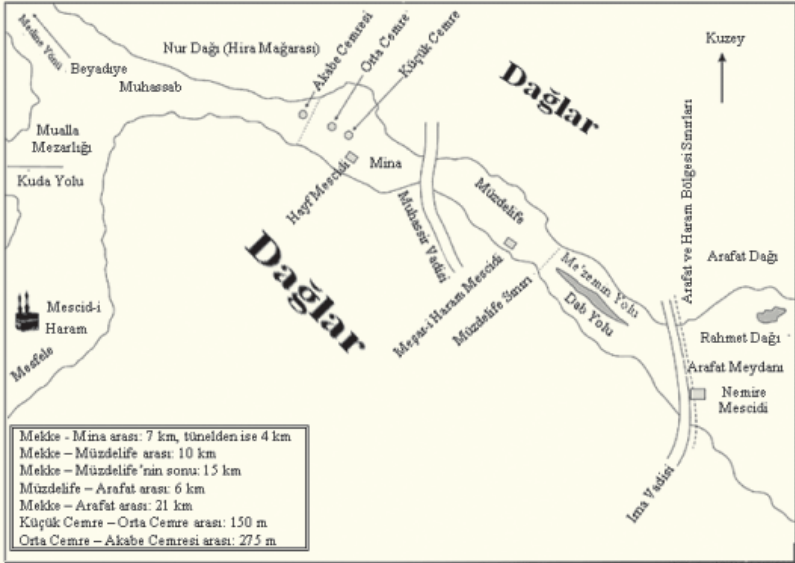
İçinde Hz. Hatice validemiz de dâhil olmak üzere pek çok sahabinin defnedilmiş bulunduğu Mekke'nin en eski kabristanı. Hz. Peygamberin oğulları Kasım ve Abdullah da burada defnedilmiştir. Ayrıca Ebu Talip ve Abdulmuttalip de bu kabristanda bulunmaktadır. Osmanlılar döneminde başta Hz. Hatice validemiz olmak üzere bazı sahabilerin kabirleri üzerinde kubbeler bulunmaktaydı. Kanunî, Hz. Hatice (r.a.)'nin kabri üzerine büyük bir kubbe yaptırarak buraya bir de türbedar tayin etmiştir. Mekke-i Mükەرreme, Suud devletinin yönetimine geçtikten sonra kabristandaki kubbeler yıkılarak mezarlar düzlenmiştir.

*“Âdemoğlu öldüğü zaman, amel defteri kapanır.
Üç kimse bundan müstesnadır. Kesintisiz sadaka
(sadaka-i câriye) meydana getirenler, topluma yararlı
bir ilim (talebe, ilim öğrenme vasıtaları / eser)
bırakanlar ve kendisine hayır dua eden hayırlı çocuk
yetiştirenler.”*

Hadis-i şerif

(Müslim, Vasiyye, 14; Ebû Davud, Vesâyâ, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36)

Mescid-i Haram ile Meşair arasındaki mesafeler ve buraları gösteren bir kroki.⁷

⁷ Dalil-alhaj.com'dan alınmıştır.

Peygamber Efendimizin Doğduğu Ev (Mevlid-i Nebî)

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in doğduğu evin bulunduğı yerin ziyaret edilmesi de ibadetin bir parçası değildir.

Peygamber Efendimizin doğduğu evin yeri, bugün Mekke kütüphanesi olarak kullanılan binanın bulunduğı yerdir. Harem-i Şerif'in kuzeyinde, yaklaşık 300 metre uzaklıktadır. Burada Allah Resûlü'nün dedesi Abdulmuttalib'in evi varmış. Sonra oğulları arasında paylaştırılmış ve bugünkü Mevlid-i Nebî'nin, yani kütüphanenin bulunduğı yer, Allah Resûlü (s.a.s.)'nün babasına verilmiş, ondan da Allah Resûlü (s.a.s.)'ne intikal etmiş.

Buraya 'Peygamberin doğduğu yer' anlamında 'Mevlid-i Nebî' denmektedir. Tarih içerisinde Peygamber Efendimizin doğduğu ev birçok defa el değıştirmiş, sonunda Harun Reşid'in annesi Huzeyran Hanım burayı satın alıp mescide dönüştürmüştür. Tarih boyunca birçok defa tamir edilmiştir. Bugünkü yapının, Kanuni Sultan Süleyman zamanında yapıldığı ifade edilmektedir. Eski bina yıkılarak yeniden yapılmak suretiyle şimdiki hâline getirilmiştir. Daha sonraları kütüphane hâline getirilen bina Mekke Evkaf İdaresine devredilmiştir.

Burayı ziyaret eden Müslüman'ın hatırlaması gereken en önemli olay, belki de bu mntıkada ilk müslümanların karşılaştıkları sıkıntılar ve işkencelerdir. Özellikle de müslümanlara karşı boykot olayında müslümanların bu bölgede çektiğı büyük acılardır. İslâm'ın insanların gönlüne ulaşmasına engel olamayan Mekke müşrikler, bu defa değışik ve çok acımasız bir yöntemle Hız. Peygamber (s.a.s.)'in davetini engellemeye yöneldi. Müslümanları boykota karar verdiler ve onları, o zaman Şi'b-i Ebi Talib denilen bu bölgede kuşatma altına alarak onlarla her türlü ilişkiyi kestiler. Müslümanları açlığa mahkûm ederek İslâm'ın önünü kesmek istiyorlardı. Kendileri her türlü sıkıntıya katlanan müslümanları, çocuklarının açlık çğılıkları ile yola getirmek (!) istiyorlardı. O zaman Müslüman

olmanın bedeli çok ağırdı. Ama Hz. Peygamber (s.a.s.)'in çevresinde kenetlenen bir avuç Müslüman, en ağır sıkıntılara ve acılara imanları sayesinde katlandılar ve yıllarca süren bu çok ağır günleri de yüce Allah'ın yardımıyla geride bıraktılar.

Hz. Peygamberin doğduğu evin yerine inşa edilen ve bugün Mekke Kütüphanesi olarak kullanılan yapı.

Bugün sahip olduğumuz insanî değerlerin bize kadar ulaşmasında ve İslâm nimetine nail olmamızda tahammül güçlerini aşan nice sıkıntılara ve acılara büyük bir fedakârlık, azim ve sebatla dayanan ilk müslümanların büyük payı vardır.

Hiçbir sıkıntı çekmeden nail olduğumuz değerlerin kıymetini daha iyi anlamamıza ve ilk müslümanların hiçbir dünyevî karşılık beklemeden bu büyük nimeti başkalarına ulaştırmak için nasıl çaba sarf ettiklerini kavramamıza vesile olabilirse, bu ziyaret amacına ulaşmış olur.

Hudeybiye

Hudeybiye, Resûlullah (s.a.s.)'ın Mekke müşrikleri ile antlaşma yaparak İslâm davetinin önündeki en önemli engellerden birinin kalkmasını sağladığı yerdir. Mekke-i Mükerrreme'ye yaklaşık 17 km. mesafede yer alan Hudeybiye, şimdiki tanımlama ile Eski Cidde Yolu üzerindedir. Harem sınırının hemen dışında yer aldığı ve yol üzerinde bulunduğu için Hudeybiye Mekke-i Mükerrreme'de ikamet edenlerin umre için ihrama girdikleri yerlerden biridir.

Hudeybiye kuyusunun günümüzdeki durumu.

Yer olarak stratejik bir konumdadır. Mekke'den gelecekler uzaktan çok iyi görülebilir. Hudeybiye ile ilgili olarak ziyaretçiyi ilgilendiren en önemli şey, Hudeybiye kuyusu veya oralaradaki birkaç tarihî kalıntı değildir. Buranın önemi, müslümanların burada Mekkeli müşriklerle yaptıkları Hudeybiye antlaşması ve sahabe-i kiramın Resûlullah (s.a.s.)'a hayatlarını ortaya koyarak biat etmesi ve bu biatın Kur'an-ı Kerim'de yer almasıdır.

Burada yapılan Hudeybiye antlaşması ile Mekkeli müşrikler, Medine'de kurulmuş bulunan İslâm devletini resmen tanımış oldular.

Hudeybiye'nin ziyaretçi açısından hatırlanması gereken en önemli hatırası, sahabe-i kiramın burada Allah resûlü (s.a.s.)'ne hayatlarını ortaya koyarak biat etmeleridir. Şöyle ki; Allah Resûlü (s.a.s.), sahabe-i kiram ile birlikte (yaklaşık 1400-1500 kişi) umre yapmak üzere Medine-i Münevvere'den Mekke-i Mükerreme'ye hareket etti. Müslümanlar umreye niyet etmişler ve yanlarına kurbanlık develeri almışlardı. Savaş amacı taşımadığı için yanlarına silah almadılar.

Her zaman olduğu gibi Resûlullah (s.a.s.), bu yolculuğunda da gerekli tedbirleri almış ve yapılması gereken hiçbir şeyi ihmal etmemişti. Bunun için Mekkelilerin durumunu öğrenmek üzere öncü birlik göndermiş, gerekli istihbarat faaliyetlerini yapmıştı. İstihbarat sonucu Resûlullah (s.a.s.), Mekkeli müşriklerin savaşmak için müttefiklerini topladıkları haberini aldı. Bunun üzerine her ihtimale karşı Medine-i Münevvere'den silahlar yola çıkarıldı.

Resûlullah (s.a.s.), ashabı ile Mekke-i Mükerreme'ye yaklaşık 80 km. uzaklıktaki Usfan'a ulaşınca, Halid b. Velid, Mekke'ye müslümanları engellemek için asker almaya gitti. Resûlullah (s.a.s.), gelişmeleri çok iyi takip ediyordu ve gerekli istihbaratı kusursuz olarak gerçekleştiriyordu. Bu gelişme üzerine Allah Resûlü (s.a.s.), yönünü değiştirerek Usfan'dan Hudeybiye'ye geldi.

Hudeybiye Antlaşmasının yapıldığı yer.

Hudeybiye'ye gelince Resûlullah (s.a.s.)'ın devesi kasva, çökmüş ve yerinden kaldırılamamıştı. Allah (c.c.)'ın fili hapsettiği gibi kendi devesini de Harem'e gitmekten alıkoyduğunu söyleyen Allah Resûlü (s.a.s.), burada konakladı ve Mekke'ye bir elçi gönderdi. Elçiye çok kötü davranan Mekkelilere ikinci defa Osman (r.a.) elçi olarak gitti. Kendisine tavaf yapıp ihramdan çıkması teklif edilen Osman (r.a.), Allah Resûlü (s.a.s.) ihramdan çıkmadan kendisinin de çıkmayacağını söyleyince, Osman (r.a.)'ı hapsettiler.

Osman (r.a.)'ın gelmesi gecikti. Daha sonra Osman (r.a.)'ın şehit edildiği yolunda bir haber geldi. Bunun üzerine sahabe-i kiram, Kur'ân-ı Kerim'de övgüyle anlatılan meşhur biatı gerçekleştirdi. Orada bulunan bir Semure ağacının altında Allah Resûlü (s.a.s.) ile birlikte ölene kadar savaşacaklarına dair söz verdiler. Orada bulunan 1400 kişinin bu meşhur biatı Kur'ân-ı Kerim'in ifadesinden hareketle Bey'atü'r-Rıdvan adını aldı.

Bu biatı haber alan Kureyşliler, korkuya kapılarak Hz. Osman'ı hemen serbest bıraktılar ve Süheyl b. Amr başkan-

lığında bir heyet göndererek Müslümanlarla meşhur Hudeybiye antlaşmasını imzaladılar. Antlaşma metnini Hz. Ali (r.a.) kaleme aldı. Antlaşmaya göre, müslümanlar o sene umre yapmayacaklar, umreye ertesi sene gelecek ve Mekke’de üç gün kalacaklardı. İki taraf on yıl savaşmayacak, Müslüman olan bir müşrik Medine’ye giderse geri verilecek, fakat irtidat eden bir kâfir geri verilmeyecekti. Allah Resûlü (s.a.s.), antlaşmayı kabul etti ve imzaladı. Daha sonra, kurbanlarını kesip ihramdan çıkan Allah Resûlü (s.a.s.) ve ashabı, 15- 20 gün Hudeybiye’de kaldıktan sonra geri dönmüşlerdir.

Görünüşte müslümanların aleyhine olan bu antlaşma, o anda müslümanlara çok ağır geldi. Müslümanlar ihramdan çıkmakta ağır davrandılar. Eşiyle istişare eden Resûlullah (s.a.s.)’a, mü’minlerin annesi hemen ihramdan çıkmasını, bunu gören sahabenin de ihramdan çıkacağını söylemiş, Resûlullah (s.a.s.) burada eşinin tavsiyesi doğrultusunda hareket etmiş ve bu hareket sonucu sahabe-i kiram da derhal ihramdan çıkmıştır. Burada kadının görüşüne Resûlullah (s.a.s.)’ın verdiği değerin fiilî bir uygulaması vardır.

Hudeybiye antlaşmasının müslümanlar açısından nasıl büyük bir siyasî zafer olduğu daha sonra anlaşıldı. Çünkü bu antlaşma ile İslâm davetinin önündeki en önemli fiilî engellerden biri kaldırılmış ve İslâmiyet hızla yayılmıştır. Sonuçta henüz antlaşmanın imzalanmasından kısa bir süre sonra Mekkeli müşrikler antlaşmanın ilk aşamada müslümanların aleyhine görünen bazı maddelerinin iptalini istemeye başladılar ve üzerinden iki sene bile geçmeden antlaşmayı bozdular. Ancak bu süre zarfında İslâmiyet hızla yayılmış, Hayber fethedilmiş ve Medine’de kurulan İslâm Devleti büyük güç kazanmış ve kısa bir süre sonra da Mekke-i Mükerreme fethedilmiştir.

Hudeybiye, Resûlullah (s.a.s.)’ın sabrının, ileri görüşlülüğünün ve stratejisinin fiilî göstergelerindendir. İslâm’ın tanınması, yayılması ve müşrikler tarafından bir güç ve kuvvet ola-

rak görülmesi, Hudeybiye antlaşmasıyla olmuştur. Bu bakımdan İslâm tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir.

Ziyaretçi, Hudeybiye’de sahabe-i kiramın Resûlullah (s.a.s.)’a bağlılığının derecesini, fedakârlığı, sabrı, stratejiyi, kadının görüşüne verilen değeri, basireti görecektir.

Hudeybiye. Çevrili alanın az ilerisi, Hudeybiye antlaşmasının yapıldığı yer. Çevrili alandan yola doğru uzanan ağaç sırasının sağında kuyu bulunmaktadır. Resûlullah (s.a.s.), Mekke’den gelenlerin çok rahatlıkla görebileceği stratejik bir yer seçmiştir.

Cirane

Cirane, Taif ile Mekke-i Mükerrerme arasındadır. Mekke-i Mükerrerme’ye 29 km. uzaklıktadır. Allah Resûlü (s.a.s.)’nın Huneyn’den sonra umre yapmak için ihrama girdiği yerdir. Resûlullah (s.a.s.)’ın, Cirane’de bir süre kalmış olması ve oradan ihrama girerek umre yapmasının hatırasına buraya sonradan bir mescit yapılmıştır. Burada bir de su kuyusu bulunmaktadır. Günümüzde Cirane küçük bir yerleşim birimi hâline gelmiştir.

Cirane Kuyusu

Cirane, Harem sınırları içinde ikamet edenlerin ihrama girmek için gittikleri yerlerden biridir. Resûlullah (s.a.s.)'ın burada ihrama girmiş olmasından dolayı umreye gelen bazı müslümanlar, buradan ihrama girip umre yapmak isterler. Ancak umre için illa Cirane'ye gidilmesi şart değildir. Mekke-i Mükەرreme'de ikamet edenler, Harem sınırlarının dışına çıkarak herhangi bir yerden ihrama girip umreye niyet edebilirler. Günümüzde kolaylığı sebebiyle genellikle Ten'im'deki Hz. Âişe mescidi tercih edilmektedir. Hz. Âişe validemiz umre için ihrama burada girmişti.

Cirane, insanların dünya malı karşısındaki tutumlarının sınandığı bir yerdir. Huneyn savaşı sonrası elde edilen ganimetler buraya getirilmişti. Resûlullah (s.a.s.), bunları bir süre paylaştırmadı. Sahipleri gelirler de Müslüman olurlar ve malları kendilerine iade edilir diye bekletiyordu. Bu durum karşısında bazı insanlar Resûlullah (s.a.s.)'ı üzecek derecede dedikodu yaptılar. Diğer taraftan paylaşırma sırasında Resûlullah

(s.a.s.), kalplerini İslâm'a ısındırmak istediği bazı yeni Müslüman olmuş kişilere ganimetlerden bolca vermişti. Bu durum da dünya malına karşı zaafı olan bazı kimseleri rahatsız etmişti. Ancak Resûlullah (s.a.s.)'ın eğitiminde İslâmî bir kimlik kazanmış ve iman kalplerine yerleşmiş olan kimseler Resûlullah (s.a.s.)'ın tasarrufundan herhangi bir rahatsızlık duymadılar. Resûlullah (s.a.s.) ile beraberliği dünya malına tercih ettiler. Onlar, bu beraberliğin hiçbir bedel ile değişilemeyecek kadar büyük bir nimet olduğunun farkında idiler.

Cirane'ye gidildiği zaman, dünya malını ellerinin tersi ile iterek Allah'ın elçisi ile beraberliği tercih eden sahabe-i kiramın örnek davranışını hatırlamalı ve dünya malı karşısındaki konumumuzu yeniden gözden geçirmeliyiz.

Cirane Mescidi

Kâbe ve Mescid-i Haram İle İlgili Bazı Bilgiler

Kâbe

Günde en az beş vakit kendisine yöneldiğimiz Kâbe, yeryüzünde âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk binadır. İlk defa Hz. Âdem tarafından inşa edildiği rivayet edilen Kâbe-i Muazzama, Hz. Âdem'den itibaren pek çok defa tamir edilmiş veya yeniden yapılmıştır.

Yeryüzüne indiği zaman Hz. Âdem (a.s.)'e Yüce Allah, yeryüzünde, semadaki Beyt-i Ma'mur'un izdüşümünde bir 'Beyt' yapmasını, onun ve evlatlarının, meleklerin arşın etrafında ibadet ettikleri gibi Zatına ibadet etmelerini emretmiştir. Rivayetlerde, meleklerin Kâbe'nin yapımına yardım ettikleri bildirilmektedir. Beyti ilk yapan, orada namaz kılıp tavaf eden Hz. Âdem (a.s.)'dir.

Daha sonra Kâbe, Allah'ın emriyle Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail (a.s.) tarafından yeniden yapılmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır:

"Bir zaman Rabbi İbrahim'i birtakım emirlerle sınamış, İbrahim onların hepsini yerine getirmiş de Rabbi şöyle buyurmuştu: 'Ben seni insanlara önder yapacağım.' İbrahim de, 'Soyumdan da (önderler yap, ya Rabbi!)' demişti. Bunun üzerine Rabbi, 'Benim ahdim (verdiğim söz) zalimleri kapsamaz' demişti.

Hani, biz Kâbe'yi insanlara toplantı ve güven yeri kılmıştık. Siz de Makam-ı İbrahim'den kendinize bir namaz yeri edinin. İbrahim ve İsmail'e şöyle emretmiştik: 'Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rûkû ve secde edenler için evimi (Kâbe'yi) tertemiz tutun.'

Hani İbrahim, 'Rabbim! Bu şehri güvenli bir şehir kıl. Halkından Allah'a ve ahiret gününe iman edenleri her türlü ürünle rızıklandır' demişti. Allah da, 'İnkâr edeni bile az bir süre, (bu geçici kısa hayatta) rızıklandırır; sonra onu cehennem azabına girmek zorunda bırakırım. Ne kötü varılacak yerdir orası!' demişti.

Hani İbrahim, İsmail ile birlikte evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor, "Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin" diyorlardı.

"Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın."

"Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder; onlara âyetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin." (Bakara sûresi, 2/124-129)

"İbrahim'i Beytullah'ın bulunduğu yere yerleştirdiğimizde de şöyle demiştik: 'Bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, kıyamda duranlar, rükûya ve secdeye varanlar için evimi tertemiz tut.'" (Hac sûresi, 22/26)

'Mescid-i Haram' denilen mabedin ortasında bulunan Kâbe, kuzeydoğu duvarı 12.63; kuzeybatı duvarı 11.03; güneybatı duvarı 13.10; güneydoğu duvarı 11.22 ve yüksekliği 13 m. olan 145 m² alan üzerine kurulmuş taş bir binadır. Üzeri siyah bir örtü ile örtülüdür. Örtüsü, her sene hac mevsiminde yenilenmektedir.

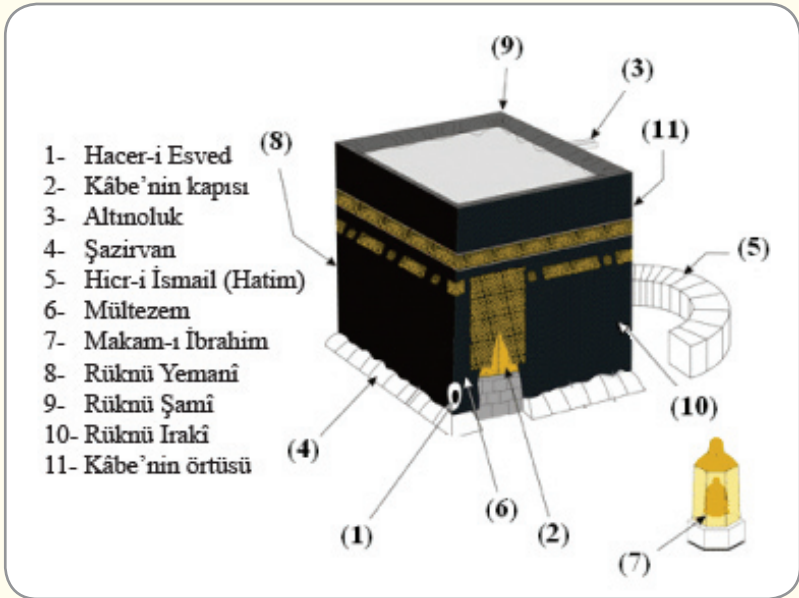
Kâbe'nin köşeleri yaklaşık olarak dört ana yönü gösterir. Köşelerden her birinin ayrı ismi vardır.

Doğu köşesine 'Hacer-i Esved' veya 'Şarkî', kuzey köşesine 'İrakî', batı köşesine 'Şâmî' ve güney köşesine de 'Yemânî' denir.

Kâbe'nin çeşitli tamir ve yapım aşamalarında, Kureyş tarafından yapılışını hatırlamak gerekir. Çünkü bu yapılaşta, çok önemli bir olay meydana gelmişti. Bina yükselip de Haceru'l-Esved'i yerine koyma şerefi meselesi nedeniyle Kureyşliler arasında büyük bir ihtilaf çıkmıştı ve kan dökülmeye ramak kalmıştı ki bu işi bir hakemle halletmeye karar verdiler. Bu iş için hakem olarak Muhammedu'l-Emin'i seçtiler. O, Haceru'l-Esved'i bir kumaş parçasının ortasına koyarak ve bütün kabi-

lelerin ileri gelenlerine o kumaş parçasının etrafından tutturarak konulacağı yere kadar birlikte kaldırmalarını sağlamış, oraya kadar kaldırdıklarında kendi elleriyle Haceru'l-Esved'i yerine koymuştur. Böylece bu problem, Hz. Peygamber tarafından güzel bir şekilde çözüme kavuşturulmuştur.

Bu tarihten sonra diğer önemli tamir ve yapımlar içerisinde özellikle Abdullah ibn Zübeyr (r.a.)'inki ile Osmanlılar dönemindeki Sultan 4.Murad'ın yapılarını zikretmek gerekir. Kâbe'nin şu anki mevcut binası, Osmanlı'nın 1630'da yaptığı binadır. Yalnız 1997'de Suud hükümeti tarafından altı ay süren bir tamir yapılarak, binanın iç duvarının taşları sökülerek suretiyle kuvvetli bir şekilde tekrar eski hâline getirilmiştir. Dış duvarda aradaki açıklıklar doldurularak yapı güçlendirilmiştir.

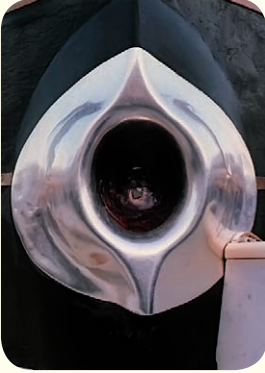

Kâbe⁸

8 Kroki, Dalil-alhaj.com'dan alınmıştır.

Kâbe'nin Kısımlarına İlişkin Kısa Bazı Bilgiler

Hacer-i Esved

'Hacer-i Esved', Kâbe'nin doğu köşesinde yerden 1.5 m yükseklikte bulunmaktadır. 'Hacer-i Esved', siyah taş demektir. Hz. İbrahim tarafından tavafa başlanacak yere işaret olmak üzere konulmuştur. Başlangıçta çevresi 18-19 cm. olan bu taş, çeşitli yıkımlar sebebiyle birkaç defa kırılmıştır. Şimdi, ilk olarak konulduğu köşede, gümüş muhafazalı kurşun içine gömülü yedi parça hâlinde bulunmaktadır.

Mültezem

Kâbe'nin, kuzeydoğu duvarında (Hacer-i Esved ile Irakî köşeleri arasında) Hacer-i Esved köşesine yakın ve yerden 1.97 m kadar yükseklikte bulunan altın kaplı bir kapısı vardır. Kapı 1.8 x 3.5 m. boyutlarındadır. Kapı ile Hacer-i Esved köşesi arasında kalan bölüme 'Mültezem' denir.

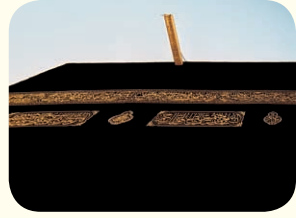

Hicr-i Kâbe

Kâbe'nin kuzeybatı duvarının (Irakî ile Şamî köşelerinin) karşısında, yerden 1.25 m. yükseklikte yarım daire şeklinde bir duvar bulunur. Bu duvara "Hatim" denir. Tavaf bu duvarın dışından yapılır. Bu duvar ile Kâbe arasında kalan boşluğa da 'Hicr-i Kâbe', 'Hicr-i İsmail' veya 'Hatîra' denir. Bu boşlukta Kâbe'ye yönelerek namaz kılınabilir, dua edilebilir. Ancak Kâbe'ye yönelindiği gibi buraya yönelip namaz kılınmaz.

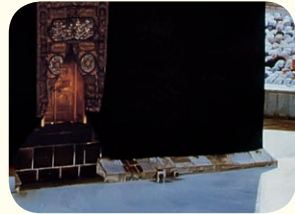
Altınoluk

Kâbe'nin 'Hatîm'e bakan duvarının üst ortasında, altından yapılmış bir oluk bulunmaktadır. Halk arasında 'Altın Oluk' diye bilinen bu oluğa, 'Mizab-ı Kâbe' denir.

Şazirvan

Kâbe duvarlarının zeminle buluştuğu yere meyilli olarak konmuş mermerlerden meydana gelen ve Rukni Irakî ile Rukni Şamî arasında kalan duvar hariç diğer üç duvara bitişik olan kısma da Şazirvan denmektedir.

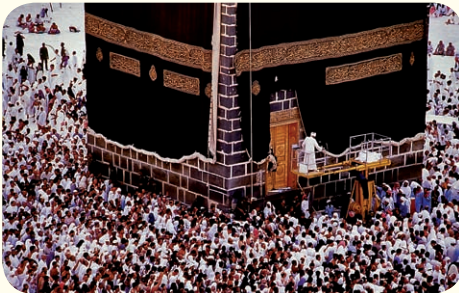

Kâbe örtüsünün aşağıdan bağlanması için Şazirvan üzerinde pirinçten yapılmış halkalar vardır. Bu halkalara Kâbe örtüsü bağlanarak tutturulur.

Kisve-i Kâbe (Kâbe'nin Örtüsü)

Kâbe'yi dört tarafından, yukarıdan aşağıya örten, tarih boyunca değişik renklerde yapılmış, daha sonra siyah renge dönüştürülmüş bir örtü vardır. Buna 'Kisve-i Kâbe' denir.

Kâbe kapısının örtüsü ayrıdır ve kendi hâlinde dokunur ve buna 'Burka' denir. Kapı örtüsü üzerinde süsleme sanatının çok güzel örnekleri vardır. Altın ve gümüş sırmalarla örülmüştür.

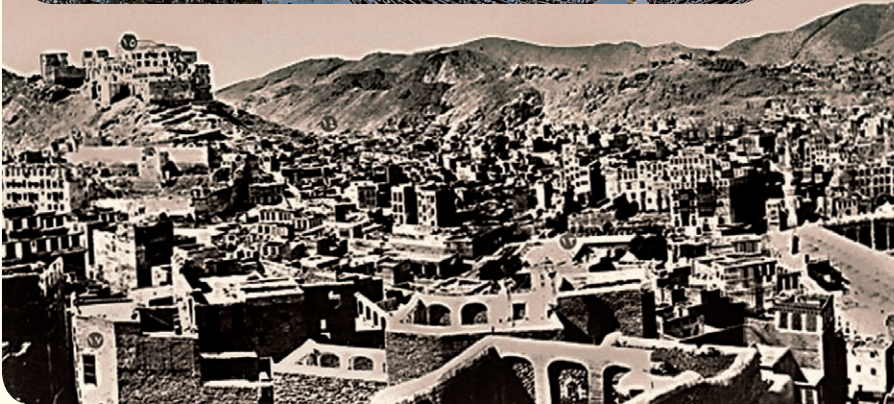
Kâbe örtüsünün üzerinde bir de kuşak vardır. Bu kuşak Kâbe'nin dört cephesini de dolaır. Üzerinde, altın ve gümüş tellerle yazılı âyet-i kerimeler ve süsler vardır.

Kâbe'nin içi

Günümüzdeki hâliyle Kâbe'nin içinde ahşap kaplamalı üç direk bulunmaktadır. Bu direkler tavanı tutar. Kâbe içi kapı hizasında mermer döşeli bir zemine sahiptir. İç duvarlar iki metreye kadar mermerle kaplıdır. İki metre yukarısı ise tavan dâhil ipekten yeşil bir kumaşla örtülüdür. Rükni Irakî tarafında tavana çıkmak için merdiven vardır.

Kâbe'nin içinde Hz. Peygamber (s.a.s.)'in namaz kıldığı yer işaretlenmiş vaziyettedir. Bu yer Kâbe kapısının tam karşısına düşmektedir.

Kâbe'nin içinde her tarafa dönülerek namaz kılınabilir.

74 Kâbe'nin 19.yüzyıl sonlarındaki görünümü (altta), günümüzdeki görünümü (üstte).

Mescid-i Haram

‘Mescid-i Haram’, Kâbe’yi çevreleyen mescide verilen isimdir. Buna ‘Harem-i Şerif’ de denir.

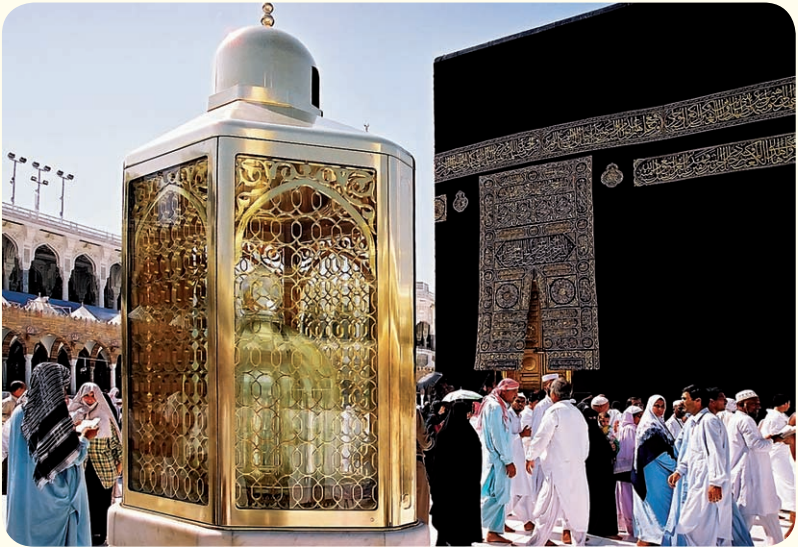
Kur’an-ı Kerim’de ‘Mescid-i Haram’ ifadesi yer almaktadır. Kur’an-ı Kerim’deki Mescid-i Haram ifadesiyle Kâbe’nin kendisi veya Kâbe’yi kuşatan ve mescit olarak kullanılan mekân kastedilmektedir.

Peygamber Efendimiz döneminde Mekke şehri, Kâbe-i Muazzama’nın etrafında kümelenmiş konutlardan oluşmaktaydı. Bu evler Kâbe’den pek uzak değildi. Bu bakımdan o dönemdeki Mekke şehrinin önemli bir kısmı Harem-i Şerif’in genişletme alanı ve çevresinde yapılan otellerin yerleşkesi içerisinde kalmıştır.

Allah Elçisi (s.a.s.)’nin İsra ve Mirac yolculuğunun başlangıç noktası Mescid-i Haram’dı. (Hatîm veya Hicr-i İsmail veya Ümmühani (r.a.)’nin evi. Bu evin yeri de bugün Mescid-i Harem’in içerisinde kalmıştır.)

Mescid-i Haram, Hz. Peygamber döneminde, Kâbe'nin etrafındaki küçük bir alandan ibaret iken ilk olarak Hz. Ömer tarafından genişletilmiş ve etrafı bir duvarla çevrilmiştir. Daha sonraları günümüze kadar tarih boyunca çeşitli genişletme faaliyetlerine sahne olmuştur. Bu genişletmeler içerisinde özellikle Abdullah b. Zübeyr'inkini ve Osmanlı devletininkini hatırlamak gerekir. Osmanlılar döneminde yapılan kubbeli revaklar bugün hâlâ durmaktadır. Daha sonra Suudlular tarafından yapılan genişletmeler bu revakların etrafında gerçekleştirilmiştir. Bugün Mescid-i Haram, yüz binlerce insanın içinde ibadet edebileceği genişlikte bir alana sahiptir.

Makam-ı İbrahim

Mescid-i Haram'ın içinde, Kâbe'den başka 'Makam-ı İbrahim' bulunmaktadır. Bu alan içerisinde kalan 'Zemzem Kuyusu'nun girişi tavaf akışını zorlaştırdığı için günümüzde kapatılarak tavaf alanının çevresine ve Harem-i Şerif'in muhtelif yerlerine zemzemin aktığı musluklar yerleştirilmiştir.

‘Makam-ı İbrahim’, yaygın görüşe göre, Hz. İbrahim’in Kâbe’yi inşa ederken iskele olarak kullandığı ya da insanları hacca çağırırken üzerine çıktığı taşın bulunduğu yerdir. Burası “Kâbe Kapısı”nın bulunduğu duvarın karşısında Kâbe’ye yakın bir yerde bulunmaktadır.

Zemzem ‘in dağıtıldığı sebili gösteren bir resim (solda), Zemzem Kuyusu (sağda)

‘Zemzem’, Allah’ın, Hz. Hacer ve oğlu Hz. İsmail’e ihsan ettiği suyun adıdır. Günümüzde Zemzem kuyusu, tavaf alanının altında bırakılarak zemzem akan musluklar, tavaf alanının kenarlarına ve Harem-i Şerif’in içinde çeşitli yerlere konmuştur.

Mescid-i Haram, yeryüzündeki tüm mescitlerden üstündür. Burada kılınan namaz da diğer mescitlerde kılınan namazlardan fazilet bakımından kat kat üstündür.

Hac, yöneliştir.

Bu yöneliş, şeklî olarak sadece Kâbe ve çevresindeki kutsal yerlere imiş gibi görünse de, aslında Allah’a ve O’nun gösterdiği hedeflere kilitlenmenin bir ifadesidir.

*Mescid-i Haram'ın krokisi.*⁹

9 Dalil-alhaj.com'dan alınmıştır.

Safâ ve Merve

“Safâ ile Merve Allah’ın nişanlarındandır; dolayısıyla hac veya umre yaparak Beytullah’ı ziyaret eden bir kimsenin bu yerleri tavaf etmesinde kendisi için bir günah yoktur. Kim gönüllü bir iyilik yaparsa bilsin ki Allah iyiliği mükâfatıyla karşılayan ve çok iyi bilendir.” (Bakara sûresi, 2/158)

Hız. Hacer’in oğlu İsmail için birilerini görebilir veya bir şeyler bulabilir miyim umuduyula aralarında gidip geldiği (yedi defa) bu iki tepelik, Kur’an-ı Kerim’de Allah (c.c.)’ın nişanelerinden olarak zikredilmektedir. İbadet için yapılan düzenlemeler sebebiyle bugün çok az birer kısmı aslı şeklini korumaktadır. Sa’yin başlangıç noktası Safâ, bitiş noktası ise Merve’dir.

Safâ ve Merve’nin bugünkü görünümü

İslâm tarihinde Safâ ve Merve'nin de birçok hatırası vardır. Allah Resûlü (s.a.s.)'ne *'Yakın akrabalarını uyar'* anlamında ki ayet nazil olunca, Safâ tepesine çıkarak Mekkelilere; *"Ey Kureyş topluluğu! Ben size şu dağın arkasında veya şu vadide bir düşman ordusu var. Hemen size saldıracak, mallarınızı gasp edecek, desem buna inanır mısınız?"* diye seslenmişti. Onlar *'İnanınız. Çünkü senin hiç yalan söylediğini görmedik'* demişlerdi. Bunun üzerine onları İslâm'a davet etmiş, fakat bu sefer yüz çevirmişlerdi. İşte bu olayın gerçekleştiği yer Safâ tepesidir.

Diğer taraftan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Kur'an'ı ve İslâm'ı öğretmek üzere peygamberliğinin ilk yıllarından itibaren ilk müslümanlar için toplanma ve buluşma yeri olarak kullandığı Dâru'l-Erkam da buradadır. Bu evin yeri, Safâ'dan Merve yönüne giderken on metre aşağıdaki Daru'l-Erkam kapısının yanında imiş. Günümüzde burada yukarı katlara çıkmak için kullanılan yürüyen merdivenler vardır.

Allah Resûlü (s.a.s.), Peygamberliğinin ilk yıllarından itibaren müslümanlarla burada buluşmuş, onlara burada dini tebliğ etmiş ve burayı bir eğitim merkezi olarak kullanmıştır. İlk müslümanların birçoğu burada İslâm'ı kabul etmiştir. Hatta Hz.Ömer (r.a.) de burada Müslüman olmuştur.

Merve tepesinin yakınlarında ise Hz. Hatice validemiz (r.a.)'in evi bulunmaktaydı. Bu evi Hz. Peygamber (s.a.s.), Hz. Hatice (r.a.) ile evlendiği zaman Hz. Hatice'nin akrabalarından Hakim b. Hizam'dan satın almıştır. Allah Resûlü (s.a.s.) ve Hz.Hatice (r.a.) burada evlilik hayatlarına başlamışlar ve çocukları burada dünyaya gelmiştir.

Hz. Hatice validemiz (r.a.) burada Allah'a kavuşmuş ve Allah resûlü (s.a.s.) yirmi sekiz sene bu evde yaşayıp, buradan Medine-i Münevvere'ye hicret etmiştir. Son zamanlarda tahfiz el-Kur'an (Kur'an Kursu) olarak kullanılmış, 1993'te yıkılmıştır.

Peygamber Efendimizin içinde bulunduğu dönemin Mekke-i Mükerrerresi, hemen Kâbe-i Muazzama'nın etrafında konuşlanmış bulunduğu için o güne ait evler, çarşılar ve şehrin önemli yerleri hep Harem-i Şerif'in genişletme alanı içerisinde kalmıştır. Harem-i Şerif'in genişletme alanı içerisinde kalmış bazı önemli yerler şunlardır:

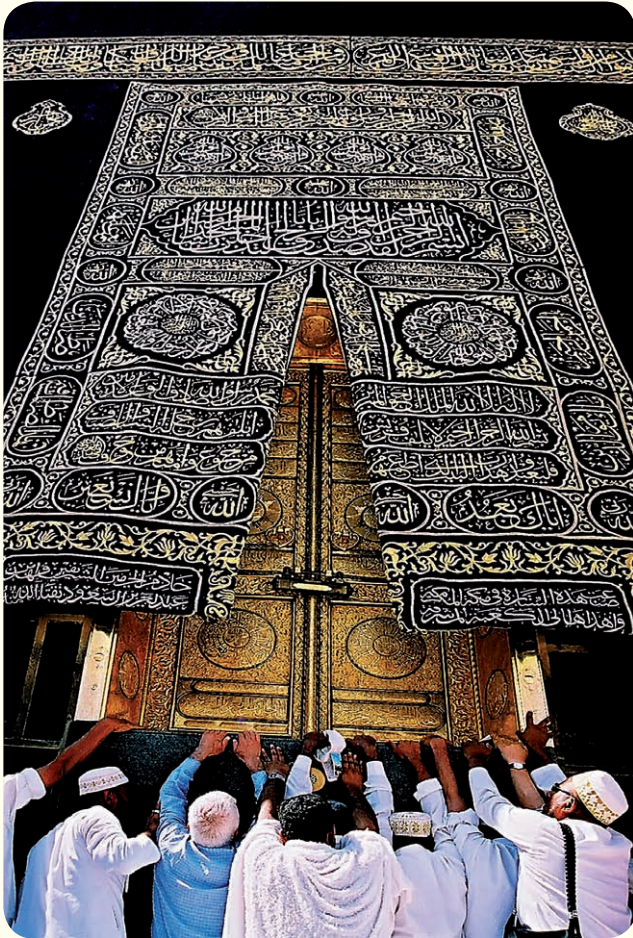
Daru'n-Nedve, Mescid-i Haram'ın içinde kalmıştır. Yeri Altınoluk'un karşısında imiş. Kureyş ileri gelenlerinin toplanıp birtakım kararlar aldıkları bu önemli bina, Mekke site devletinin hükümet binası konumundaydı. Mekke müşrikleri Peygamber Efendimize karşı suikast kararını da burada almışlardı. Ancak Cenab-ı Hakk, onu müşriklerin kötü emellerine karşı korumuş ve bu suikastı gerçekleştirememişlerdir.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, bazı rivayetlere göre İsrâ'ya başladığı yer olan Ümmühani'nin evi de Harem-i Şerif'in genişletme alanı içerisinde kalmıştır. Hz. Peygamber (s.a.s.), Mekke'nin fethinde bu eve gelerek yıkanmış ve içerisinde sekiz rekât namaz kılmıştır. Ümmühani (r.a.), Allah resûlü (s.a.s.)'nün amcası Ebu Talib'in kızıdır. Hz. Ali'nin kız kardeşidir. Bu evin yeri de bu günkü Müezzinliğin bulunduğu yermiş. Ümmühani (r.a.), Hz. Peygamber, Harem-i Şerif'te Kur'an okuduğu zaman evinden duyarmış.

Allah resûlü (s.a.s.), Mekke-i Mükerrreme'de iken namazı Harem-i Şerif'te genellikle Haceru'l-Esved ve Rukni Yemanî arasına düşen kısımda kılarlardı. Böylece hem müşriklerin gözünden uzak bulunmuş oluyor, hem de aynı zamanda Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya dönmüş oluyordu.

Hz. Ebu Bekir'in evinin yeri de bugünkü Hilton otelinin bulunduğu yerde imiş. Hz. Ebu Bekir (r.a.)'in bu evinin de İslâm tarihinde pek çok hatırası bulunmaktadır. Allah'ın elçisi (s.a.s.), Ebu Bekir (r.a.)'e gelerek Hicret haberini bu evde vermiş ve Hicret yolculuğuna buradan çıkmışlardır.

Allah Resûlü (s.a.s.)'nün, Hicretin 7. senesinde Kaza Umresi için geldiğinde Beytullah'a dönerek 'Allah'a yemin olsun ki, Allah'a en yakın yersin, kavmim beni buradan çıkarmasaydı, buradan çıkmazdım' sözünü seslendiği yer de, Beytullah'ın Haceru-l Esved ile Rukni Yemanî cephesine düşen güney doğu kısmındaymış.

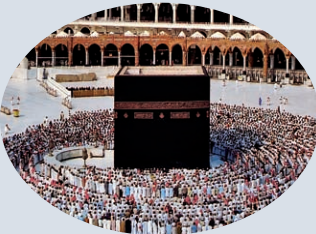
Kâbe'nin Kapısı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEKKE-MEDİNE YOLCULUĞU

MEKKE-MEDİNE YOLCULUĞU

Mekke'yle Medine arası yollar;
Çizik çizik, hasret yarası yollar.
Vardığı her nokta yine başlangıç;
Git gide Allah'a varası yollar,
Mekke'yle Medine arası yollar...
Necip Fazıl Kısakürek

Hac veya umreye giden herkes, genellikle Mekke-i Mükerrreme ile Medine-i Münevvere arasında yolculuk yapmaktadır. Önce Mekke-i Mükerrreme'ye gidenler, oradan Medine-i Münevvere'ye, önce Medine-i Münevvere'ye gidenler ise mutlaka Mekke-i Mükerrreme'ye çoğu zaman karayolu ile intikal etmektedirler.

İbadet amacıyla yapılan bu yolculukta Hz. Peygamber (s.a.s.)'in uğradığı, konakladığı ve hatıraları ile dolu pek çok yerlerden geçilmektedir. Bu bakımdan bu yolculuğun sıradan bir yolculuk gibi geçirilmemesi, Hz. Peygamber (s.a.s.)'den ve sahabe-i kiramdan pek çok hatıralar ve izler taşıyan yerlerden geçerken onların güzel yollarının, cihad ruhlarının ve güzel ahlâkî niteliklerinin, fedakârlıklarının ve İslâm için yaptıklarının hatırlanması gerekir. Yollarını, fedakârlıklarını ve Resûlullah (s.a.s.)'a bağlılıklarını kendimize örnek almamız gereken sahabe-i kiramdan birtakım yansımalara makes olabilme arzusu ve iştियakı ile Mekke ile Medine arasında seyahat edilmelidir.

Mekke-i Mükerrreme'den Medine-i Münevvere istikametine doğru yola çıkınca, yol boyunca hatırlamamız uygun düşecek bazı hadiselerin cereyan ettiği yerler bulunmaktadır.

Mekke-i Mükerrerme'deki pek çok izlerin yanında Mekke-i Mükerrerme'den ayrılmaya başladığımız andan itibaren yol boyunca Asr-ı Saadetten itibaren varlığını zamanımıza kadar sürdüren birtakım izlerle de karşılaşırız.

Şimdi bunlardan bazılarını hatırlayalım.

Hubeyb ve Zeyd (r.a.)'in Şehid Edildiği Yer

Reci olayında müşriklerin öldürmeyeceklerine dair sözlerine güvenip teslim olan üç sahabiden biri olan Abdullah (r.a.) Zahran'da bağlarından kurtulmayı başarmış ve orada vurularak şehit olmuştu. Hubeyb b. Adiy ile Zeyd b. Desine ise Mekkeli müşriklere teslim edildiler. Mekkeli müşrikler, onlardan Bedr'in intikamını almak istiyorlardı. Zeyd b. Desine'yi Ten'im'e getirdiler. Harem'in dışına çıkardılar.

Zeyd (r.a.) bir direğe bağlandı. Müşrikler gelip çevresini sardı. Önce uzaktan ok atarak onu yaralar içinde bıraktılar. Zeyd, acılar içerisinde kıvranırken topluluğun içinde bulunan Ebu Süfyan kalabalıktan ayrılarak yanına geldi ve ona;

'Zeyd! Allah için söyle! Şu anda Muhammed'in burada olmasını, senin yerine onu öldürmemizi, senin de evinde çoluk çocuğun ile birlikte olmanı ister miydin?' diye sordu. Zeyd, ona şu tarihî cevabı verdi:

"Vallahi evimde rahat oturabilmek için Muhammed (s.a.s.)'in şu anda bulunduğu yerde ayağına ona acı verebilecek bir diken batmasını bile istemem."

Bu sözleri duyan Ebu Süfyan, 'Arkadaşlarının Muhammed'i sevdiği kadar hiçbir insanın bir başkasını sevdiğini görmedim' demiştir.

Zeyd b. Desine orada işkence ile şehit edilmiştir.

Hubeyb (r.a.) de bir süre hapsedildikten sonra aynı şekilde Ten'im'e çıkarılarak işkence ile şehit edilmiştir.

Müslüman, Ten'im'i geçince az ilerde sağdaki kayalıklarda işkence altında şehit edilen Zeyd b. Desine (r.a.)'yi hatırlamalı ve onun tarihî sözlerinde kendini gösteren peygamber sevgisinden bir şeylere erebilme arzusu taşınmalıdır.

Meymune Validemizin Kabri

Mekke-i Mükerreme'den Medine istikametine doğru yol alırken binaların bittiği yerde, Vadi-i Şerif diye bilinen mıntıkada, otoyolun tam kenarında sol tarafta beyaz bir duvar ile çevrili yalnız bir mezar vardır. Bu mezar mü'minlerin annesi Meymune (r.a.)'ye aittir.

Resûlullah, hicretten önce İslâm'ı kabul eden Meymûne'yi Umretü'l-kazâ esnasında Mekke'de nikâhlamayı arzulamış, fakat müşrikler Hudeybiye Antlaşması şartlarına göre 3 günlük sürenin dolduğunu ileri sürerek şehri bir an önce terk etmesini istemiş ve bu evliliğe izin vermemişlerdi.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, Mekke-Medine yolu üzerinde bugün Nüveyriye diye bilinen Serif mevkiinde Meymûne ile nikâhlandı (Zilkade 7/Mart 629).

Bu evlilikten sonra Âmir b. Sa'saa kabilesine mensup heyetler Medine'ye gelip Hz.Peygamber'le görüşmüş ve kabile halkı İslâmiyeti kabul etmiştir. Hz. Âişe'nin, "Meymûne bizim en müttakîmiz, akrabalık bağını en çok gözetelimizdi" dediği Meymûne 51 (M. 671) yılında Serif'te vefat etti; cenaze namazını Abdullah b. Abbas kıldırdıktan sonra buraya defnedildi.

Mekke-i Mükەرreme'nin Fethi Öncesinde İslâm Ordusunun Konakladığı Yer (Marri Zahran-Cümum) ve Mescid-i Feth

Bugünkü adıyla Cümum, Mekke-i Mükەرreme'nin fethinden önce Hz. Peygamber (s.a.s.)'in orduyu konaklattığı ve geceleyin herkese ateş yakmalarını emrettiği yerdir. Mekke-i Mükەرreme'nin 27 km.

kuzeyinde ve Medine yolu üzerindedir. Cümum'un Mekke-i Mükەرreme tarafındaki tepelerden geceleyin Cümum düzlüğünde yanan ateşleri gören Mekkeli müşrikler psikolojik olarak yıkılmışlar ve bu orduya asla karşı koyamayacaklarını anlamışlardır.

Allah Resûlü (s.a.s.)'nün burada gecelediği yerde daha sonra bir mescit yapılmış ve bu mescide Fetih mescidi denmiştir. Fetih mescidi de birçok defalar yenilenmiştir.

Reci Olayının Gerçekleştiği Yer

İslâm'ı öğretmek ve Kur'an nuruyla insanları tanıştırmak üzere yola çıkmışlardı. Altı kişi idiler. Başlarında Asım b. Sabit (r.a.) vardı. Peygamber Efendimiz tarafından görevlendirilmişlerdi. Hz. Peygamber (s.a.s.), kendilerine İslâm dinini öğretecek kişiler isteyen bazı Arap kabilelerine Kur'an'ı ve İslâm'ı öğretsinler diye onlara görev vermişti. Medine-i Münevvere'den ayrılan altı kişilik bu sahabi grubu, Mekke-i Mükەرreme yakınlarındaki Usfan'a vardıklarında ihanete uğradılar. Huzeyl kabilesinin Beni Lihyan koluna mensup müşrikler, yüz kişilik bir birlikle Recî mevkiinde bir su başında onları kuşattı. Müşriklerin geldiğini gören bu altı seçkin insan

orada bulunan bir tepecikte sırt sırta vererek şehit oluncaya kadar savaşıma pozisyonuna geçtiler. Müşrikler, teslim olurlarsa hiçbirini öldürmeyeceklerine dair söz verdiler. Mevcut çaresizlik içerisinde içlerinden Zeyd b. Desine, Hubeyb b. Adiy ve Abdullah b. Târik verilen söze güvenerek teslim oldu. Asım b. Sabit, Mersed b. Ebi Mersed ve Halid b. Bükeyr ise teslim olmadılar. Asım b. Sabit (r.a.) şehid edilmeden önce;

'Allah'ım, durumumuzu Elçine (s.a.s.) haber ver' diyerek şöyle dua etti: 'Allah'ım! Ben Senin dinini koruyor ve onu savunuyorum. Sen de benim etimi, kemiğimi (bedenimi) koru. Allah düşmanlarından

hiçbirisinin ele geçirmesine fırsat verme.' Sonra ileri atılıp vuruşarak iki arkadaşıyla birlikte şehit oldu. Teslim olanlar ise ihanete uğradılar. Müşrikler sözünde durmadı. İçlerinden biri, kendilerinin Mekkeli müşriklere teslim edilmek üzere götürüldüklerini anlayınca bağlarından kurtularak çarpışa çarpışa şehit oldu. Diğer ikisi ise Mekkeli müşriklere teslim edildi ve işkenceyle şehit edildiler.

Rivayetlere göre Uhut savaşında öldürdüğü müşrikler nedeniyle Mekkelilerin Asım'ın cesedini elde etmek istediklerini, bunun için mükâfatlar vaat ettiklerini öğrenen Huzaalılar ilginç bir şekilde Asım (r.a.)'ın cesedini bir türlü elde edememişlerdir. İlk önce bir arı kolonisi şehidin cesedine kimseyi yaklaştırmamış, daha sonra da şiddetle yağan yağmur suları cesedi almış götürmüş ve şehidin cesedi asla bulunamamıştır.

Bu sahabilerin şehit edildiği yer, Usfan'a varmadan yedi sekiz km. öncedir. Hemen yanı başında şehit edildikleri su, hâlâ aynı yerde kuşları ve diğer hayvanları sulamaya devam etmektedir.

Mekke-Medine yolculuğu sırasında Usfan'a yakın Racî mevkîinin yakınından geçerken bu yiğit sahabilerin İslâm'ın nurunu insanlara ulaştırmak için nasıl hayatlarını feda ettiklerini düşünmeli ve onların İslâm adına yaptıkları fedakârlıkları hatırlamalıdır.

Usfan

Usfan, Mekke-Medine yolu üzerinde 80. km.dedir. Allah Resûlü (s.a.s.)'nün, hicret esnasında, umre ve hac için yaptığı yolculuklarda uğradığı münbit bir vadidir. Mekke-Medine eski yolu üzerinde Mekke'ye 80 km. uzaklıkta olan bu vadi eski bir yerleşim yeridir. Eskiden beri burası hac kabilelerinin uğrak yerlerinden biridir. Mekke-Medine otoyolunun 80. km.sinde sağ tarafından Usfan'a bir giriş vardır.

Allah Resûlü (s.a.s.), Hudeybiye'ye gelirken burada konaklamış ve müslümanların Mekke-i Mükerrreme'ye girişlerini engellemek için Kureys'in hazırlık yaptığını burada öğrenmişti.

Allah Resûlü (s.a.s.)'nün su içtiği ve suyunu ağzına alıp da tekrar kuyuya geri döktüğünde, suyunun tatlılaştığı ve çoğaldığı rivayet edilen kuyu da buradadır.

*Usfan'da Resûlullah (s.a.s.)'ın suyunu içtiği
Bir-i tefle kuyusu.*

İslâm dini,
insanın ilim öğrenmesi için
gerekli bütün yolları açık tutmuştur.
İlim öğrenmek için,
zaman, mekân, yaş sınırı
koymamıştır.
Erkek ve kadın herkese
beşikten mezara kadar
ilim öğrenmeyi farz kılmıştır.
Kişinin hayatının her aşamasında
ve her safhasında
ilimden asla kopmamasını
istemiştir.

BESİNCİ BÖLÜM

MEDİNE-İ MÜNEVVERE

MEDİNE-İ MÜNEVVERE

Hız. Peygamberi ve Peygamber Mescidini ziyaret, sıradan bir ziyaret değildir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: *"Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir."* (Hucurat, 49/2)

*"Sakın terk-i edepten,
Kûy-ı Mahbûb-ı Hüdâdır bu.
Nazargâh-ı İlâhîdir,
Makam-ı Mustafa'dır bu."*

Nâbî

"Andolsun, Allah'ın Resûlü'nde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzâb sûresi, 33/21)

Medine, bir özlemdir. Medine'ye duyulan özlemin altında yatan, Peygambere duyulan özlemdir. Onun getirdiği değerlere duyulan hasrettir. Fakirlerin, kimsesizlerin, yoksulların, dulların, yetimlerin hiçbir zaman geri çevrilmediği makama; sevgi, ilgi ve cömertlik kapısına duyulan özlemdir. İnsana verilen değere, gönülleri kandıran Hikmet Kapısına duyulan özlemdir. Kardeşliğe, dostluğa ve samimiyete duyulan özlemdir.

MANEVÎ ATMOSFER

Mescid-i Nebevî'nin huzurlu ortamında, âlemlere rahmet Allah elçisinin kuşatıcı rahmetinin atmosferi, mü'minleri hoş bir bahar serinliği gibi sarar. Frekanslarını bu maneviyat ortamına ayarlayabilenlerin yaşadığı manevî zevkin boyutları, tahmin kalıplarına sığmaz. Bu manevî atmosfer, ruhen en kirli insanları bile bir çırpıda arıtabilecek güçtedir. Ancak bu atmosferi soluyabilmek için frekansların bu atmosferin frekanslarına ayarlanması gerekmektedir. Onun için Peygamber mescidine frekans ayarı yaparak gitmeye büyük özen göstermelidir.

Kibir, gurur, kendini beğenmişlik, başkalarını küçük görme, gösteriş, bencillik, kin, nefret, haset, yalan / dolan gibi dalgalarla hiç tutmazmış Mescid-i Nebevî'nin frekansları. Bilenlerin anlattıklarına göre, işlenen günahlardan dolayı duyulan pişmanlık, tövbe, istiğfar, mahviyet, yapılan kötülüklerden ötürü duyulan mahcubiyet, ihlâs, samimiyet, içtenlik, manen arınma tutkusu ve günahlara dönmekten ateşe girmekten korkarcasına endişe duyma gibi özelliklerle tutarmış Mescid-i Nebevî'nin bu manevî atmosferinin frekansları.

Mü'minler denizinde bir damla olmanın heyecanını yaşayanların ve bu denizin bir damlası olmayı nasıpların en büyüğü sayanların frekansı tutarmış Peygamber mescidindeki manevî atmosferin frekanslarıyla. Mü'minlerin derdiyle dertlenmeyen, kendisi için istediğini mü'min kardeşi için de istemeyen, komşusu açken tok yatan ve Allah için sevmeyenlerinki ise tutmazmış.

Medine-i Münevvere, Hz. Peygamber oraya hicret etmeden önce Yesrib diye anılırdı. Merkezinde uzun yıllar birbirleriyle kavgalı olan Evs ve Hazrec kabileleri ile, etrafında birçok Yahudi kabilesinin yaşadığı eski bir yerleşim merkezi idi. Başta hurmacılık olmak üzere, ziraatın hâkim olduğu, bitki örtüsü, iklimi, havası ve suyuyla gayet güzel bir mekan idi.

Burası, Evs ve Hazrec'den gelen birçok bahtiyar insanın I. ve II. Akabe bey'atlarında Hz. Peygamber'e bey'at etmeleriyle İslâm'la tanışan, daha sonra Mekkeli birçok muhacirin sığınağı ve hicret yurdu olan, halka halka yayılması sebebiyle İslâm'ın parlayan merkezi oldu. Yesrib iken, Hz. Peygamber'in hicret etmesiyle el-Medinetü'l-Münevvere oldu. Yani Allah'ın nuruyla, din ile aydınlanan şehir... Din, medeniyet ve Medine kavramlarının aynı kökten gelmeleri ve aralarındaki mana ve muhteva birlikteliği sebebiyle din ve medeniyetin yeni beşiği. Ve nihayet Hz. Peygamber'in oraya yerleşmesiyle 'Medinetü'n-Nebiy' yani Peygamber Şehri'ne dönüşen hicret yurdu...

*"Dest-bûsı arzûsıyla ger ölsem dostlar,
Kûze eylen toprağum sunun anunla yâra su."*

Fuzuli

Resûlullah (s.a.s.)'ın Hicret esnasında yanına uğradığı Ümmü Mabel'in çadırının olduğu yer.

“Dostlarım!

Şayet onun elini öpme arzusuyla ölürsem,
ölüp toprak olduktan sonra
toprağımı testi yapın ve onunla
Sevgiliye su sunun.”

(Su Kasidesi/Fuzuli)

Medineliler tarafından tarifi imkânsız bir sevinçle, coşku-
lu bir şekilde karşılanmıştı günlerdir beklenen hicret yolcusu.
O’nu önceden tanıyanlarda depreşmiş bir hasret, ilk defa gö-
rüşenlerde ise garip bir heyecan vardı. Sonunda beklenen mi-
safir Yesrib’e teşrif etmiş, böylece Medine’nin bir peygamberi,
Hz. Peygamber’in ise bir Medine’si olmuştu.

Hicret, terk ediş demektir. Evi, barkı, doğup büyüdüğü şeh-
ri, Mekke’yi terk ediş... Çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği,
hatıralarla dolu olan ve her şeyden önemlisi Kâbe’nin bulun-
duğu bir iklimden ayrılış demektir.

Hicret, bir kaçış değildi. Zorba ve zalim Mekke müşrikle-
rinin baskı ve işkencelerinden kaçış değildi. Hicret, İslâm’ın
yayılma ve yaşanmasının tıkanmış yerden ayrılıp, rahat nefes
alınabilecek bir yere, İslâm’ın yaşanabileceği Medine’ye göç-
mektir. Hicret, Allah’ın izni ve emriyle, Allah’ın rızasını ala-
bilmek, dinini güzelce yayabilmek için O’na gitmektir. Hicret,
güçlenip geri dönmek için geçici olarak göç etmektir. Hicret,
sırf Allah adına yapılan bir fedakârlıktır.

Medineli Müslümanlar açısından ise hicret, muhacir kar-
deşlerine kucak açış demektir. Yardımlaşma, dayanışma, pay-
laşma ve kardeşlik demektir. Din kardeşlerini barındırma, hi-
maye etme ve sahiplenmektir. Bunun için ‘Ensâr’ (Yardımcılar)

demmişti Kur'an Medinelilere. Hicret, Medineli iki kardeş kabilenin, Evs ve Hazrec'in bile bir türlü geçinemediği mekânda, Ensar-Muhacirîn kardeşliğini gerçekleştirmektir. Evini, işyerini, hurmalığını, yiyeceğini, sermayesini kardeşiyle paylaşmaktı.

Aslında Medine'ye hicret, bir anlamda medeniyete hicretti. Cahiliyye'nin ve bedeviliğin egemen olduğu Arap toplumunda medenî olabilmek, medeniyeti tesis edebilmek, belki de yapılabilecek işlerin en zoruydu. Kültür düzeyi düşük, okuma yazma bilen az olan bir toplumu, medenî bir topluma, Yesrib'i Medine'ye dönüştürmek hiç de kolay değildi. İşte Allah Resûlü, bu zoru başarabilmek, bu toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek için hicret etmişti.

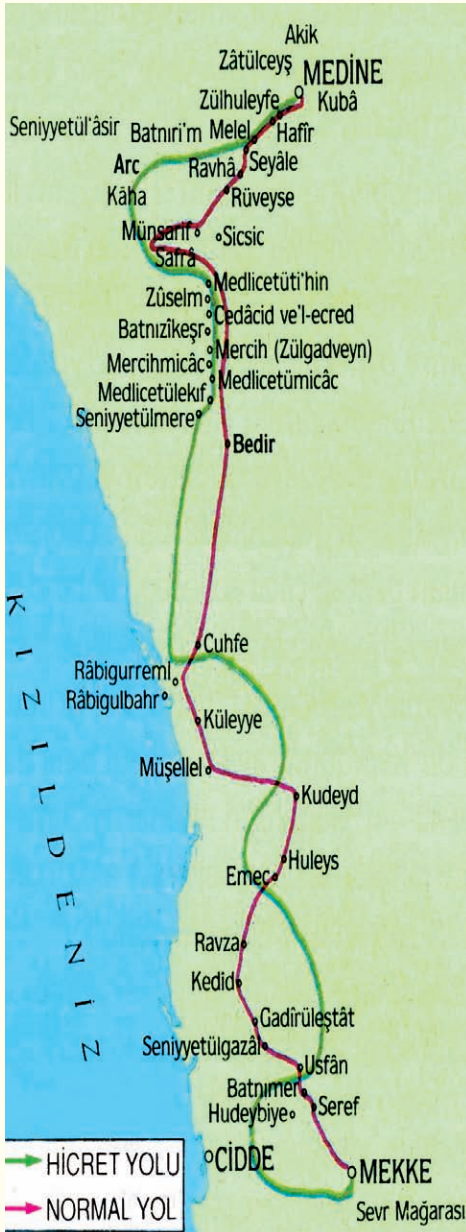
Hz. Peygamber burada, cahiliyye insanlarını medeniyete, hem de su medeniyetine kavuşturmuştu. Hem maddî, hem de manevî temizliği öğretti onlara. Temiz bir toplumun nasıl oluşması gerektiğini hayata geçirerek gösterdi. Kız çocuğunu diri diri gömecek kadar katı-gaddar insanlardan, can taşıyan her varlığa, hatta eşyaya dahi rıfkla, merhametle muamele edecek bir Medine toplumu oluşturabilmişti. Kin, nefret ve intikamın hâkim olduğu nice kalpleri yumuşatarak, onlardan bir sevgi ve merhamet toplumu meydana getirdi. Çıkarıcılığı, çapulculuğu ve fırsatçılığı revaçta olan bir topluma, kendisi için istediğini kardeşi için de istemeyi, diğerkâmlığı, kardeşliği yaşattı. Komşusu aç iken, tok gezilemeyeceğine inandırdı. Dürüstlüğü, güvenilirliği, aldatmamayı, helâl kazancı, alın terini, kul hakkını, hak ve hukuku, hakkaniyeti, eşitlik ve adaleti öğretti. İyiliği, güzelliği, hayrı, ahlâkı, samimiyeti, olgunluğu, takvayı tattırdı. İnsanlara hizmette, emanet ve mesuliyet bilincini, ehil olma esasını getirdi. Dayanışmayı, yardımlaşmayı, sosyal adaleti tesis etti. Irz, namus konularında hassas olmayı, iffetli, ahlâklı bir toplum kurmayı başardı. İlme, Kur'an'a, hikmete, hakikate ve bilgiye önem verdi ve Mescidin içinde "Ashab-ı Suffa" diye anılan bir üniversiteyi

açtı, onları bizzat yetiştirdi. Köle ve cariyeler, insan olduklarını, kadınlar saygınlıklarını, fakirler sahipsiz olmadıklarını, güçsüzler kimsesiz kalmadıklarını hep ondan, onun uygulamalarından öğrenmişti. Kısaca onlara insanlığı, insanca yaşamayı, Müslümanlığı, medeniyeti gösterdi.

Güç ve imkânı olduğu hâlde, misilleme yerine sabrı, Mekke'nin fethinde olduğu gibi, intikam alma yerine affı onda gördü insanlar. Medine'de Yahudi kabileleriyle birlikte barış içinde yaşama tecrübesini de o gösterdi insanlara.

Ne oldu, ey bulut,
Gölgelediğin başlar?
Hatırında mı, ey yol,
Bir aziz yolcuyla
Aşarak dağlar, taşlar,
Kafile kafile, kervan kervan
Şimale giden yoldaşlar!

Arif Nihat Asya

Hız. Peygamberin Hicret Güzergahı

*Hız. Peygamber,
1 Rebiülevvel'de Mekke-i
Mükerrreme yakınlarındaki
Sevr Mağarası'ndan
hareket etti.
12 Rebiülevvel'de
(16 Temmuz 622)
Medine-i Münevver'e
ulaştı.*

**Resûlullah (s.a.s.)'ın
hicret ederken izlediği
yolu gösteren kroki:**

- Yeşil hat, Resûlullah
(s.a.s.)'ın izlediği yolu,
- Kırmızı hat ise, o dönemde
Mekke-Medine arasında
yolculuk yapan kabilelerin
izlediği yolu göstermektedir.

*Hız. Peygamber tedbir olarak
kabilelerin normalde gittikle-
ri yolu izlememiş,
müşrikleri şaşırtmak için
ayrı bir güzergahı izleyerek
hicreti gerçekleştirmiş ve
böylece bizlere nasıl tedbirli
hareket etmemiz gerektiğini
öğretmiştir.*

Hız. Peygamber, asırlardır süregelen bir cahiliyye toplumu, 23 yıllık risaleti süresince saadet toplumuna çevirmeyi başarmıştı. Allah'ın hidayeti ve Hız. Peygamber'in örnekliği sayesinde cahiliyye döneminin kaba, zorba ve müşrik insanların, çok kısa sürede gerçekleşen bu toplumsal değişimle, nasıl örnek bir nesil meydana getirdiklerine şahit oldu tarih. İşte bu sebeple olmalıdır ki, bazı usulcülerimiz, "Şayet Resûlullah (s.a.s.)'ın peygamberliğini ispat için hiçbir mucize olmasa, sadece onun ashabı bile (bunun ispatına) yeter" demişlerdir. Yani, O'nun önderliğinde oluşan bu yeni ve medenî toplumun vücuda gelmesi, âdeta mucizevî bir değişimdir.

Medine'ye giderken ziyaretçi, âdeta kendisinin de hicret etmekte olduğunu düşünmelidir. Buradaki hicret, hakiki bir hicret değil, mecazî bir hicrettir. Öncelikle Hız. Peygamber'in bir hadisinde buyurduğu gibi, "*Allah'ın yasaklarını terk etme*" (Buhârî, İman, 4) anlamında bir hicrettir. Yani kişi bu hicretle, Mekke'yi ve Mekkelileri terk etmemekte, Allah'ın kendisine haram kıldığı yasakları terk etmektedir. İkinci olarak ruhen ve zihnen Asr-ı Saadet'e hicret etmektedir. Birkaç günlüğüne de olsa, Medine'ye, Allah Resûlü'ne ve Ensar'a misafir olmaktadır. Aslında, İslâm'ın yayıldığı ve yaşandığı iklimde, İslâm tarihini, Hız. Peygamber'in hayatını, sahabeyi yeniden okuma, yerinde anlama ve tanıma imkânı vereceği için Medine ziyaretinin önemi büyüktür. Hız. Peygamber'in yaşadığı, dolaştığı, namaz kıldığı mekânlarda bulunmak, O'nun teneffüs ettiği aynı atmosferi teneffüs etmiş olmak elbette bir ayrıcalık ve bahtiyarlıktır. Her ne kadar, tarihî doku itibarıyla eski Medine'den neredeyse hiçbir iz kalmamışsa da, kişi orada zihnen on dört asır öncesine hayali bir yolculuk yapar ve saha benin arasındaymış gibi hisseder kendisini. Allah Resûlü'nün mütevazı hayat tarzına inat mevcut gökdelenler, yaldızlı-yıldızlı lüks oteller, sınırsız tüketimin yapıldığı çarşılar, modern yapılaşmalar, bu zihnî yolculuğun önünde büyük engeller olarak dursa da, Müslüman gönlüyle gerçekleştirir bu hicreti. Altın biriktiren zenginlerle Ebû Zerr'in kıyasıya girdiği mü-

cadelesine inat, bugün Ebû Zerr Çarşı'sında onlarca kuyumcu olsa da, o iklime hicret edenler, Ebû Zerr ve Ebû'd-Derda'ları hem görür, hem de duyar gönül sokaklarında. Bazen, çeşitli ülkelerden gelmiş kardeşlerini gördükçe o sahabîleri hatırlar, onları görmüş gibi olur.

Mescid-i Nebevî'nin etrafında kümeleşen ve el uzatıldığında yetişecek kadar yükseklikteki çatısız duvarlardan ve kapı yerine örtülerin kullanıldığı, iç içe küçük-küçük odacıklardan ve daracık sokaklardan oluşan eski Medine, aslında sahabe-nin ne kadar mütevazı ve birbirlerine karşı ne denli samimi olduklarının da göstergesidir. Yüz yıl öncesini tasvir eden bir Medine maketine göre, o günkü yerleşim merkezinin bugünkü Mescid'in dış alanını ancak kapladığını dikkate alırsak, on dört asır önceki Medine'nin sadeliğini ve sıcak komşuluk ve

kardeşlik havasını daha rahat anlayabiliriz. Evet, bugün belki de o günkü hâline en yakın olan mekânın, içerisinde nice büyük sahabîlerin medfun olduğu Bakî Mezarlığı olduğunu söylesek mübalağa etmiş olmayız. Bütün bunlara rağmen Müslüman, kalbiyle uçar ve zemini kumlardan kaplı, kapıları açık, sadece kible tarafındaki ön kısmı hurma dallarıyla gölgelendirilen, kibleye dönüldüğünde sol duvarına bitişik annelerimize ait odaların bulunduğu ve Ashab-ı Suffa'ya tahsis edilmiş mekânıyla Hz. Peygamber'in o günkü mescidini düşler. Orada nice vahiylerin öğretildiğini, nice hutbeleirin okunduğunu, sahabe-i kiramın orada yetiştiğini, kısacası Medine'deki medeniyetin orada tesis edildiğini hatırlar. Medine toplumunun kalbi olan bu mescidin, İslâm medeniyetine nasıl merkezlik yaptığını düşünür. Ruhuyla o mescide girer

ve sahabenin arasına katılır, onlarla beraber dinlemeye çalışır Hz. Peygamber'in veciz hutbelerini, âdetâ başının üzerinde kuş varmışçasına dikkatli ve de istekli bir şekilde. Zihnen de olsa Allah Resûlü'nün huzurunda olmanın heyecanı kaplar bütün vücudunu. Gözlerini alamaz o ay gibi parlayan yüzünden ve tek tek duymaya çalışır mübarek dudaklardan dökülen hikmet dolu hadis-i şerifleri. O anda kendisinin konumunu, durumunu gözden geçirir içinden. Bugünkü hâliyle, o gün Resul-i Ekrem'in çevresinde olsaydı, acaba Hz. Peygamber ile ilişkileri nasıl olurdu? Acaba Allah ve Resul sevgisi ağır basan, Allah yolunda, din uğrunda her türlü fedakârlığa koşan Ensar veya Muhacirler arasına girebilir miydi? Yoksa çıkar, dünya, ganimet, mevki-makam hırsı ağır basanlar arasına mı düşerdi?

Günahlardan arınarak anasından doğduğu gibi günahsız hâle gelmek ümidiyle yola çıkan insanların bu kutlu yolculuklarının Peygamber Mescidi'ni ziyaret bölümü, manevî hazzın en yoğun tadıldığı kısımlardan biridir. Ancak bunun için Allah Resûlünün getirdiği değerlere karşı susuzluktan

çatlamış toprağın, ince ince yağan yağmura karşı özlemi gibi bir özlem ve tutkuya sahip olmak gerekmektedir. Bu değerlere karşı böylesine bir özlemi olmayanlar, söz konusu hazzı yeterince tadamazlar. Şairin dediği gibi:

“Muhabbetten Muhammed oldu hâsıl,

Muhammedsiz muhabbetten ne hâsıl?”

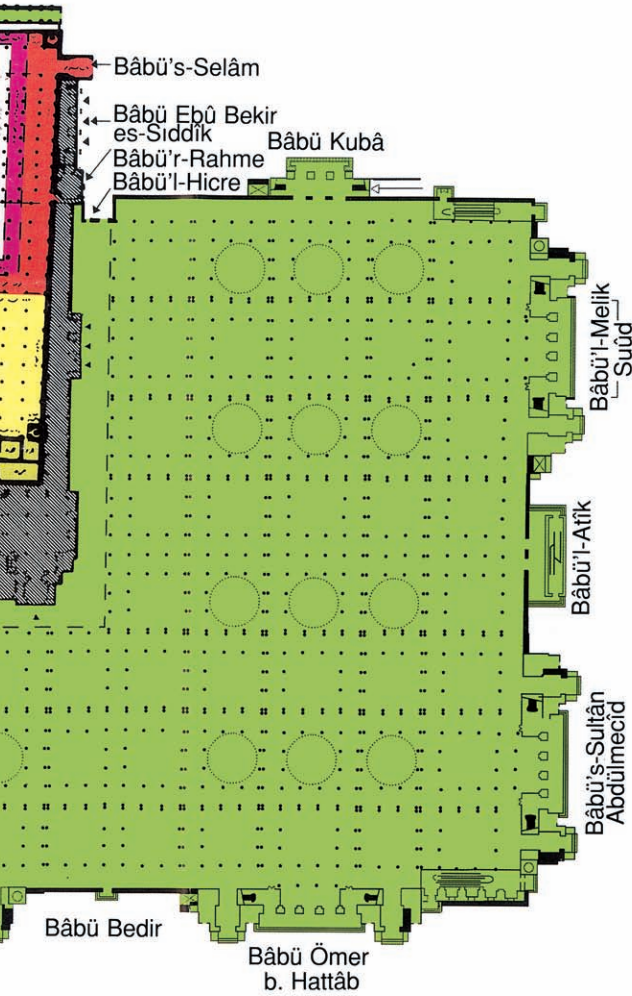
Mü'min, Allah Resûlü'nün dönemine yetişememişse de, onun mekânına ulaştığını, onun civarında bulunduğunu, ona birkaç günlüğüne de olsa komşu olduğunun bilinciyle yaşar Medine'yi. Bunun ne büyük bahtiyarlık olduğunu anlayarak onun civarında takınılması gereken edebi, olgunluğu, ahlâk-ı Muhammediyye'yi elde etmeye çalışır. Bunun için doğru Ashab-ı Suffe'ye gider. Hz. Peygamber'in ahlâkını onun buradaki has talebelerinde görmeye çalışır, onlardan sorar. Sonra diğer sahabîleri arar, evlerine, gönüllerine misafir olur ve onların hayatını, ahlâkını, mizaçlarını gözlemlemeye gayret eder. Düş ve düşünceyle de olsa, siddîklarla, salihlerle, sahabeyle beraber olmanın, o “güzel arkadaşlığın” hazzını yaşar bir an.

Hz. Ebû Bekr'den teslimiyeti ve tasdik etmeyi, Hz. Ömer'den adaleti ve medenî cesareti, Hz. Osman'dan edeb ve hayâyı, Hz. Ali'den ilim ve şecaati, Hz. Talha ve Abdurrahman b. Avf'tan cömertliği, Ebû Zerr ve Ebu'd-Derda'dan açık sözlülüğü ve zahidliği, Bilal-i Habeşî ve Ammar b. Yâsir'den sabretmeyi, Abdullah b. Ömer'den Hz. Peygamber'i nasıl izleyeceğini, İbn Abbas ve Hz. Âişe validemizden onu nasıl anlayacağını iyice öğrenir.

Ömrü boyunca Kur'an ayetlerinden tanıdığı sevgili peygamberini, bu defa onun yaşadığı yerde, dostlarından da dinledikten sonra, onun huzuruna çıkmaya niyet eder. Âdeti hayattaymışçasına sükûnet ve vakarla, ona lâıyk olan bir edep ve hürmetle Kabr-i Saadet'i ziyaret eder. Ruhuyla ve bedenıyla Allah Resûlü'nün huzuruna varır ve samimiyetle

- Mescid-i Nebevî'nin ilk yapılışı sırasındaki alanı
- Hayber Gazvesi sonrasındaki ikinci imarında yapılan ilâve
- Hz. Ömer'in ilâvesi
- Hz. Osman'ın ilâvesi
- Emevî Halifesi Velîd'in ilâvesi
- Abbâsî Halifesi Mehdî'nin ilâvesi

- Kayıtbay'ın ilâvesi
- Sultan Abdülmecîd'in ilâvesi
- Suud Kralı Abdülazîz'in 1952'de yaptırdığı ilâve
- Kral Fehd b. Abdülazîz'in yaptırdığı ilâve
- Kral Fehd'in imarı sırasında Mescid-i Nebevî'nin çevresinde oluşturulan açık avlu

salat ve selam eder. Orada onun civarında olmanın ötesinde, huzurunda olduğunu idrak eder. Ona olan inancını, teslimiyetini, bağlılığını, sevgisini ve sebatını ifade eder. İnananlar için örnek, önder ve rehber olmasına rağmen, onu hakkıyla ve yakından tanıyamamanın eksikliği, sünnetlerini yeterince yaşayamamanın ezikliği ve her şeyden önemlisi ona lâayık bir ümmet olamamanın verdiği mahcubiyetle varır huzura. Tam huzurda iken, ona inanmak, ümmeti olmak, civarında olmak, huzurunda olmak ve nihayet izinde olmak ne anlama gelmektedir ve nasıl gerçekleştirilecektir diye düşünür.

Sünnete uymanın, sadece şekilde kalan salt bir taklit olmadığını, şekil ile birlikte özün yakalanması olduğunu, her yer ve zamanda uygulanabilecek nebevî ilkelere uymak demek olduğunu düşünür. Sünnetin Mekke'den Medine'ye, medeniyete giden nebevî yol olduğunu, diğer bir ifade ile bir "Medeniyet Projesi" olduğunu hatırlar. Nerede ve ne zaman yaşarsa yaşasın, medenî bir birey olmayı öğretir Sünnet... Emanet, ehliyet, adalet, hakkaniyet, samimiyet, dayanışma, yardımlaşma, kolaylaştırma, kardeşlik, temizlik, iyilik, dürüstlük, hoşgörü, sevgi-saygı, yararlılık, ahlâkîlik, olgunluk, örnek ve önder olmak, sosyal olmak... vb. hem Kur'an'da vurgulanan ahlâkî öğretiler, hem de bizzat Hz. Peygamber'in altını çizdiği "mekârim-i ahlâk" yani ahlâkî değerler ile temiz bir toplum, medenî bir toplum oluşturabilmektir Sünnet.

Bu duygu ve düşüncelerle, kendi durumunun bir muhasebesini yaptıktan sonra söz verir kendi kendisine, âdetâ Allah Resûlü'nün mübarek elinden tutarak bey'at edercesine: "*Hiçbir şeyi Allah ve Resûlü'nün önüne geçirmeyeceğine*" (Hucurat sûresi, âyet: 1), "*Allah ve Resûlü'ne itaat edeceğine*", bundan böyle bütün hayatında "*Resul ile birlikte yol tutacağına*" (Furkan sûresi, âyet: 27), onu kendisine "*güzel bir örnek edineceğine*" (Ahzâb sûresi, âyet: 21) dair söz verir, bey'at eder.

Medine'de kaldığı süre içinde, her namazını Mescid-i Nebavî'de kılmaya, fırsat buldukça Ravza'yı ziyaret etmeye;

hadiste cennet bahçelerinden bir bahçe olarak nitelendirdiği Hz. Peygamber'in evi ile minberi arasında –izdihama yol açmamak, huzurunda olmanın edebini ihlal etmemek şartıyla- iki rekât da olsa nafile namaz kılmaya çalışır. Hz. Peygamber'in dünyada en yakın dostları olduğu gibi, ebedî istirahatgâhında da yanı başında bulunan Hz. Ebû Bekr ile Hz. Ömer'e de selam verir ve dua eder. Gerek Hz. Peygamber'in hayatında, gerekse halifelikleri esnasında bu iki büyük sahabînin, İslâm'a ne büyük hizmetlerde bulunduğu, bir şerit gibi geçer gözlerinin önünden.

“Allah yanındaki değer,
O'nun, senin yanındaki
değeri kadardır.”

[İbn Ataullah İskenderî, el-Hikem]

Baki Kabristanı (Cennetü'l-Baki)

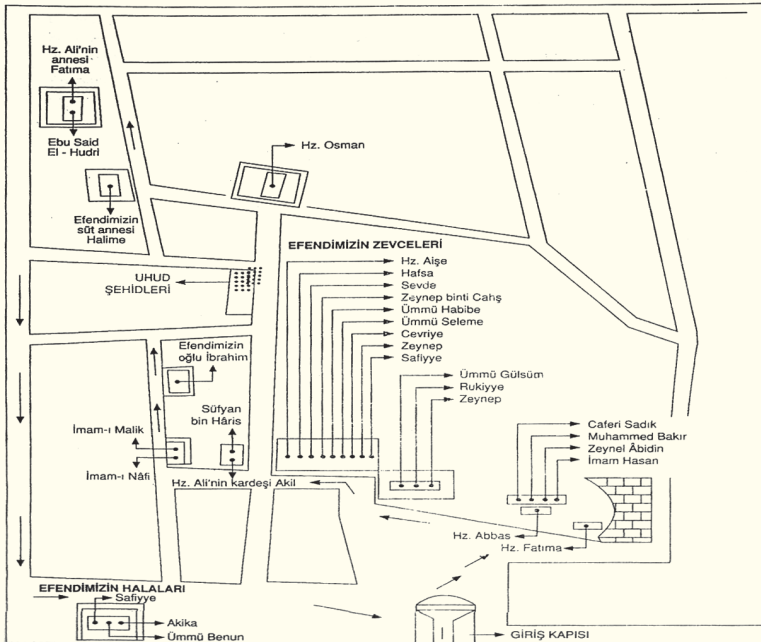
Cennetü'l-Bakî'in bugünkü durumu.

İslâm'ın başlangıcından beri Medine-i Münevvere'nin mezarlığı olan Cennetü'l-Bakî'de pek çok sahabe, Allah Resûlü (s.a.s.)'nün eşleri¹⁰, kızları, oğlu İbrahim, halaları, teyzeleri, amcası Abbas ve ashabdan yine Osman b. Affan, Abdurrahman b. Avf, Ebu Hureyre, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'in başı ve daha birçok Ehli Beyt'in ileri gelenleri (radıyallahu anhum) de buraya defnedilmişlerdir.

Ehli Beyt'in, Allah Resûlü (s.a.s.)'nün eşlerinin, Hz. Osman (r.a.) ve daha pek çok kimselerin kabirleri üzerine tarih boyunca inşa edilen kubbeler ile diğer mezar yapıları, Medine-i Münevvere'nin Suud hâkimiyetine girmesiyle yıkılmış ve mezarlar düzlenmiştir.

¹⁰ Allah Resûlü (s.a.s.)'nün hanımlarından ikisinin kabri Mekke'de, diğerleri ise Medine'dedir. Hz. Hatice validemizin kabri Cennetü'l-Mualla'da, Hz. Meymune validemizin kabri de Mekke-Medine yolu üzerinde Vadi-i Şerif veya bugün Nuvariye denilen muntıkadadır.

Medine-i Münevvere'ye gelen bir Müslümanın aralarında Hz. Osman, Hz. Abbas, Hz. Âişe, Hz. Fatıma, Hz. Hasan gibi ileri gelen sahabîlerin de bulunduğu Bakî' Mezarlığını, orada medfun olan yaklaşık on bin sahabeyi ziyaret etmesi önemlidir. Onlara selam verip dua etmeli ve Yüce Allah'ın, kendisini, onların aydınlık yolundan ayırmamasını dilemelidir. Hz. Peygamber (s.a.s.), zaman zaman bu mezarlığa gider ve orada yatan mü'minler için dua ederdi.

“İyilik ve takva üzere yardımlaşın.
Ama günah ve düşmanlık
üzere yardımlaşmayın.
Allah’a karşı gelmekten sakının.
Çünkü Allah’ın cezası çok şiddetlidir.”

(Mâide sûresi, âyet: 2)

Kuba

“Tâ ilk günden takvâ üzere kurulan mescit, elbette içinde namaza durmana daha uygundur. Orada temizlenmeyi seven kimseler vardır. Allah da temizlenenleri sever.” (Tevbe sûresi, âyet: 107)

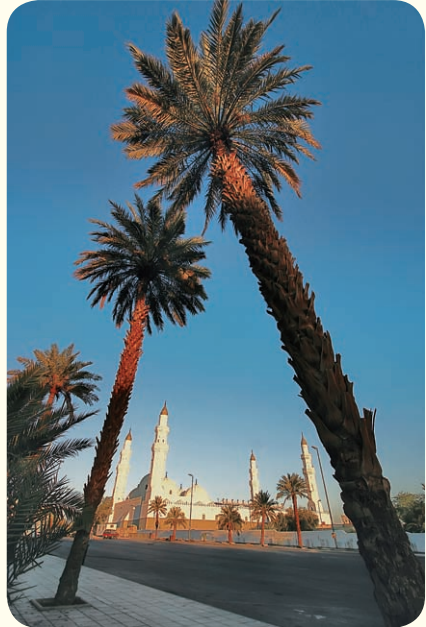
Kuba Mescidi

“Ey iman edenler!
Eğer Allah’a karşı takva sahibi olursanız,
O size iyiyi kötüden ayırt edecek
bir anlayış verir ve sizin kötülüklerinizi örter,
sizi bağışlar. Allah, büyük lütuf sahibidir.”

(Enfâl sûresi, âyet: 29)

Allah Resûlü’nün hicret yolculuğunda ilk durağı olan ve Medine’ye yaklaşık 5 km. mesafedeki Kuba da, Hz. Peygamber ve sahabenin hatıraları ile doludur. Hz. Peygamber, Kuba’da on dört gün kalmış ve bir mescit yaparak orada namaz kıldırmıştı. Medine’ye yerleştikten sonra da cumartesi günleri Kuba Mescidi’ni ziyaret eder ve burada namaz kıldırırdı. *“Tâ ilk günden takvâ üzere kurulan mescit, elbette içinde namaza durmana daha uygundur. Orada temizlenmeyi seven kimseler vardır. Allah da temizlenenleri sever.”* (Tevbe sûresi, âyet: 107) âyetinde sözü edilen mescidin Kuba mescidi olduğu ifade edilmektedir.

Kuba’yı ziyaret ederken kutsal yolculuğumuzdan takva azığını almış olarak dönüp dönmeyeceğimizin muhasebesini yapmalıyız.

Kur'ân'da takvanın üç aşamasına işaret edilmiştir. (Elmalılı, I/169) İlk aşama, ebedî azaptan kurtuluşu sağlayacak olan şirkten kurtularak iman etmektir. İman eden kişi, takva sınırları içine girmiş olmakta, kendisini korumaya alacak dairenin içine girmiş olmaktadır. İkinci aşama, büyük günahlardan sakınma, küçük günahlarda ısrar etmeme ve farzları yerine getirme aşamasıdır. Üçüncü aşama ise, kalbini, Hakk'tan alıkoyacak ve Hakk'ın dışında bir şeyle meşgul edecek her şeyden uzaklaşma ve bütün varlığıyla Allah'a yönelip bu çekim alanında yörüngeye yerleşmektir. İşte bu aşama, *'Ey iman edenler! Allah'a karşı nasıl takva sahibi olmak gerekiyorsa öyle takva sahibi olun...'* (Âl-i İmran sûresi, âyet: 102) mealindeki ayeti kerimede işaret edilen takva aşamasıdır. Bu mertebe o kadar geniş ve o kadar derindir ki bu aşamaya ulaşanlar, derecelerine göre tabaka tabaka olurlar.

Kibleteyn Mescidi

Bilindiği gibi daha önceleri Hz. Peygamber, namazlarında kible olarak Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa'ya yönelmekteydi. Aslında gönlünden kıblenin Hz. İbrahim'in kıblesi olan Kâbe'ye çevirilivermesini geçiriyor ve bu doğrultuda bir vahiy bekliyordu. Hatta kendisi Mekke'deyken Kâbe'de kıldığı namazlarda, Rûkn-i Yemânî ile Hacer-i Esved arasından Kâbe'yi önüne almak suretiyle hem Kâbe'ye, hem de Kudüs'e yönelmiş olmaktaydı. Hicretten yaklaşık bir buçuk yıl sonra

arzuladığı şekilde Kâbe'ye kible olarak yönelme emrini veren Bakara sûresinin 144. ayeti indi.

"... Seni elbette, hoşlanacağın kibleye döndüreceğiz. O hâlde hemen Mescid-i Haram'a (Kâ'be'ye) doğru dön. (Ey mü'minler) siz de nerede olursanız olun, (namazda) oraya doğru dönün."

Bu ayetin indiği haberini işitmeleri üzerine oradaki sahabe, namaz içerisinde yönlerini Kudüs'ten Kâbe'ye çevirdiler. Böylece Kudüs'e yönelerek başlanan namaz, Kâbe'ye yönelerek tamamlandı. Bundan dolayı da bu mescide "İki kible mescidi" anlamına gelen "Kibleteyn Mescidi" adı verildi. Kiblenin değişmesi, Hz. Peygamber'e uyanlarla, ökçesi üzerinde gerisin geriye dönenleri ayırt etmeye yarayan bir imtihandı aynı zamanda (Bakara sûresi, âyet: 143).

Kibleteyn Mescidi

Uhud

“Allah yolunda öldürülenlere
“ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler.
Ancak siz bunu bilemezsiniz.”

(Bakara sûresi, âyet: 154)

Okçular tepesinden Uhut Şehitliğinin görünüşü.

Medine’de ziyaret edilecek en önemli yerlerden biri de, Medine’nin 5 km. kuzeyinde yer alan Uhud’dur. Bedir Savaşı’ndan sonra sahabenin yaptıkları ikinci büyük savaş burada vuku bulmuştur. Bedir’de bozguna uğrayan müşrikler, intikam almak üzere çıkmışlardı bu savaşa. Hz. Peygamber gördüğü bir rüya üzerine Medine’yi içerden savunmak istemekteydi. Ancak Bedir Savaşı’na katılmamış bazı gençlerin ısrarı üzerine düşmanla dışarıda karşılaşmak durumunda kaldı ve Uhud’a çıktı.

Uhud Savaşı'nda Resûlullah, Abdullah b. Cubeyr komutasında bir okçu birliğini, stratejik önemi bulunan bir boğazın yamacına yerleştirmiş ve onlara, *"Bizim onları yendiğimizi gör-seniz bile yerinizden ayrılmayın! Yenildiğimizi gör-seniz dahi bize yardıma koşmayın!"* diye sıkı sıkı tembihlemişti. Buna rağmen, müşriklerin bozguna uğradığını gören bu okçuların birçoğu *"Ganimet! Ganimet!"* diye bağırmaya başlamışlar, Abdullah b. Cubeyr, onlara Hz. Peygamber'in emrini hatırlatmışsa da, dinlemeyip savaş meydanına inmişlerdi. Arkadan dolanan düşman süvari birliğince etrafı sarılan sahabe, iki taraftan da sıkıştırılarak hezimete uğramıştı. Kur'an'da anlatıldığı üzere onlar, arzuladıkları galibiyeti gördükten sonra za'fa düştüler, (Peygamber'in verdiği) emir konusunda birbirleriyle çekişip isyan ettiler. Kimi dünyayı istiyordu, kimi de ahireti istiyordu. (Âl-i İmran sûresi, âyet: 152)

Hz. Peygamber'in, bu okçu birliğine kesinlikle yerlerini terk etmemeleri direktifini vermesine rağmen, onların çoğu, ganimet sevdasıyla, her şeyin bittiğini, maksadın hâsıl olduğunu zannederek bu emri ihlal etmişler, kazanılmış bir zaferin kaçırılmasına, yetmiş kişinin şehit olmasına sebep olmuşlardır. Oysa komutanları Abdullah ile birlikte yerlerinde sebat eden okçular ise, *"Biz Allah'ın Resûlü'ne itaat edip, yerlerimizde durur, onun emrini terk etmeyiz"* diyerek emre itaati, ahireti ve şehitliği tercih etmişlerdir.

İşte Uhud, sahabe için büyük bir imtihan, büyük bir dersti. İki zırh birden giymiş olmasına rağmen, Hz. Peygamber bu savaşta yaralanmış, mübarek dişi kırılmıştı. Komutanlarıyla birlikte sebat eden bu şehitlerin yanı sıra, Hz. Peygamber'in amcası Hamza'nın şehit edilmekle kalmayıp, vücudunun da parçalanması, kulaklarının kesilmesi, kalbinin dahi çıkarılması; Mekkeli zengin bir ailenin çocuğu olan ve Hz. Peygamber tarafından Medine'ye muallim olarak görevlendirilen Mus'ab b. Umeyr'in orada şehit olduktan sonra vücudunu baştan aşağıya kadar örtecek bir örtünün dahi bulunmaması Uhud'un acı hatıralarındandı.

Ve bütün bu acı hatıralara rağmen Hz. Peygamber: “Uhud bizi sever, biz de Uhud’u” diyerek düşman saldırılarından dolayı sığındığı ve âdeti bir şahsiyet gibi gördüğü bu kayalık dağa vefa gösteriyor, cansız varlıklarla dahi bir tür sevgi-hürmet ilişkisi kuruyordu.

Uhud dağına müslümanların gözünde ayrı bir özellik kazandıran husus, Allah Resûlü (s.a.s.)’nün zikrettiğimiz hadis-i şerifleri ile müslümanların Uhut savaşında bu dağa sığınmış olmalarıdır. Diğer taraftan Peygamber Efendimizin amcası ve İslâm ordusunun en yiğit kahramanlarından Hz. Hamza (r.a.) ve diğer Uhud şehitleri Uhut şehitliğinde medfun bulunmaktadır.

Allah Resûlü (s.a.s.), Uhud şehitlerini ziyaret ederdi. Hz. Fatma (r.a.) da Uhud’da şehit olan amcası Hz. Hamza (r.a.)’yı sık sık ziyaret ederdi.

Hendek

Kureş, Hayber, Gatafan, Fezare ve Esed Oğulları gibi müşrik, Yahudi ve münafık gruplardan oluşan ve sayıları on bini bulan müttefik kuvvetlere karşı yapıldığı için “Ahzâb Savaşı”; Selman-i Fârisî’nin İran tecrübesiyle getirdiği teklif sonucu Medine’nin etrafına kazılan hendekten dolayı da “Hendek Savaşı” diye anılan bu savaş, Hicretin 5. yılında meydana gelmiştir. Bir süvarinin geçemeyeceği derinlik ve genişlikte kazılan, Medine’nin hurmalıklarla kaplı bulunmayan cephesini çevreleyen ve hayli uzun olan bu hendeğin kazılması birkaç hafta sürmüştür, Hz. Peygamber de, ashabıyla beraber üstü başı toprak oluncaya kadar hendek kazmıştır. Hendek’ten çıkartılan toprak, Müslümanlar için siper olduğundan, ne karşıdan bir at geçebilmiş, ne atılan oklar isabet edebilmişti. Seksenli yıllara kadar bu hendekten bazı kesitler mevcut iken, maa-lesef günümüze kadar korunmamış ve üzerine asfalt dökülmüştür.

Müslümanlara Yüce Allah'ın yardımının somut bir şekilde ulaştığı yerlerden biri de bugün Yedi Mescitler olarak bilinen mescitlerin bulunduğu bu bölgedir. Hendek savaşının yapıldığı yerde Hz. Peygamberin ve ileri gelen sahabilerin namaz kıldıkları, dua ettikleri noktalara bu küçük mescitler yapılmıştır. Günümüzde birkaç tanesi hariç diğerleri kaldırılmış bulunmaktadır. Halen bu alana büyük bir cami yapılmıştır.

Savaş hazırlığını önceden haber alan Allah Resûlü (s.a.s.), sahabe-i kiram ile istişarede bulunmuş, Selman-ı Farisî'nin tavsiyesiyle müşriklerin Medine-i Münevvere'ye girmelerine engel olmak ve müdafaâ savaşı yapmak için, Medine'nin batısında bir hendek kazılmasına karar vermiştir. Selman-ı Farisî'nin görüşü ile kazılan hendek, 5.5 km. uzunluğunda, 9 metre genişliğinde ve 4.5 m. derinliğinde idi. Hendek kazma işinde Allah Resûlü (s.a.s.) de bizzat ashabıyla beraber çalışmış ve onları teşvik etmiştir. Kur'ân-ı Kerim'in otuz üçüncü sûresi olan Ahzâb sûresi adını bu savaştan almıştır.

Hendek Savaşı'nın yapıldığı yerde bulunan Mescid-i Seba'nın yerine yapılan yeni mescit.

Önceden kadınları ve çocukları muhkem yerlere yerleştirerek tedbir alan Müslüman ordusu, 3000 kişiden oluşuyordu.

Hendekle ilk defa karşılaşan müşrikler şaşkına döndüler. Hendek atlanamayacak kadar genişti. İslâm askerleri karşıdan kontrol ediyordu. Hendek savaşı esnasında çok bunalan müslümanlara Allah'ın yardımı yetişmiş, Yüce Allah onları görünmeyen ordularla desteklemiştir. Sonunda uzun bir harp için hazırlıksız olan müşrikler, havanın soğuması, hayvanlarının yemlerinin bitmesi ve Allah'ın müslümanlara olan yardımını neticesinde, bu işten vazgeçip muhasarayı kaldırarak geri dönmek zorunda kalmışlardır.

Şüphesiz Hendek Savaşı'nda da alınacak birçok dersler vardır. Hz. Peygamber her zaman olduğu gibi, burada da tedbiri elden bırakmamıştır. Gerekli stratejiye başvurmuş, önerilen makul teklifi kabul etmiş, ashabıyla birlikte bizzat hendek kazmış, Yahudi kabilelerinin desteğini engellemeye çalışmıştır. Bazı orduların alt taraftan, bazılarının üst taraftan geldiğini gören sahabenin, şaşkınlıktan gözlerinin kaydığı, korkudan yüreklerinin ağızlarına geldiği, kötü zanlara kapıldıkları ve şiddetli bir sarsıntıyla sarsıldıkları (Ahzâb, 10-12) 24 gün süren bu savaşta, şiddetli rüzgâr ve görünmez ordularından oluşan ilahî yardım yetişmiş ve yaklaşık bir ay boyunca hayli bunalan müslümanları kurtarmıştı. Rüzgâr ve kum fırtınası karşısında telef olma korkusuyla düşman geri çekilmiş, farklı gruplar dağılmış ve Hendek Savaşı en az zararla atlatılmıştı.

Hendek Savaşı'nın yapıldığı bu mekânlar ziyaret edilirken, dünyanın çeşitli ordularının daha güçlü ittifaklarla, İslâm dünyasının çeşitli bölgelerinde benzer savaşlar yaptığını, ancak ne o bölgelerdeki müslümanların, ne de diğer müslümanların ilahî yardıma nail olabilecek gerekli tedbirleri alamadıklarını, birlikte olamadıklarını, yeni hendekler kazmak şöyle dursun, tam tersine birbirlerinin kuyularını kazmaya çalışmalarının nedenleri üzerinde düşünmek gerekmektedir-

dir. Bunalan müslümanları kurtaran bu şiddetli rüzgârların, o görünmez orduların asrımızda niçin yitirildiğini de orada düşünmek gerekir.

Cuma Mescidi (Mescid-i Cumua)

Hicret esnasında Allah Resûlü (s.a.s.), Kuba'da ilk mescidi bina etmiştir. Kuba'dan Medine-i Münevvere'ye giderken, Ranuna vadisine vardığı sırada Cuma vakti olmuş ve Allah Resûlü (s.a.s.), burada hutbe okuyup Cuma namazını kıldırmıştır. Daha sonra buraya yapılan mescide Mescid-i Cumua denilmiştir. Bu mescid, Kuba'dan Medine istikametine doğru yaklaşık bir km. uzaklıkta yer almaktadır. İlk yapılışından bu tarafa birçok defa yenilenmiştir.

Mikat Mescidi

Medine'den umre veya hac yapacakların mikat yeri Zülhuleyfe'dir. Allah Resûlü (s.a.s.) de umre ve hac yapmak için Medine'den ayrılırken burada ihrama girip namaz kılmıştır. Burası, Medine'den 8 km. uzaklıkta ve Medine-Mekke otoyolunun sağ tarafındadır. Otoyoldan mescide bir çıkış vardır.

Allah Resûlü (s.a.s.)'nün namaz kılıp ihrama girdiği bu yere daha sonra mescit yapılmış ve bu mescit de tarih boyunca pek çok yenileme ve genişletme faaliyetlerine sahne olmuştur. Resulûllah (s.a.s.), burada bir Semura ağacının altında namaz kıldığı için buradaki mescide Mescid-i Şecere de denmiştir. Diğer adları ise Mescid-i Zil-Huleyfe, Mescid-i Mikat ve Mescid-i Ebyâr-ı Ali'dir.

Kral Fehd zamanında mescit genişletilmiş ve çevresine umre ve hac yapacakların ihtiyaçlarını karşılayabilecek modern tesisler yapılmıştır. 600 m²'lik bir alanı olan mescidin içinde 5000 kişi namaz kılabilmektedir.

Mescid-i Nebevî ile İlgili Bazı Bilgiler

Allah Resûlü (s.a.s.), Medine-i Münevvere'ye geldikten sonra ilk iş olarak bir mescit yaptı. Bu kutlu mescidin yapımında bizzat kendileri de çalışmışlardır. Bu mescit, İslâm toplumunun şekillenmesinde ve devletin kurulmasında her türlü, dinî ve sosyal faaliyetin en önemli merkezi olmuştur.

Fazilet sıralamasında Mekke'deki Mescid-i Haram'dan sonra, fakat Kudüs'teki Mescid-i Aksa'dan öncedir. Bu üç mescit, aynı zamanda yeryüzünde doğrudan ziyaret amacıyla gidilebilecek olan mescitlerdir.

Allah Resûlü (s.a.s.), Hicret sırasında Kuba'dan ayrılıp Medine-i Münevvere'ye gelince bindiği deveyi serbest bırakmış, devenin çöktüğü arazi, üzerine mescit yapılmak amacıyla buranın sahibi olan iki yetimden parası ödenerek satın alınmıştır. Allah Resûlü (s.a.s.) de mescit tamamlanana kadar Eyyub el-Ensarî'nin evine misafir olmuştur.

Mescidin ilk binası yapılırken duvarlar, taş ve kerpiç ile örülmüş, direkleri hurma ağaçlarından yapılmış, üzeri de hurma dalları ile kapatılmıştır.

Mescidin doğu tarafına da Allah Resûlü (s.a.s.)'nün kalabileceği odalar yapılmıştır. Mü'minlerin annelerinden her biri için bir oda eklenmiştir. Bunlar mescidin duvarına bitişik olarak yapılmışlardır.

Mescid-i Nebevî'nin ilk genişletilmesi bizzat Peygamber Efendimiz zamanında olmuştur. Bu genişletme için Hz. Osman (r.a.), kendi parasıyla mescidin çevresindeki bazı evleri satın alarak mescide bağışlamıştır. Bundan sonraki ilk genişletme ve yenileme Hz. Ömer zamanında yapılmış, Hz. Osman zamanındaki genişletme ve yenileme ise daha kapsamlı olmuştur.

Daha sonra tarih boyunca Müslüman hükümdarlar tarafından pek çok defa genişletme ve yenileme faaliyeti olmuştur. Sultan Abdülmecid'e kadar Osmanlı sultanları da pek çok ye-

nileme faaliyetinde bulunmuşlardır. Sultan Abdülmecit zamanında ise en önemli genişletme ve yenileme gerçekleştirilmiştir. Mescid-i Nebevî'de Osmanlı döneminde yapılan harika mimarî ve süsleme sanatı örnekleri göz kamaştırıcı güzelliğiyle hâlâ bugünkü mescidin orta ön kısmında varlığını sürdürmektedir.

Suudlular döneminde ilk genişletme ve yenileme kral Abdülaziz zamanında olmuş, mescidi bugünkü hâline getiren en büyük genişletme ise kral Fehd zamanında gerçekleştirilmiştir. Bu genişletme faaliyeti 1984-1994 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

Allah Resûlü (s.a.s.)'nün ikameti için mescidin bitişiğine, mescit ilk defa yapılırken iki oda yapılmıştı. Birisi, annele-rimizden Sevde (r.a.) için, diğeri de Hz. Âişe validemiz için. Allah Resûlü (s.a.s.), Hz. Âişe (r.a.) validemizin odasında Rabbine kavuştu ve orada defnedildi. Çünkü Peygamberler, Allah'a kavuştukları yere defnedilmektedir. Böylece burası Hücre-i Saadet adını aldı. Peygamber Efendimizin halen kab-rinin bulunduğu yer işte bu odadır. Daha sonra bu hücreye Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.a.) de defnedilmiştir. Hücre-i Saadet tarih boyunca halifeler, sultanlar ve emirler tarafından yenilenmiş, tamir edilmiş ve tezyin edilmiştir. Halife Velid zamanında bu hücreler yıktırılarak Mescid'e dâhil edilmiştir. Halife Ömer b. Abdülaziz zamanında hücre yenilendi ve Mescid'in içerisinde kaldı.

Allah Resûlü (s.a.s.), başlangıçta bir hurma kütüğüne dayanarak hutbe okuyordu. Daha sonra üç basamaklı bir min-ber yapılmıştır. Bugün Resûlullah'ın minberinin olduğu yerde bulunan güzel işlemeli ve kubbeli mermer minber Osmanlı Sultanı III. Murad tarafından gönderilmiştir.

Allah Resûlü (s.a.s.)'nün namaz kıldığı yer bilinmektedir. Fakat onun zamanında burada mihrap yoktu. Buraya ilk mihrap Ömer b. Abdülaziz zamanında yapılmıştır. Tarih boyunca bu mihrap yenilenmiş, süslenmiş ve korunmuştur. Birçok defa yenilenen bu mihrap da halen yerinde durmaktadır.

Peygamber Efendimiz zamanında Mescid-i Nebevî’de minare yoktu. Bilal (r.a.), ezanı mescidin kible tarafında yüksekçe bir yere çıkarak okuyordu. Mescid-i Nebevî’ye ilk minareyi Ömer b. Abdülaziz yaptırmıştır. Bundan sonra tarih boyunca Mescid-i Nebevî’nin minareleri pek çok defa yenilenmiştir. Mescid-i Nebevî’yi yeniden tamir ve ıslah eden Sultan Abdülmecit, Bab-ı Rahme ve Bab-ı Selam denen kapılara iki minare ilave etmiştir. Son olarak Kral Fehd zamanında yapılan genişleme tamir ve ıslahla 104 metre yüksekliğinde 6 minare eklenerek Mescid-i Nebevî’nin minare sayısı 10’a çıkarılmıştır.

Sevgili Peygamberimizi ve onun aydınlık şehrini ziyaret, mü’minin İslâm tarihini yeniden ve yerinden okumasını sağlar, Resûlullah (s.a.s.)’a karşı olan bağlılığını artırır ve Sünnete daha sıkı sarılmasına vesile olursa, amacına ulaşmış demektir.

Mescid-i Nebevî ile ilgili bazı teknik bilgiler

Mescid-i Nebevî'nin Alanı

Alanı (yaklaşık)	: 100.000 m ² ,
Sutuh alanı	: 67.000 m ² ,
Mescid'i çevreleyen alan	: 235.000 m ² ,
Toplam alan	: 400. 327 m ² .

Cemaat Kapasitesi

Kapalı kısımlarda takriben	: 300.000 kişi,
Üst katta	: 90.000 kişi,
Çevresiyle birlikte	: 730.000 kişi.
(1.000.000'a ulaşabilmektedir.)	

Kral Fehd döneminde yapılan genişletme bölümünde 27 adet hareketli kubbe vardır. Bu kubbeler ihtiyaç anında açılır, kapanır. 9 tonu aşıp olmak üzere her biri 60 tondur.

Mescid-i Nebevî'nin 10 minaresi vardır. 6 tanesi yenidir. Yeni minareler 104 metre yüksekliğinde 334 basamaklı, beş şerefelidir. Minarelerin üstündeki hilaller altın kaplama olup, Türkiye'de imal edilmiştir.

Üst kata çıkış için 6 yürüyen, 18 de normal merdiven vardır. Kapı adedi 81'dir.

Mescidin yeni bölümünün altında, derinlikleri 20 ila 57 metre arasında bulunan 8500 adet betonarme kazık kullanılmıştır. Zemin katta 2400 adet, zeminin üstünde 2020 adet kolon vardır.

Mescid-i Nebevî'nin yeni yapılan kısımları klimalıdır. Soğutma yaklaşık 7 km. uzakta kurulmuş bulunan tesislerden tünel bağlantısı ile sağlanmaktadır.

İnşaatta 500.000 adet suni granit kullanılmıştır.

Mescid-i Nebevî'nin son genişletilmiş bölümünün iç duvarları pencere altına gelecek şekilde mermer panolar üzerine Türk hattatlarca yazılmış hüsnü hat tablolarıyla donatılmıştır.

Her biri 5 metre çapında ve 2200 kg. ağırlığında bronzdan mamul 68 adet avize vardır.

Mescitte 627 adet güvenlik ve naklen yayın kamerası vardır. Bunlar sayesinde mescidin her noktası görüntülenebilmektedir.

Altında takriben 5.000 adet araç kapasiteli U şeklinde iki katlı yer altı otoparkı yapılmıştır.

Temim ed-Dârî'den rivayet edildiğine göre,
Hz. Peygamber;
“*Din, samimiyettir*” buyurmuştur.

(Ravi der ki:)

“Biz, ‘Kime karşı’, diye sorduk.
O da ‘*Allah’a, Kitabına, Resûlüne,
Müslümanların önderlerine ve
bütün Müslümanlara karşı*’, buyurdular.”

Müslim, İman, 95 (Hadis No: 55)

Umre, Müslüman'ın hayatında dönüm noktası teşkil eden ibadetlerdendir. Bu ibadet, kişinin manevî dünyasını geliştirmesi ve yenilemesi için önemli bir fırsattır.

Kişisel açıdan bir manevî gelişim yolculuğu olarak nitelendirilebilecek bu kutsal seyahatin amacına uygun bir şekilde gerçekleşebilmesi için, bilinçli bir şekilde yerine getirilmesi gerekir.

Birtakım sıkıntıları ve maddî külfeti göze alarak karar verilen bu kutlu yolculuğa niçin çıkılır? Bu yolculuk kişiye neler kazandırır veya kazandırmalıdır? Bu kutsal yolculuğun amacına uygun olarak gerçekleşebilmesi için nasıl hareket edilmelidir?

Umre ibadeti nedir ve nasıl yapılır? Bu ibadetteki fiil ve davranışların anlamı nedir? İşte elinizdeki kitapçık, bu tür sorulara az da olsa cevap verebilmek ve bu fırsatın iyi değerlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

